

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YAVERLİK KURUMU VE
ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ali Vedat BALSEVEN

ANKARA-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YAVERLİK KURUMU VE
ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Öğrencinin Adı
Ali Vedat BALSEVEN**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN**

ANKARA-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YAVERLİK KURUMU VE
ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
Prof.Dr.Yük.Müh.Alb Taner ALTINOK
Prof.Dr. Temuçin Faik ERTAN.....
Prof.Dr. Yavuz ERCAN.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi.....

Yukarıdaki sonucu Onaylarım

Prof.Dr.Yavuz ERCAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1
1. Tanımlar.....	4
2. Tarihi Süreci.....	5
3. Diğer Ülkelerde Benzer Kurumlar.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVLET GELENEĞİNDE YAVERLİK KURUMU

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde Yaverlik Kurumu Teşkilat ve Kadrosu.....	15
1.2. Yaverlik Görevleri ile İlgili Yasal Düzenlemeler, Yetki ve Sorumluluklar.....	16
1.3. Başyaver ve Yaverlerin Görevleri.....	17
1.4. Yaverlerin Seçimi, Genel ve Özel Nitelikleri.....	24
1.5. Kıyafet, Rütbe ve İşaretleri.....	26
1.6. Cumhurbaşkanlığı Çalışma Programında Başyaverin Devlet Geleneklerinin Uygulanmasındaki Rolü.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ

2.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Fahri Yaverlik Görevi.....	33
2.2. Türk Kurtuluş Savaşı ve Öncesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Yaverleri.....	39
2.3. Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyet Dönemindeki Yaverleri.....	50
2.4. Başyaverlik'te Tutulan Kayıtlar ve Atatürk'ün Nöbet Defterleri.....	58
2.5. Tarihe Işık Tutması Kapsamında Yaverlerin Şahit Oldukları Önemli Olaylar ve Atatürk ile İlgili Anılar.....	69
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	EK I-XV
ÖZGEÇMİŞ.....	EK XVI

ÖZET

Devlet Başkanları veya Cumhurbaşkanlarının yanında görevli olarak bulunan, emirlerini, kararlarını not eden, ilgili yerlere ulaştıran, fiziki güvenliklerini sağlayan, günlük faaliyetlerini düzenleyerek devlet geleneklerinin uygulanmasını sağlayan kişiler yaverlerdir.

Yaverlik uygulamaları çok eski tarihlere dayanmakla birlikte, başyaverlik, Mustafa Kemal Atatürk'le kurumsallaşmış, tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile başlayan adı ve görevleri değişmeyen geleneksel bir kurumdur. Başyaver ve yaverler, hem devlet tarihinin, hem de devlet başkanlarının şahsi tarihlerinin en yakın tanığı durumundadırlar.

Devlet başkanlarına her türlü resmi ve özel faaliyetlerinde daima refakat ettiklerinden dolayı, devletin yönetim faaliyetleriyle birlikte, onların karşılaştıkları mutlu ve acılı olayların da şahidi olmuşlardır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Türk milletinin önderi Mustafa Kemal Atatürk'ün yaverleri çok özel insanlardır.

Savaş meydanlarından gelerek yeni bir devletin kuruluşuna şahit olmuşlar, Atatürk'ün çalışmalarını, başarı sırlarını, sıkıntılarını, mutlu anlarını izlemişler ve paylaşmışlardır.

Cumhuriyet tarihine ışık tutan ve birçok olayın içinde olmuş ve yaşamışlardır. Yazdıkları anılarla, anlattıklarıyla ve bıraktıkları belgelerle tarihe ışık tutmuşlardır.

ABSTRACT

The staff whose duty is to serve Chief of States and Presidents by noting down their superiors' decisions and conveying these decisions to the relevant departments, by ensuring their physical security, arranging their daily routines and by helping them to maintain the implementation of the State traditions are Aide-De-Camps.

Although Aide-De-Camp applications dates back to the very early periods of history, First Aide-De Camp was institutionalized with Atatürk and due to its unchangeable name and missions, it is still a traditional organization, the history of which started with the foundation of Turkish Republic. First Aide-De-Camps and Aide-De-Camps are the closest witnesses of both the State's history and the personal histories of the Presidents.

Because of escorting to the Presidents in all of their official and private activities, besides State government activities, they also witnessed the happy and sad events their superiors faced with during their services.

The Aide-De-Camps of Atatürk, who is the founder of Turkish Republic and the leader of Turkish nation, were very private people.

Following their return from the battlefields, they not only witnessed the foundation of a new State, they also monitored and shared the studies, secrets of successes and happy moments of Atatürk. And they cast a light to history by the memories they wrote, the stories they told and the official papers they left.

ÖNSÖZ

Tarih biliminin en önemli araştırma konusu olaylardır. Geçmişte olmuş bir olayın, tarihi bir olay niteliği kazanabilmesi için, toplumu olumlu veya olumsuz yönde etkilemesi, ve bir iz bırakması gerekir.

Tarihi olaylar, uygulamada iki şekilde öğrenilebilir; doğrudan ya da dolaylı olmak üzere. Eğer olayın meydana geldiği sırada, kişi orada bulunmuş veya bizzat katılmışsa bu olay doğrudan öğrenilebilir demektir. Diğer her yöntem dolaylı olarak öğrenmeye girer.

Toplum yaşantısında etkili olan kurum veya kişiler, bir şekilde kendilerini öne çıkararak veya çıkartılarak tanınmakta bilinmektedirler. Ülkemizde çok az bilinen ve tanınan bir kurum var ki, bu kurumun üstlendiği görev uzun yıllardır sürdürülmesine karşın toplum, bu kurum hakkında fazla bilgi sahibi değildir. Bu kurum, Cumhurbaşkanlığı teşkilât ve kadrosu içinde yer alan Başyaverlik kurumudur. Üstlenilen görev de “yaverlik” görevidir. Başyaverlik kurumu, devletin en yüksek yönetim örgütü olan Cumhurbaşkanlığının içinde yer almasına, yaverlerin devletin bir numaralı yöneticisi Cumhurbaşkanının sürekli en yakınındaki kişi olmalarına rağmen çok az tanınıp bilinmektedirler. Ülke hayatında etkili olan birçok olayı doğrudan izleyip, Cumhurbaşkanına sürekli refakat ederek, çalışmalarına katılırlar. Onun emir ve talimatlarını not alarak, ülkenin kaderini dahi etkileyebilecek sağlıklı kararlar almasına uygun ortamlar hazırlarlar.

Kurtuluş Savaşı’nda ve sonrasında, muharebelere, ihtilallere ve siyasi mücadelelere katılmanın yanısıra, yokluk veya yoksulluklara katlanmışlar, bir ülkenin yeniden kuruluşunun, yapılan yenilik ve reformların, idealler uğruna harcanan çaba ve gayretlerin ya içinde yer almışlar ya da tanığı olmuşlardır. Her şeyden önemlisi, Türk Milletinin önderi Mustafa Kemal Atatürk’e fikir, amaç ve ideal birliği altında, ölesiye güvenip inanmışlardır. O’na gece gündüz refakat ederek en yakın çevresindeki birlikteliğin ayrılmaz parçası olmuşlardır. O’nu yakından tanımış, çalışmalarını, kararlarını, başarı sırlarını öğrenmişlerdir. Yaverler, devletin yönetim geleneğindeki zincirin halkalarının sağlam olmasını sağlayan gizli kahramanlar olmuşlardır.

Bu çalışmada, yaverlik görevinin nasıl icra edildiği, nasıl bir tarihi süreçten geçtiği, yasal mevzuatı, kurumsal yapısı ve teşkilâtı anlatılmakta ve diğer ülkelerdeki benzer uygulamalardan örnekler verilmektedir.

Çalışma sürecinde, geçmişte yaverlik görevi icra eden kişilerin bıraktıkları belgeler incelenmiş, halen Cumhurbaşkanlığında görev yapan başyaver ve yaverlerle görüşülerek, mülakatlar yapılmış, verdikleri bilgi ve belgeler derlenmiştir: Yasal mevzuatlar incelenerek, Başyaverlik kurumunun yetki ve sorumlulukları öğrenilmiştir. Cumhuriyetin tarihi kadar eski ve köklü olan bu kurumun, halen süregelen gelenekleri incelenmiş, tarihi mekânları yerinde görülmüştür.

Son bölümde, Cumhurbaşkanlığı Köşkünde, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün de tarihi mekanında da incelemeler yapılmış ve yaverler tarafından Atatürk için tutulan kayıtlardan bir kısmı yerinde görülmüştür. Yaverlerinin hatıratları incelenerek, Cumhuriyet tarihinde çok önemli olan ve yaverlerin bizzat yaşadıkları bazı olaylar anekdotlar halinde bu çalışmada yer almaktadır.

Kısacası bu tez çalışmasında, Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Kurumunun ve yaverlerin tarih araştırmalarında olayları doğrudan öğrenebilecek birer canlı kaynak olabilecekleri kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, öncelikle bu araştırmayı yapmamı öneren değerli hocam Prof. Dr. F. Temuçin ERTAN'a, bu tezi hazırlamamda büyük katkıları olan 10 ncu Cumhurbaşkanı yaverleri, başta Başyaver Topçu Kur. Alb. Sayın Metin ÖZBEK'e, Kara Yaveri Tankçı Yb. Rafet HİMA'ya ve diğer kuvvet temsilcisi yaverlere, ayrıca çalışmalarımda sürekli beni motive eden kızım DENİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

ANKARA 2007

VEDAT BALSEVEN

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADC	: Aid-De Camp (Uluslararası dilde yaver)
a.g.e	: Adı Geçen Eser
Alb.	: Albay
Atğm.	: Asteğmen
Bnb.	: Binbaşı
Bşk.	: Başkan
Cum.Gen.Sek	: Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği
EBİS	: Elektronik Bilgi Sistemi
Gen.Kur.Bşk.	: Genel Kurmay Başkanlığı
K.	: Komutan
Kh	: Karargah
Kor.	: Kolordu
Kur.	: Kurmay
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
s.	: Sayfa
SODEP	: Sosyal Demokrasi Partisi
Tank.	: Tankçı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
Tğm.	: Teğmen
TMK	: Teşkilat Malzeme Kadro
Top.	: Topçu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
Ütğm.	: Üsteğmen
Yb.	: Yarbay
Yrdc.	: Yardımcı
Yzb.	: Yüzbaşı

GİRİŞ

Bireyin, kendisini tümüyle toplum hizmetine ve ideallerine verebilmesi için, toplumun esenliğini düşünmekten başka bir düşüncesi ve endişesi olmaması gerekir.

Devleti yönetecek şahısların omuzlarına yüklenen, devlet gemisine yetkinlikle önderlik etme, ancak güçlü yardımcıları aracılığıyla olacaktır.

Önderinin ideallerini kavrayan, bilgi ve otoritesine güvenen, sağlıklı ve isabetli kararlar almasında uygun ortamlar hazırlayan, onları devletin esenliği dışında her türlü duygu ve düşünce bağlarından ayırarak, bütün ruhları ile devlete bağlanmalarını sağlayan, bizzat yanında ve yakınında bulunarak her türlü tehlikeye karşı tedbir alacak kişi veya kişiler, fedakar yardımcılarıdır, yol arkadaşlarıdır.

İnsanlar, tarihin yardımıyla, dün-bugün-yarın arasında köprü kurarlar. Bu köprü sayesinde dünkü olaylardan yararlanarak, içinde yaşadıkları olayları anlamaya, kavramaya çalışırlar.¹

Bazı devlet başkanları veya büyük komutanlar vardır ki aldıkları kararlarla, yaptıkları icraatlarla, kendilerinin, hatta dünya ülkelerinden birçoğunun kaderlerini etkileyebilirler. Bu liderlerin, eylem ve düşüncelerini gerçekleştirirken, olayların hazırlanış, oluş ve sonucunda, hem yardımcı, hem de birinci derecede tanık olan biri vardır ki o şahıs devlet başkanının veya başkomutanın yaveridir.

Liderlerine gönülden bağlı, görevlerini içten ve samimiyetle benimseyen ve seven, feragat ve özveri sahibi bu insanlar, tarihi yapanlarla yazanlar arasında en sağlam köprü olmuşlardır.

Yaver; Farsça kökenli bir sözcük olup, yardımcı, uygun giden anlamındadır.² İsim anlamı, Devlet ve Hükümet başkanlarıyla, büyük komutanların yanında bulunan ve onların buyruklarını yazmakla, gereğinde yerine ulaştırmakla görevli Subay şeklindedir.³ Bugünkü görev tanımıyla Yaver; Cumhurbaşkanı veya Devlet Başkanının yanında ve emrinde, onun ve aile bireylerinin güvenliğini sağlayan, onların buyruklarını not eden ve ilgili yerlere ulaştıran, günlük faaliyetlerini, ilgili kurum ve şahıslarla koordinasyon yaparak bir sistem içerisinde düzenleyen seçilmiş subaylardır.⁴

¹ Yavuz Ercan, **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik**, Ankara, 2006, s. 29

² **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 2005, s. 2148

³ Aynı yer.

⁴ "Bu tanım T.C. 10'uncu Cumhurbaşkanı Kara Yaveri **Tank. Yb. Rafet Hima**'nın notlarından alınmıştır. Ankara, 2007 "

Yaverler, Cumhurbaşkanına ve Devlet Başkanına en yakın kişi olmakla, bir devletin kaderinde etkili olan büyük olayları yakından takip eden veya bizzat yaşayan insanlardır. Yaverlik görevinin en önemli özelliği, liderine derin bir saygı ve karşılıksız sevgi ile bağlı olmayı gerektirir. Lider – yaver ilişkileri, amir – memur çerçevesi kapsamında, fakat çok sıcak duygular içinde yürütülür. Liderler, kimselere açmadığı veya hiçbir kimsenin tanık olmasını istemediği özel durumlarını, yaverleri ile paylaşmışlardır.⁵ Bu durum onların sır saklama özellikleri ve genel kültür sahibi olmalarını gerektirir. Ömürlerini liderlerinin yaşamlarıyla özdeşleştiren yaverler, gerektiğinde lideri için gözünü kırpmadan canlarını dahi feda etmekten çekinmezler.⁶

Yaverler, liderlerini yanlarında çalıştıkları bir yönetici olarak görmezler. Liderler de yaverlerini, yanlarında çalıştırdıkları bir hizmetli olarak düşünmezler. Yaverler, vizyonunu özümstedikleri liderlerinin, planlarını uygularken, kendisine ihtiyaç duyulmayacak ortam ve sistemleri önceden oluştururlar. Liderin sağlıklı bir ortamda, etkin kararlar almasını ve emirler vermesini sağlayacak şekilde, dinlenmesinden, huzurlu ve güvenli olmasından sorumlu olarak, her türlü tedbiri zamanında alırlar. Liderin yasal ve özlük haklarını yakından takip ederler.⁷

Yaverlik, Türklerde Cumhuriyet öncesinde de Devlet yönetiminde uygulanan köklü geleneklerdendir. Osmanlı devletinde padişahın, veliahtların ve yüksek makamlarda görev yapan Paşa'ların hizmetinde görev alan yaverler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile, yeni Türk devletinde resmi statüleri değişmiş, sadece cumhurbaşkanlığı nezdine atandırılarak cumhurbaşkanlığı örgütü içinde bir kurumsal yapı oluşturmuşlardır.⁸

Yaverlik kurumu, 1920 yılından beri günümüze kadar yaşatılan önemli devlet geleneklerinden olup, Başyaver ve yaverler, 1923 yılından beri, aralıksız Cumhurbaşkanlığı'nda görev yapmaktadırlar.⁹

⁵“ Bunun örnekleri Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün Yaverliklerini yapan Salih Bozok, Cevat Abbas Gürer ve Muzaffer Kılıç'ın anı ve hatıratlarında görülmüştür.”

⁶ Salih Bozok-Cemil S. Bozok, **Hep Atatürk'ün Yanında**, Çağdaş Yayınları, 1985, İstanbul s. 266; “ Salih Bozok, 10 Kasım 1938'de Atatürk'ün vefatını öğrendiği an üzüntüsünden tabancasını kalbine doğru ateşleyerek intihara kalkışmıştır.”

⁷ Cumhurbaşkanlığı Kara Yaveri Tank Yb. **Rafet Hima'nın notlarından** alınmıştır.

⁸ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi**, Cumhurbaşkanlığı Yayını, Ajans-Türk Basım A.Ş. Ankara, 2005, s. 393

⁹ **Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Görev Talimatı**, 2001, Ankara, EK-A, s. 1

1920 yılından beri, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında görev yapan yaverler, sadece yaver diye nitelendirilirken, Cumhuriyetin ilanından sonra, cumhurbaşkanlığı yaverine “riyaset-i cumhur yaveri” denilmiştir. Bunların en kıdemlisine önceleri “seryaver” daha sonra da “başyaver” adı verilmiştir.¹⁰

Başyaver ve yaverler, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarına tanık olmakla birlikte, Cumhurbaşkanlarının da her zaman en yakınındaki kişi olarak şahsi tarihlerinin de tanığı durumundadırlar.

Cumhurbaşkanlarının birçok kişisel özelliklerini öğrenirler, fiziki korunmasında güvence unsuru olurlar, onların verdikleri kararları ve emirleri takip ederek, yerine getirilmesinde katkılarda bulunurlar. Birçok tarihi olayı, yönetenle birlikte bulunarak bizzat yaşayan kişi veya yakın tanığı durumunda kalmışlardır.

Geçmişteki olaylar hakkında bize bilgi veren, onu doğru olarak anlayabilmemiz için tanıklık eden, kanıtlayan her türlü malzeme, belge sayılır. Devleti kuran veya yöneten birinci şahısların hep yanlarında olmak suretiyle, o dönem içindeki tarihi akışı bizzat izleyen, başyaverler ve yaverler de birer canlı belgelerdir. Onların anlattıkları, sözlü belgeler, yazdıkları, yazılı belgeler, fotoğrafları ve filmleri, görüntülü belgelerdir.

Türk tarihi açısından, yaverlerin yaşadıkları dönem ve yaverlik yılları çok önemli olaylara tanıklık ettiğinden, daha sonra anlattıkları ve yazdıkları anı ve belgeleriyle o dönemin tarihine ışık tutmuşlardır.

İşte tarihi bir gerçeğe ulaşmak için, bu kadar önemli bir kaynak olan Başyaverlik kurumunu incelemek, tarih bilimine hizmet etmektir. Olayları gören, yaşayan kişiler olarak yaverler, dolaylı değil doğrudan bilgi edinilen kaynaklardır. Başyaverlik kurumunun tarihi geçmişinin ve bugününün incelenmesi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin de doğru olarak değerlendirilmesine ve yorumlanmasına olumlu katkılar sağlayacaktır.

¹⁰ İsmail Hakkı Akansel, **Atatürk ve Yaverleri**, Harp Akademisi Basımevi, 2006, İstanbul s. 25

1. Tanımlar

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaverlik görevi veya benzeri uygulamalar vardır. Bu görevlerin gerek adları, görev tanımları, gerekse uygulamaları ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir.

Söz konusu görevle ilgili ülkemizde ki görev tanımları, yardımcı alt görevler, geçmişte aldıkları isimler ve diğer bazı ülkelerde bu göreve verilen ad ve tanımlar şu şekilde sıralanabilir ;

Aide, (Aid-De Camp, ADC); İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada gibi ülkelerde Devlet veya Hükümet başkanlarının veya Eyalet Valisi ile Büyük Komutanların özel ve önemli bir görevle yanlarında bulunan yardımcıları, Yaverleri veya emir subaylarına uluslararası dillerde verilen isim.¹¹

Başyaver (Eski dil, Seryaver) ; Yaverlerin başı olan kimse, Cumhurbaşkanının yaverlik hizmetini yürütmekle görevli en kıdemli subay.¹²

Başyaverlik : Başyaver olma durumu, Başyaverin görevi ve makamı, Cumhurbaşkanının yaverlik hizmetini yürütmek, yakın güvenliğini sağlamak, Cumhurbaşkanlarının emirlerini yerine getirmekle görevli makam. (Başyaverlik ; Başyaver, Kara, Deniz, Hava, Jandarma Yaverleri ve bürosundan oluşur. Emirleri doğrudan Cumhurbaşkanından alır, görevlendirilmesi durumunda Cumhurbaşkanını temsil eden kurum.)¹³

Camp assistant: Fransız Devleti'nde yaverlere verilen isim.¹⁴

Emir Astsubayı: Türk Silahlı Kuvvetlerinde Tuğgeneral (Tuğamiral), Tümgeneral (Tümamiral) rütbesindeki subaylara hizmet için atanmış astsubaylardır.¹⁵

Emir Subayı : Türk Silahlı Kuvvetleri'nde general, amiral, başbakan ve bazı bakanların nezdinde atanmış subay yardımcısıdır. Önceleri bu görevi yapan subaylar da yaver ünvanı ile anılıyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra, genellikle üst rütbeli generallerin yaverleri, emir subayı olarak tanımlanmıştır. Cumhurbaşkanı veya devlet başkanlarının yaverlerinin görevi emir subaylarından farklı olmasından dolayı emir subayı olarak değil, yaver olarak adlandırılırlar. Türkiye Cumhuriyeti Silahlı

¹¹ **Oxford Wordpower Dictionary**, Oxford University Press, 2000, s. 14

Cambridge Learners Dictionary, Cambridge University Press, 2001, s. 26

¹² **Büyük Larousse Sözlük Ansiklopedi**, İnterpress Basın ve Yayıncılık, İstanbul 1995, s.1388

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayını, İstanbul, 1992 s.156

¹³ **Büyük Larousse Sözlük Ansiklopedi**, s.1388

¹⁴ **Fransızca Türkçe Sözlük**, Fono Yayınları İstanbul, 1987 s.217

¹⁵ Türk Silahlı Kuvvetleri, **İç Hizmet Kanunu** Tanımlar, Tarifler

Kuvvetlerinde, Korgeneraller (Koramiraller), Orgeneraller (Oramiraller), Kuvvet Komutanları, Genelkurmay Başkanı ile Başbakan, Milli Savunma Bakanı ve İçişleri Bakanının atanmış emir subayları vardır. Yaverleri yoktur. Ayrıca Kara, Deniz, Hava Harp Okulları ile Gülhane Tıp Akademisi Komutanlıklarına Yüzbaşı rütbesinde emir subayı verilebilir.¹⁶

Emir Subayı Yardımcısı Astsubay: Korgeneral (Koramiral)'den itibaren üst rütbedeki komutanlara tahsis edilen ve emir subaylarının emrine verilen astsubaylardır.

Nöbetçi Yaver : Başyaver tarafından hazırlanan nöbet listesine göre mesai saatleri dışında yaverlik görevini yürüten görevli yaverdir.

Refakat Yaveri : Başyaver tarafından hazırlanan görev listesine göre mesai saatleri içerisinde refakat görevini yapan yaverdir.¹⁷

Yaver : Yardımcı, asistan, imdatçı¹⁸

Yaveran : Yaverler, (Başyaver emrindeki) yaver topluluğu.¹⁹

Yaver-i Ekrem : Padişah II. Abdülhamit'in sarayında bulunan müşir (mareşal) rütbesindeki yaverler.²⁰

Yaver-i Fahri : (Onursal ünvan) Fahri yaver, şeref yaveri. Maaş ve ödenek almadığı halde padişah yaverliği yapan veya layık görülen personeldir.²¹

Yaver-i Harp : Büyük komutan yaveri, harp yaveri.²²

Yaver-i Hazret-i Şehriyari : Padişaha, hükümdara mahsus yaver.²³

2. Tarihi Süreci

Yaverlik görevinin Türk toplumunda köklü ve oldukça eski bir geçmişi vardır. Yaverlerin, Cumhuriyet öncesi Osmanlı Devletinde de çeşitli adlar ve ünvanlar altında hizmetler yaptığı bilinmektedir. Padişah sarayındaki Enderun ağalarından biri olan Silahtar Ağası, Padişahın atını yedekler, silahlarını taşır ve kapıkulu askerleri ile Padişah çadırının korumasını alarak, Saray Başyaveri olarak görev yapardı.²⁴

¹⁶ Türk Silahlı Kuvvetleri, **Emir Subayları ve Astsubayları Yönergesi**, (MY 52-9)

¹⁷ "Bu tanım, T.C 10 ncu Cumhurbaşkanı'nın Başyaveri Topçu Kur.Alb. Metin Özbek'ten alınmıştır. Ankara, 2007"

¹⁸ M.Nihat Özön, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul, 1973, s.784

¹⁹ Aynı yer

²⁰ Aynı yer

²¹ Aynı yer

²² Aynı yer

²³ Aynı yer

²⁴ İlber Ortaylı, **Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek**, Timaş Yayınları, 2006, İstanbul, s. 175

II. Mahmut döneminde (1808–1839), bu görevi önce Enderun Nazırı daha sonra da Mabeyin Müşiri (Müşir: Mareşal askerlikte en yüksek rütbe) yürütmüştür. Padişah Sultan Abdülaziz'in Mısır gezisi sırasında (1863), padişaha eşlik eden, Serasker Fuat Paşa için ilk defa yaver ünvanı kullanılmıştır. Ordunun en kıdemli müşirlerine, padişahın “Yaver-i ekrem-i hazreti şehriyari” ünvanı verilmesi, II. Abdülhamit döneminde (1876–1909) gerçekleşmiştir.²⁵ Padişah II. Abdulhamit döneminde saray yaverlerinin devlet üzerinde etkileri büyüktü. Buna örnek olarak; zamanında ki siyasi hareketler nedeniyle, padişah her türlü toplantı ve küçük olayları, ürküp şüphelenerek hafiyelerine takip ettiriyordu. Spor yapmak amacıyla, 1902 yılının sonbaharında İstanbul Serencebey'de bir konakta toplanan bir grup gencin, gizli toplantı yapmak suçuyla tutuklanarak karakola götürülmesini bizzat padişah emir vermişti. Fakat burada ara sıra kendiside spor yapan padişah seryaveri Mehmet Paşa'nın araya girmesiyle gençlere af çıkarılmış, futbol hariç diğer sporların yapılmasına izin verilmişti. Seryaver Mehmet Paşa'nın girişimiyle alınan izin neticesinde, o konakta bugünkü Beşiktaş Spor Kulübü kurulmuştur.²⁶

2 nci Meşrutiyet döneminde, yaverlik kadrolarına kısıtlamalar getirildi. Padişah yaverleri ile fahri yaverler genç ve başarılı kurmay subay ve generaller arasından seçilmeye başlanmıştır. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde, sadrazamların ve harbiye nazırlarının da birer başyaveri ve sayıları altıya kadar ulaşan yaverleri vardı. Ayrıca o zamanki ordu komutanlarının emir subaylarına da yaver deniyordu.²⁷ Saltanatın 1 Kasım 1922'de kaldırılmasından sonra TBMM tarafından Halife Abdülmecid Efendi'ye halifeliğin 3 Mart 1924'te kaldırılmasına kadar başyaver ve yaverler tayin edilmiştir.²⁸

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nda, yaşatılan en önemli devlet geleneklerinden biri olan Başyaverliğin kuruluşu Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş tarihiyle başlamıştır.²⁹

²⁵ Akansel, a.g.e., s. 25

²⁶ Mehmet Durupınar, **Beşiktaş Tarihi**, Yapı Kredi Yayınları, 2003, İstanbul, s.14

²⁷ Aynı yer.

²⁸ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün 22/01/1923 tarih, 24435 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 202.379.33. yer no.lu “Halife'ye Başyaveri Edip Bey'in takdim edilmesi, Abdülhak Hamit'in ise başkitabete tayininin uygun olacağı” belgesi EK-I 'de; 17/12/1922 tarih, 24427 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 202.379.25. yer no.lu “Hilafet yaverlerinin tayini” belgesi EK- I'in devamında sunulmuştur.

²⁹ **Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Görev Talimatı**, Ek-A, s. 1

Türkiye Cumhuriyeti Devletinde Mustafa Kemal Paşa'nın 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olmasıyla başlayan, 1923 yılında Cumhurbaşkanı seçilmesiyle kurumsallaşan Başyaverlik, aralıksız sürdürülerek yaşatılan ve günümüze ulaşan en önemli devlet geleneklerinden biridir. Kurumsal olarak, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Örgütü içinde yer almıştır.³⁰

Yeni kurulan Türk Devletinde, 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk Başkanı olan Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla, Meclis Başkanlığına bağlı olarak, eski yaverlerinin yanısıra, Başyaver kadrosu ile Salih (BOZOK) Beyin ataması ile Başyaverlik Kurumu oluşturulmuştur. "Ankara'da Büyük Millet Meclisi teşekkül edip, Mustafa Kemal Paşa onun reisi olunca benimde rütbemi tekrar iade ve kendilerinin başyaverliğine tayin ettirdiler. TBMM Başyaveri olunca da her an Paşa'nın yakınında bulunuyordum. İşte bundan dolayıdır ki geçen bazı vakalar yakından şahit olmuş bulunuyorum."³¹ Devletin örgütlenme sürecinde Cumhuriyetin ilanı ile beraber, Başyaverlik Kurumu, Cumhurbaşkanlığı Örgütü içerisinde yer almış; isminde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Çeşitli zamanlarda ihtiyaç ve şartlara göre kadrosunda bir takım değişiklikler yapılmıştır.³²

Kuruluşunda bir başyaver ve ona bağlı olarak, 02 Temmuz 1927 tarihinde Kara Yaveri kadrosu, 06 Eylül 1939'da Deniz Yaveri kadrosu, 28 Mayıs 1954'de Hava Yaveri kadrosu ve 01 Eylül 1958'de Jandarma Yaveri kadrosu açılmıştır.

26.02.1971 tarihinde Başyaverlik Muhafız ve Hizmet Takım Komutanlığı kadrosu ilave edilmiş olup, bünyesinde terzi, kunduracı, aşçı ve hizmet için erlerden oluşan bir birim kurulmuştur. Bu kadro 1984 yılına kadar sürmüştür, daha sonra söz konusu hizmet takımı kadrosu azaltılarak Başyaverlik Sekreterlik Kısım Komutanlığı olarak ismi değiştirilmiştir.

Kadroya, 11.03.1971 tarihinde Genelkurmay İrtibat Subaylığı dahil edilmiş, ancak 02.08.1976 tarihinde yeniden kadrodan çıkarılmıştır.

Başyaverliğin halen mevcut kadrosu, Türk Silahlı Kuvvetleri TMK kadrosunda 6 Subay, 1 Astsubay, 4 Erbaş ve erden ibarettir.

Mevcut kadroya ilave olarak, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğince.1976 yılında bir sekreter verilmiş ve halen devam etmektedir. 10.10.1972 tarihinde bir

³⁰ Cumhurbaşkanlığı Tarihi, s. 393

³¹ Salih-Cemil Bozok, **Hep Atatürkün Yanında**, Çağdaş Yayınları 1985, İstanbul s. 193

³² Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Görev Talimatı, Ek-A, s. 1

hizmetli verilmiş ve halen devam etmektedir. 03.01.2000 yılında TMK da belirtilen astsubay kadrosu yerine İdari İşler Şube Müdürü görevlendirilmiştir.

08 Aralık 2000 tarihinde, Başyaverlik Kısmı Güvenlik Danışmanlığı Güvenlik Koordinasyon ve Plan Subaylığı tesis edilmiş olup, halen bu görev devam etmektedir.³³

Kurum personelinin görev yaptığı Başyaverlik binası, 1924 yılında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün Çankaya/ANKARA'daki Bağ Evine yerleştikten sonra yapılmıştır. Çankaya'daki Cumhurbaşkanlığı Köşkü ve müştemilatının kurulduğu arazi köşk, yaverler dairesi gibi binalar, bir miktar arazi, Camlı Köşk ve bağ yerini içine alan yerler Bakanlar Kurulu'nun 13/10/1949 tarihli toplantısında yetkili komisyon tarafından tayin olunan bedelle, pazarlıkla satın alınmasına karar verilmiştir.³⁴ 1972 ve 1979 yıllarında bazı tadilatlar yapılmıştır. 1993 yılında ise bina iç tadilatı yapılarak, bugünkü kullanım şekli oluşturulmuştur.³⁵

Cumhurbaşkanı ATATÜRK'ün, Başyaver ve yaverleri, hep Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nda görevli subaylar arasından seçilmiştir. Ancak, daha sonraki Cumhurbaşkanları dönemlerinde ise Başyaverler, Kara, Deniz, Hava ve Jandarma Genel Komutanlığına mensup subaylar arasından tayin edilmiştir.³⁶

Cumhurbaşkanlığında Başyaver olarak görev yapanlardan kimileri, izleyen yıllarda Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Yardımcısı olarak da görev yapmıştır. Bu personel, görev günleri itibariyle aşağıda gösterilmiştir.³⁷

ADI VE SOYADI	BAŞYAVERLİK	GEN. SEK. YRDC.LIĞI
Hasan SAĞLAM (İlk.Gn.Sek.Yrd.)	15.01.1974-20.07.1976	12.09.1980-24.08.1981
Hüseyin TOPA	13.03.1971-15.01.1974	20.08.1983-01.10.1985
Oğuz ÖZBİLGİN	12.07.1993-16.01.1996	16.01.1996-15.08.2000

³³ Gen. Kur. Bşk.lığının **TMK 61-1548** Sayılı Başyaverlik Teşkilat Malzeme ve Kadrosu

³⁴ **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün**, 13/10/1949 tarih, 3/9944 dosya no., 30..18.121 fon kodu ve 120.72.5. yer no.lu kararnamede "*Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Şemsettin Günaltay'ın da bulunduğu ve on altı bakanın katılımıyla oluşturulan Bakanlar Kurulu kararıyla Cumhurbaşkanlığı Köşkü, Yaverler Dairesi ve müştemilatının mebni bulunduğu kadastronun 1955 adasının, 37 parselini teşkil eyleyen 211.196 m² arsa ile eski köşk, yaverler dairesi gibi binalar ve aynı kadastro adasının 2 parselinden emniyet sahası olarak ifraz edilen 218.812 m² arazi ve 36 parselinde 7.577 m² 'lik arsa ile aynı adanın 38 ve 42 parsellerini kaplayan ve Camlı Köşk ad ile maruf bulunan bina ve bağ yerinin yetkili komisyon tarafından takdir edilen 1.772.260,50 lira bedelle pazarlıkla satın alınması; Maliye Bakanlığı'nun 12/10/1949 tarihli ve 3261/-415/15784 sayılı yazısı üzerine, 2490 sayılı kanunun 46. maddesinin (F) fıkrasına göre, Bakanlar Kurulu'nun 13/10/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır. "ibaresi yer almaktadır.*

³⁵ Atatürk'ün Mekanı ve Müze Köşk, Cumhurbaşkanlığı Yayını, 2007 Ankara, s. 9

³⁶ Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Bürosundaki albüm ve bilgilerden tespit edilmiştir.

³⁷ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi**, s. 397

Cumhurbaşkanlarının dönemlerine göre başyaverler ;³⁸

1 inci Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ATATÜRK; TBMM Başkanı iken, 01.05.1920 - 31.07.1920 günlerinde Süvari Yüzbaşı Bedri Bey,³⁹ daha sonra 1923 yılına kadar Salih (BOZOK) Bey'dir. Cumhurbaşkanlığı dönemlerinde, 1923 - 1932 yılları arasında Yarbay Rusuhi, 1932 - 1938 tarihlerinde de Süvari Binbaşı Celalettin Üner başyaverlik görevini üstlenmişlerdir.

2 nci Cumhurbaşkanı İsmet İNÖNÜ döneminde; Süvari Binbaşı Celalettin Üner, Süvari Yarbay M. Cevdet Tolgay,

3 üncü Cumhurbaşkanı Celal BAYAR döneminde; Süvari Yarbay M. Cevdet Tolgay, Topçu Kurmay Albay Nurettin F. Alpkartal, Piyade Kurmay Albay Refik Tulga, Topçu Kurmay Albay Bahattin Ertürk⁴⁰ Deniz Kurmay Yarbay Faik Taluy, Piyade Albay Mustafa Tayyar,

4 üncü Cumhurbaşkanı Cemal GÜRSEL döneminde; Piyade Yarbay Mustafa Tayyar, Hava Kurmay Albay Agasi Şen, Tank Yarbay Kadri Erkek, Hava Pilot Albay Nevzat Dereli,

5 inci Cumhurbaşkanı Cevdet SUNAY döneminde; Hava Pilot Albay Nevzat Dereli, Topçu Albay Turgut Özbahadır, Topçu Kurmay Albay Hüseyin Topa,

6 ncı Cumhurbaşkanı Fahri S. KORUTÜRK döneminde; Topçu Kurmay Albay Hüseyin Topa, Piyade Kurmay Albay Hasan Sağlam, Deniz Kurmay Albay Çetin Ersarı,

7 nci Cumhurbaşkanı Kenan EVREN döneminde; İstihkam Kurmay Albay Çevik Bir, Öğretmen Albay Cevat Erten⁴¹ Kara Pilot Kurmay Albay Rıza Küçükoğlu, Piyade Albay Yekta Numanoglu,

8 inci Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL döneminde; Topçu Kurmay Albay Aslan Güner,

³⁸ "Türkiye Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı Başyaverlerinin Fotoğraf ve Kimlikleri EK-I dedir."

³⁹ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi,** s. 394 "Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik arşivinde Mustafa Kemal'in TBMM Başkanlığı dönemindeki Başyaverlik görevini ilk üstlenen Süvari Yüzbaşı Bedri Bey olduğu belirtilmektedir. Ancak Yüzbaşı Bedri Bey'in biyografisi ve askeri sicili hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Mevcut bilgilerden Mayıs-Ağustos 1920 tarihinde 3 ay süreyle Mustafa Kemal'e yaverlik yaptığı bilinmektedir."

⁴⁰ "Topçu Kur.Alb. Bahattin Ertürk Muhafız Alay Komutanlığının yanısıra Başyaverliğe de vekalet etmiştir."

⁴¹ "Başyaver Cevat Erten, 26 Ağustos 1986 tarihinde helikopter kazasında görevi başında iken vefat etmiştir."

9 uncu Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL döneminde; Kurmay Albay Aslan Güner, Kara Pilot Kurmay Albay Oguz Özbilgin, Piyade Kurmay Albay Reha Taşkesen, İstihkam Kurmay Albay Ferit Güler,

10 uncu Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER döneminde; İstihkam Kurmay Albay Ferit Güler, Kara Pilot Kurmay Albay Uğur Tarçın, Topçu Kurmay Albay M. Metin Özbek, görev üstlenmişlerdir.⁴²

Atatürk'ün TBMM Başkanlığı dönemi dahil, bugüne kadar görev üstlenen 27 Başyaverden 22'si Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2'si Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2'si Hava Kuvvetleri Komutanlığı, 1'i de Jandarma Genel Komutanlıkları'na bağlıdır. Bunların rütbelere göre dağılımı ise; 19 Albay, 7 Yarbay ve 1 Binbaşı (Mustafa Tayyar'ın vekalet döneminde Binbaşı olan rütbesi yerine asaleten görev yürüttüğü Yarbay rütbesi göz önüne alınmıştır.) biçimindedir.

29 Ocak 1965 yılından sonra Başyaverler Albay rütbesinde görev almaya başlamışlardır.

Başyaverlik Kurumu kurulduktan sonra, zaman içerisinde örgütlenme sürecinde Kara Yaverliği⁴³ 1927 yılında, Deniz Yaverliği⁴⁴ 1939 yılında, Hava Yaverliği⁴⁵ 1954 yılında, Jandarma Yaverliği 1958 yılında kurulmuştur.⁴⁶

3. Diğer Ülkelerde Benzer Kurumlar

Başyaverlik kurumu ve yaverlik görevi, dünyanın birçok devletinde kurumsal veya ferdi görev olarak bulunmaktadır ve fiili olarak işletilmektedir. Kanada, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya gibi dünyanın köklü ve büyük ülkelerinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ndeki uygulamalarına benzer, fakat bazı görevler, emir subaylığına paralel bir görev anlayışında sürdürülmektedir.

Başyaverin uluslararası anlamdaki karşılığı; **First Aide-De-Camp (ADC)** dir.⁴⁷ Yaver (aide-de-camp), yüksek rütbede veya makamda görev yapan kişiye bağlı çalışan

⁴²“Cumhurbaşkanlığı dönemlerine göre Başyaverlerin kimlikleri ve fotoğrafları EK-II'de, görev süreleri ile ilgili çizelge EK-II A'dadır.”

⁴³ “Kara Yaverlerinin kimlikleri ve görev süreleri EK-II B'dedir.”

⁴⁴ “Deniz Yaverlerinin kimlikleri ve görev süreleri EK-II C'dedir.”

⁴⁵ “Hava Yaverlerinin kimlikleri ve görev süreleri EK-II Ç'dedir.”

⁴⁶ “Jandarma Yaverlerinin kimlikleri ve görev süreleri EK-II D'dedir.”

⁴⁷ **The American Heritage Dictionary English Language** 4 Edition 2004, Houghton s. 27

“ (Fransızca karşılığı *Camp Assistant*, Almanca ve Danimarka'ca karşılığı *Adjutant*, İtalyanca karşılığı *Aiutante di campo* Portekiz'ce karşılığı ise *Ajudante de campo*) 'dur.”

yardımcı personel veya sekreterdir. Genellikle en kıdemli ordu subayının veya devlet başkanının yaveri (emir subayı) olarak görev yapmaktadırlar.⁴⁸

Bazı ülkelerde Aide-De-Camp (yaverlik) ünvanı, bir onursal ve asillik ünvanı olarak kabul edilmektedir. Resmi yazışmalarda ve tören takdimlerinde, büyük harflerle “**ADC**” olarak tanıtılırlar. Bu ünvanı taşıyan personel, bazı resmi devlet törenlerine katılmakla görevlidirler. Avrupada bilinen en eski yaverlik görevi olarak, Fransız Ordusunda Geraud Duroc’un, 1796 tarihinde, İmparator Napolyon’un yaverliğini, 1798’de ise ilk başyaverliğini yaptığı bilinmektedir.⁴⁹

Yaverler (Aide-De-Camp), sol omuzlarında, bazı durumlarda sağ omuzlarında kendilerini tanıtan rozet veya bröveler taşıyarak, ipekli pamuktan örülmüş, özel örgü kordonlu üniformalar giyerler.⁵⁰

Bazı batılı ülkelerde, yaverlik görevleri ile ilgili uygulamalar aşağıda açıklanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde yaverler, Türkiye’deki yaver anlayışından farklı olarak, Türk Ordusundaki emir subaylarının yaptıkları görevlere benzer görevleri yaparlar. Söz konusu personel, özellikle NATO Kodu OF-6 ile OF-10 arasında olan general seviyesindeki subaylara atanmaktadır ve bunların rütbe ve sayıları generalin seviyesine göre belirlenmektedir. Birden çok yaveri olan generallerin, rütbece kıdemli yaveri genellikle başyaver olarak, diğer yaverlerin faaliyetleri ile generalin şoför, emir eri vb. şahsi personelinin yürüttüğü hizmetleri koordine eder. Subayların çoğu için, emir subayı olarak maksimum hizmet süresi iki yıldır. ABD Ordusu’nda, aşağıdaki listede bir generale tahsis edilen yaverlerin (emir subayı) kabul edilmiş sayıları verilmiştir:

Tuğgeneral (Brigadier General)	:	1 Üsteğmen
Tümgeneral (Major General)	:	1 Yüzbaşı, 1 Üsteğmen
Korgeneral (Lieutenant General)	:	1 Binbaşı, 1 Yüzbaşı
Orgeneral (General)	:	1 Yarbay, 1 Binbaşı, 1 Yüzbaşı
Mareşal (veya ABD Genelkurmay Başkanı):	:	1 Albay, 1 Yarbay, 1 Binbaşı

Tabur ve Tugay seviyesindeki birliklere komuta eden Yarbay ve Albayların emir subayları yoktur. Fakat S-1 (Personel Subayı)’in, aynı zamanda komutanın emir subayı gibi görev yaptığı, genellikle kabul edilmektedir. Yaverlik simgesi omuza takılan rozet

⁴⁸ Crocker Lawrance, **Army Officer’s Guide** Harrisburg: Stackpole Books 47 th. ed. 1996, s. 977

⁴⁹ Aynı yer

⁵⁰ A.J. Kinney, **The Air Force Officer’s Guide**, 1978, Harrisburg Books, s. 91

ve altın rengi veya başka bir renkte olan ve üniformanın sol (bazen sağ) omuzu üzerine takılan bir örgü kordondur.⁵¹

İngiltere’de yaverlik görevi, Türkiye’deki yaverlik görevine bazı konularda benzer olmakla birlikte, çok farklı uygulamaları vardır. Özellikle İngiliz ordusunda yaverlik görevleri, emir subaylığı görevleriyle paralellik göstermektedir. Kraliyet ailesinin faaliyetlerinde, başyaverlik ve yaverlik görevleri tam olarak uygulanmaktadır. Kraliyet Ordusunda kıdemsiz subaylar, bazı belli üst rütbedeki subayların emir subayı (yaveri) olarak görev yapmaktadır. Kraliyet Donanmasındaki (**Flag Lieutenant**), Büyük Amiral’in emir subayı (**the Royal Navy**), Kraliyet Ailesindeki (**The Royal Household**) yaverlerin dengidir. Burada ADC ünvanı, yalnızca onursal bir rol olarak en kıdemli subaylarca kullanılmaktadır.⁵²

Kraliçenin, bu üst düzey yaverlerinin birkaç kategorisi bulunmaktadır. Bunların çoğu, genellikle Albay veya Tuğgeneral rütbesi veya eşidi seviyede, Kara, Deniz ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bir subayı olarak görev yapmaktadırlar. Bu üst subay yaverler, aynı zamanda **Deniz Başyaverliği (First and Principal Naval Aide de Camp)**, **Sancak Başyaverliği (Flag Aide de Camp)**, **Hava Başyaverliği (Air Aides de Camp)** ve Kraliyet Donanması Başyaverliği (**Lieutenant of the Admiralty**), gibi belli görevleri yaparlar. Fakat bunların asıl görevleri, Kraliyet Yaverliğini (**the Rear Admiral of the United Kingdom ve the Gold Stick**) kapsamaktadır.

Ayrıca Kraliyet ailesinin, askerî rütbe taşıyan bazı mensupları, Kraliçenin şahsi yaveri (Osmanlı Padişahlarının Fahri Yaveri gibi) olarak atanabilmektedir. İngiltere’de bu ünvanı hali hazırda taşıyan kişiler; Mareşal Edward, Kent Dükü, Amiral Charles, Galler Prensi, Yüzbaşı Mark Phillips, Kraliçenin 1inci Ağır Süvari Muhafız Komutanı, Yüzbaşı Prens Andrew, York Dükü, Kraliyet Donanma Komutanı ve Tuğamiral Timothy Laurence’dir.⁵³

Kanada Devletinde, yaverlik görevleri, daha çok onursal bir ünvan olarak devlet yönetiminin çeşitli kademelerinde kategorileri farklı olarak uygulanmaktadır. Kanada Genel Vali’sine, Eyalet Valilerine ve Devlet yönetiminde belirlenmiş bazı üst düzey sorumluluk sahiplerine yaver atanmaktadır. Kanada Genel Vali’sinin emrine, sürekli olarak atanmış olan yavere ilave olarak, diğer bazı üst rütbeli subaylar da yapmış

⁵¹ a.g.e, s. 92

⁵² Lawrance, a.g.e., s. 977

⁵³ Lawrance, a.g.e, s. 978

oldukları başarılı görevlerden dolayı, onurlandırılmak maksadıyla, Genel Valiye yaver olarak görevlendirilirler. Kanada Kraliyet Askeri Akademisinin Komutanı, Quebec bölgesinde konuşlu olan Kraliyet 22. Alay Komutanı, Genel Valinin Atlı Muhafız Birlik Komutanı, Piyade Muhafız Birlik Komutanı, İhtiyat Deniz Tümenlerinin Komutanı, Kanada Özel Kuvvetler Komutanı, dönüşümlü olarak, Genel Valiye fahri yaverlik yapmaktadırlar.

Genel Valinin sürekli olarak atanmış yaveri, resmi görevleri esnasında üniformasının omuz başında Genel Valilik rozetini, göğsünün sağ tarafında da altın sırmalı yaverlik kordonunu taşır.

Kanada Eyalet Valilerinin yaverleri ise Kanada Silahlı Kuvvetleri'ndeki subaylardan veya Kanada Kraliyet Zırhlı Polis Birliğinden atanırlar. Bazı eyaletlerin özelliğine göre vali yaverleri, diğer resmi üniforma taşıyan kurumlardan hatta sivillerden dahi atanabilmektedir.

Sivil yaverler kıyafetlerinde kordon taşımazlar, ancak "ADC" ünvanını aldıklarını ve bu göreve atandıklarını gösteren eyalet valilik rozetini taşırlar. Kraliyet asalet ünvanına sahip kişilerin yaverleri kordonlarını sağ omuzlarında taşırlar. Kanada ordusundaki bazı generallere ve sancak sahibi birlik komutanlarına da yaver atanır. Ancak bu yaverler emir subaylığı görevini yaparlar, sol omuzlarında da altın sırmalı bir kordon taşırlar.⁵⁴ Yukarıda belirtilen örnek devletlerde olduğu gibi, yaverlik görevi dünyanın birçok ülkesinde değişik görev tanımları yapılarak uygulanmaktadır.⁵⁵

⁵⁴ a.g.e, s. 979

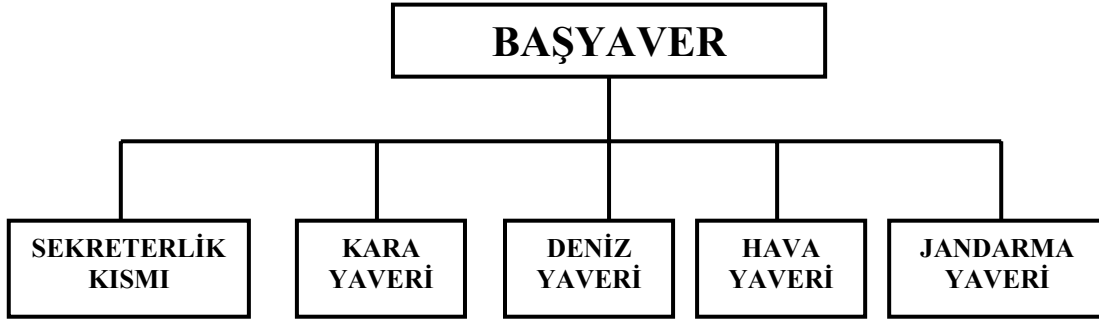
⁵⁵ 10 ncu Cumhurbaşkanı Başyaveri Top.Kur.Alb. Metin Özbek'ten alınan bazı yabancı ülkelerdeki Başyaverlik görevini yürüten personelin kartvizitleri EK-III'tedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVLET GELENEĞİNDE YAVERLİK KURUMU

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Yaverlik Kurumu Teşkilat ve Kadrosu

Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Kadrosu, Genelkurmay Başkanlığı'nın 24 Şubat 1987 tarihli Teşkilat Malzeme Kadro (TMK 61–810 sayılı) emri ile yeniden teşkil edilmiştir.⁵⁶

Başyaverlik Teşkilatı Cumhurbaşkanlığı örgütü içinde yer almaktadır.⁵⁷ Başyaverlik; Kara, Deniz, Hava ve Jandarma yaverlerinden ve Sekreterlik Kısmından oluşur. Başyaver ve Yaverler hizmet yönünden Cumhurbaşkanına bağlı olup hizmetlerin yürütülmesinde Genel Sekretere karşı sorumludurlar. Emirleri Cumhurbaşkanından doğrudan alırlar.⁵⁸

Başyaverler, Kurmay Albay rütbesini, yaverler genel olarak Binbaşı ve Yüzbaşı rütbelerini taşımaktadırlar.⁵⁹

Genelkurmay Başkanlığının 13 Mart 1978 tarihi onayı ile yayınladığı Başyaverlik Teşkilat Malzeme Kadrosu (TMK 60-70 3B), yapılan düzeltme ve güncellemelerle, 24 Şubat 1987 tarihinde (TMK 61–810) yenileştirilerek yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Bu kadro kitapçığında, başyaverlikte görev yapan personelin niteliği, sayısı, bağlı olduğu kuvvet, askeri sınıfı, branşı, rütbesi ve taşıyacağı silaha kadar özellikler belirtilmiştir.

Başyaverlik Kurumu için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Mayıs 1933 tarihli, 2180 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Teşkilatı Kanunu (Riyaseti Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Kanunu) ile yine TBMM.'nin 19 Ağustos 1983 tarihli, 2879 sayılı

⁵⁶ **TMK 61-15489** “Genel Kurmay Başkanlığının 24 Şubat 1987 tarihinde TMK 61-810 sayılı kadrosu yenileştirilerek yayınlanmıştır. Bu kadro Gnkur Bşk.lığının 13 Mart 1978 tarihli TMK 60-703B (eski) kadrosunu yürürlükten kaldırır.”

⁵⁷ “Cumhurbaşkanlığı kuruluşunun teşkilat şeması EK-IV’te sunulmuştur.”

⁵⁸ “T.C.’de 2007 yılı itibarı ile halen görevde olan başyaver ve yaverlerin kimlik ve fotoğrafları EK-V’te sunulmuştur.”

⁵⁹ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi**, s. 397

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Teşkilatı Kanununda belirtilen ve özel talimatlarla verilen vazifeleri yapar hükmü getirilmiştir.

1.2. Yaverlik Görevleri ile İlgili Yasal Düzenlemeler, Yetki ve Sorumluluklar

Cumhurbaşkanlığı Başyaverliği ile ilgili yasal düzenlemeler, yetki ve sorumlulukları, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 18 nci maddesine dayanılarak hazırlanan, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Görev, Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliğinde bulunmaktadır.⁶⁰

Bu yönetmeliğin ikinci bölümünde yer alan, Yakın Çalışma ve Danışma Birimleri bölümünde, 12' nci madde Başyaverlik teşkilatının kuruluşunu ve yapısını 13 ncü madde de ise görev, yetki ve sorumluluklarının belirtmektedir.

Yine aynı yönetmeliğe, 13.01.2003 günü 90 sayılı onay ile eklenen bend ile “Yaverler, görevlerini Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Genel Sekreterlik Görev, Yetki ve Sorumluluklar Yönetmeliği Başyaverlik Görev Talimatı ve diğer ilgili yazılı kurallar uyarınca yerine getirirler” hükmü eklenmiştir.

Ayrıca Genelkurmay Başkanlığınca, Cumhurbaşkanı Başyaverliğinin Teşkilat Malzeme ve Kadrosunu belirten bir kadro emri yayınlanmıştır.⁶¹

Cumhurbaşkanlığı başyaverliği de, Genel Sekreterlik Talimatı ve Genelkurmay Başkanlığı kadro emrine atıf yaparak, Başyaverlik Görev Devamlı Talimatını ve Başyaverlik Brifingini hazırlamıştır. Görevler bu esaslar çerçevesinde Cumhurbaşkanının prensiplerine göre yürütülmektedir. İlgili yasal mevzuatlar ;

- a. Cumhurbaşkanlığı Teşkilat Görev ve Sorumluluklar Yönetmeliği,
- b. Genkur. Bşk.lığının TMK 61–15489 sayılı kadro emri,
- c. Cumhurbaşkanlığı Koruma Hizmetleri Yönetmeliği (EYT 2-4),
- d. Cumhurbaşkanlığı Yurtiçi Geziler Yönetmeliği,
- e. Dışişleri Bakanlığı Protokol Yönergesi,
- f. Başyaverlik Görev Talimatı'dır.

⁶⁰ Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin **Görev, Yetki ve Sorumluluklar Yönetmeliği**, s. 5
“31 Ağustos 2001 tarihinde onaylanmıştır.”

⁶¹ Genelkurmay Başkanlığının 24 Şubat 1987 tarihli **TMK 61-15489** sayılı kadro emri

1.3. Başyaver ve Yaverlerin Görevleri

Yaverler kendilerinden beklenen işlev ve görevlerini çok ve çeşitli birbirine benzer ya da benzemez, alt ve üst sistemler arasında iş bölümü, koordinasyon, kontrol ve entegrasyon sağlayarak yerine getirirler. Çok boyutlu ve karmaşık bir sistemde koordinatör sorumluluğunu üstlenen başyaver, Cumhurbaşkanlığı örgütü dışındaki diğer kurum ve sistemleri hakkında da bilgi sahibi olmak zorundadır. Böylelikle örgütler ve kurumlar arasında bağlayıcı bir rol üstlenerek, Cumhurbaşkanlarının çalışmalarında yardımcı olurlar. Başyaverlikte görev yapan personelin, ayrıntılı görev tanımları aşağıda belirtildiği şekildedir.

1.3.1. Başyaver'in görevleri⁶²

a. Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alay Komutanlığı'ndan ve Cumhurbaşkanlığı Koruma Müdürlüğü'nden görevlendirilen personel ya da birlik aracılığı ile Cumhurbaşkanı ve aile bireylerinin korumasını ve Cumhurbaşkanlığı'nın güvenliğini planlamak, sağlamak ve bu konudaki birimler arası eşgüdümü gerçekleştirmek, gerektiğinde destek önlemler istemek, alınan önlemlerin işlerliğini ve sürekliliğini denetlemek ve bir sistem içinde denetimleri aralıksız sürdürmek, Muhafız Alay Komutanlığı ve Koruma Müdürlüğü'nün önerilerini değerlendirmek ve Genel Sekretere sunmak,

b. Güvenlik önlemleri "Hassas Bölge" güvenlik ilkelerine göre düzenlemek ve genel bölge güvenlik birimleri ile eşgüdüm içinde bütünleşmeyi sağlamak,

c. Yurt içi gezilerinde Cumhurbaşkanı'nın yakın korumasını düzenlemek ve sağlamak, ziyaret edilen il valiliği ile eşgüdüm içinde yakın koruma dışındaki koruma hizmetlerini ve gezi programının uygulanmasını sağlamak,

ç. Yurtdışı gezilerinde Cumhurbaşkanı'nın yakın korumasını düzenlemek ve sağlamak, bu görevi, ziyaret edilen ülkede, Türkiye Misyon Temsilciliği ve bu ülkenin yetkilileri ile eşgüdüm içinde yerine getirmek,

d. Cumhurbaşkanı'nın Özel Kalem Müdürlüğü'nce düzenlenen günlük çalışma programı ile kabul ve ziyaretinin, planlandığı biçimde uygulanmasını sağlamak,

⁶² Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Görev, Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliği İkinci Bölüm s. 5 "13.01.2003 günlü, 90 sayılı onay ile güncellenmiştir."

e. Cumhurbaşkanlığı'nda yapılan ve Cumhurbaşkanının katılacağı toplantılarda, toplantı salonunun düzeni, güvenliği ve katılımcıların oturma düzeni gibi konular dahil olmak üzere hazırlıkları kontrol etmek,

f. Askeri törenler, askeri programlar, karşılama ve uğurlama tören ve biçimleri konusunda Cumhurbaşkanına ve Genel Kurmay Başkanlığı'na önceden gerekli bilgileri vermek,

g. Cumhurbaşkanlığı protokol hizmetlerini Özel Kalem Müdürlüğü ile eşgüdüm içinde yürütmek,

ğ. Cumhurbaşkanlığı konutu ve çalışma yerlerinin güvenliği ve haberleşmenin aksaksız çalışması için gereken önlemlerin alınmasını sağlamak,

h. Tören ve kabullerin protokol gereği katılınması gereken bölümlerinde hazır bulunmak,

ı. Görevlendirilmesi durumunda Cumhurbaşkanını temsil etmek,

i. Gezilerle ilgili ön hazırlıkları yapmak üzere, yaverlerden birisi ya da Koruma Müdürlüğü'nden bir ekip amirinin sorumluluğunda, Ön Heyet düzenleyerek bu ekibin ulaşımını sağlamak ve hizmetlerini denetim altında bulundurmak,

j. Cumhurbaşkanının Ankara, yurtiçi ve yurtdışı programlarının gerçekleştirilmesinde Genel Sekreterlik Örgütü birimleri, Koruma Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürlüğü ve ilgili diğer makamlarla yakın işbirliği içinde çalışmak ve olağan durumlarda Genel Sekreter ya da Genel Sekreter Yardımcısı kanalıyla, ivedi durumlarda doğrudan Genel Sekreter adına gerekli eşgüdümü sağlamak,

k. Yaverler için nöbet ve refakat görevlerini düzenlemek,

l. Cumhurbaşkanının Ankara, yurt içi ve yurt dışı gezilerinde kullanacağı uçak ve helikopter gereksinimini ilgili kurum ve birimlerle eşgüdüm içinde sağlamak,

m. Personel girişi ve araç kartları ile lojmanlarda oturan personelin birlikte oturduğu aile bireylerinin lojman ve araç giriş kartlarını, Personel Başkanlığı ve Güvenlik Müdürlüğü ile eşgüdüm içinde saptayarak onaylamak,

n. Cumhurbaşkanı ve Genel Sekreter tarafından verilen diğer görevleri yapmaktır.⁶³

⁶³ Aynı yönetmelik, s. 6

1.3.2. Yaverlerin görevleri⁶⁴

- a. Yaverler, mensubu oldukları Kuvvet ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Cumhurbaşkanlığı nezdindeki temsilcileridirler.
- b. Yaverler, Başyaverlik Görev Talimatı'nda belirtilen ve Başyaver tarafından verilen diğer görevleri yaparlar.
- c. Görevlerini Nöbetçi Yaver, Refakat Yaveri, Yedek Refakat Yaveri, Yurtiçi Öncü Heyet Başkanı, Yurtdışı Ön Heyet Mensubu olarak yerine getirirler.
- ç. Yaverler arasında rütbe ve kıdem esas olup İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği'nin bütün esasları uygulanır.
- d. Başyaver'in mevcut olmadığı durumlarda mevcut en kıdemli yaver Başyaver'in yetkilerini kullanır.
- e. Yaverler, önceden Başyaver'den talimat alarak ya da kendi inisiyatiflerini kullanarak programların icrasında ve/veya oluşabilecek durumlarda sorunları çözerler. Ancak konuların gelişimi hakkında en kısa zamanda Başyaver'e mutlaka bilgi verirler.

1.3.3. Nöbetçi Yaverin görevleri⁶⁵

- a. Nöbet görevini, her gün saat 09.00'da başlar ve müteakip gün 09.00'da sona erecek şekilde 24 saat esasına göre yerine getirirler.
- b. Nöbet devir teslimi Nöbetçi Yaverlikte yapılır ve o günkü faaliyetler ile ilgili bilgiler nöbeti devralan yavere verilir.
- c. Cumhurbaşkanının ikametgah ve çalışma binasının yakın koruma tedbirlerini, Başyaver adına kontrol eder, acil durumlarda ilave tedbirler alır. Bu maksatla, nöbetçi polis memurları ile Köşk Muhafız Bölüğü personeline gerekli direktifleri verir.
- d. Cumhurbaşkanının günlük programı ile şehir içi, şehir dışı ve yurtdışı faaliyetlerini yakından takip ederek, program değişikliklerini de içerecek şekilde cerideye kaydeder. İlgili kuruluşlardan aldığı, günlük olağanüstü olaylar raporunu hazırlayarak Başyaver'e arz eder.

⁶⁴ Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Görev Talimatı s. 4 “Başyaverliğin 09 Temmuz 2001 gün B.01.0.01 BŞY/49-1-01 sayılı emri.”

⁶⁵ Aynı talimat, s. 5.

e. Köşk alt kat, üst kat, gül bahçesi ve mutfak girişleri ile Yeni Bina'da makam ve çalışma katına izinsiz ve yetkisiz kişilerin girmesini önlemek maksadıyla, alınan önlemleri sık sık kontrol eder.

f. Nizamiyelerde, Köşk ve Yeni Bina giriş kapılarında randevusuz ve yetkisiz kişilerin girişlerinden ilgilileri ikaz eder ve güvenlik maksadıyla alınan önlemleri kontrol eder.

g. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantılarından önce, MGK salonunun dinleme cihazlarına ve patlayıcı maddelere karşı kontrolünü, MİT ve Koruma Müdürlüğünün ilgili birimlerine yaptırır. Toplantı günlerinde emredilen diğer yerlerin (Makam odası, Kırmızı salon, günlük çalışma makam odası, Genel Sekreter, Başyaver, Özel Kalem Müdürü ve Yaver odaları) kontrolleride yapılır ve tutanak tanzim edilir.

h. Köşk bölgesine gelen tüm ziyaretçilerin, nizamiyelerde kimlik tespiti ile ziyaretçi defterine kayıt yapıp yapılmadığı, güvenlik kontrolünden geçirilip geçirilmediğini haberli ve/veya habersiz kontrol edilir.

i. Muhafız Alay Komutanlığı'nca, tespit edilmiş ve plaka numaraları bildirilmiş olan Muhafız Alay Komutanlığı'na ait araçların dışında, hiçbir askeri araç Nöbetçi Yaverin bilgisi olmadan köşk bölgesine alınmaz.

i. Alarm sistemlerinin işlerliği ve etkinliğini kontrol ederek, tespit ettiği aksaklıkları Başyaver'e bildirir

j. Herhangi bir saldırının, ikametgah veya çalışma binasına ulaşma ihtimalini belirmesi veya benzer bir tehdit durumunda, kuvveti önceden Başyaver, Muhafız Alay Komutanlığı ve Koruma Müdürlüğü'nce belirlenen ve bu maksatla techiz edilen, eğitilerek görevlendirilen, Müdahale Birliği ile Yakın Koruma ekibini, önceden belirlenmiş normların gerçekleştirmek üzere, Nöbetçi Yaver emrine alınır. Bu birlik ve ekibinin sevk ve idaresini yapar.

k. Cumhurbaşkanı ve Aile fertleri Ankara dışında olduğu zamanlarda da, Muhafız Alay Komutanlığı ve Koruma Müdürlüğü tarafından, alınan tüm emniyet ve koruma tedbirleri aynen devam ettirilir. Nöbetçi Yaverlik görevinde aylık görev çizelgesine göre aksatılmadan sürdürülür.

l. Defter-i Mahsusa için gelen Büyükelçi ve Valilerin, Müze Köşk ziyaretlerini takip ederek ilgilileri önceden uyarır, gerekli önlemleri aldırır.

m. Yabancı Devlet Başkanı ziyaretlerinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Görev, Yetki ve Sorumluluklar Yönetmeliği üçüncü bölüm (b) maddesindeki görevleri yapar.

n. Resepsiyon ve geniş katılımlı yemek, toplantı vs. gibi durumlarda bina içinde ve dışında güvenlik ve trafik açısından gerekli önlemlerin Koruma Müdürlüğü ve Köşk Muhafız Bölüğü Komutanlığınca alınmasını sağlar.

o. Makam, çalışma ve ikamet kartlarındaki onarım tadilat vs. gibi çalışmalar için refakate mutlaka koruma personeli bulunmasını sağlar.

ö. Görevini, Başyaver ve Refakat Yaveri ile koordine ederek yürütür.

p. Cumhurbaşkanının, mesai saatleri dışında Köşk dışına çıkışlarını gerektiren durumlarda, kendisine refakat için gerekli emniyet tedbirlerini alır ve durum hakkında Başyavere bilgi verir.

r. Başyaverlik binasında görevli erbaş ve erlerin, mesai saatleri dışında faaliyetlerini, hafta sonu iznine çıkışlarını ve dönüşlerini Köşk Bölüğü Nöbetçi Subayı vasıtası ile kontrol eder.

s. Köşk Muhafız Bölük Komutanlığı ve Koruma Müdürlüğü ile koordineli olarak belirlenen senaryolara göre koruma planlarının işlerliğini denemek ve aksaklıkları tespit etmek maksadıyla, uygun zamanlarda Başyaver'in onayı ile tatbikat yaptırır.

ş. Nöbetçi Yaverin nöbet mahalli, Köşk'te ve yeni binadaki yaverlik odasındadır. Cumhurbaşkanının istirahate çekilmesine müteakip, kendisi de istirahate çekilir.

t. Cumhurbaşkanını yurtiçi ve yurtdışı seyahatlerinde Köşk bölgesinde uğurlar ve karşılar.

u. Cumhurbaşkanını öğle tatilinde, yeni binadan uğurlar ve karşılar, akşam program bitiminde uğurlar ve Köşk'teki nöbet yerine geçer.

1.3.4. Refakat Yaverinin görevleri⁶⁶

a. Refakat yaverliği görevi; Başyaver tarafından hazırlanan görev listesine göre yaverler tarafından yürütülür.

b. Refakat yaverliği görevi hergün 09.00'da başlar, saat 18.00'de sona erer.

⁶⁶ Aynı talimat s. 6

c. Refakat yaveri; Cumhurbaşkanı'nın Köşk bölgesinde, Başyaver tarafından görevlendirildiği takdirde şehiriçi, şehirdışı ve yurtdışındaki faaliyetleri sırasında kendisine refakat etmek suretiyle görevini icra eder.

ç. Refakat Yaveri görevini, Başyaver adına, başyaverin yetki ve sorumlulukları üzerine alarak yerine getirir.

d. Refakat Yaveri, program başlamadan önce yeni binaya geçerek protokol kapısı ve Genel Sekreterlik kapısında Cumhurbaşkanı'na karşılar ve kendisine gün boyunca refakat eder.

e. Program süresince, gelen misafirleri takdim ederek huzura alır.

f. Görev yeri, Köşkte ve yeni binada Cumhurbaşkanı'nın makam odaları bitişiğindeki "Refakat Yaveri" odalarıdır.

g. Programdaki bütün değişiklik ve ilaveleri başyavere bildirir.

ğ. Toplantı ve kabullerde, Başyaver'den alınan talimata göre, Köşk'te Mavi Salon, Yeni Bina'da ise Elçi Kabul Salonu, MGK Salonu, Mavi Salon, Yeşil Salon veya Resepsiyon Salonunun hazırlanmasını Protokol Müdürlüğü ile koordine ederek sağlar.

h. Tüm programlarda güvenlik, basın, protokol, Elektronik Bilgi Sistemi (EBİS) ve sağlık birimlerinin arasındaki işbiliğini kontrol ve takip eder.

ı. Köşk dışındaki ikamet yerlerinde de benzeri bir refakat, güvenlik ve kabul sistemi kurar ve icra eder.

i. Tüm müşterek güvenlik görevlerini, Muhafız Alay Komutanlığı ve Koruma Müdürlüğü ile koordine eder.

j. Gerekliğinde özel çıkışlar için sivil elbise hazır bulundurur, çıkışlara bu şekilde katılır.

k. Cumhurbaşkanı'nın bulunacağı her türlü tesisin, bomba aramasını yaptırır ve arama tutanağının Koruma Müdürlüğü personeline hazırlanmasını takip eder.

l. Cumhurbaşkanı'na yurtdışı seyahatlerinde havaalanında uğurlar ve karşılar.

m. Cumhurbaşkanı yurtdışında bulunduğu zamanlarda Cumhurbaşkanı vekiline refakat eder.

1.3.5. Yedek Refakat Yaverinin görevleri⁶⁷

- a. Yedek Refakat Yaverliği, nöbet ve istirahat kapsamı dışında kalan bir yaver tarafından yürütülen bir görevdir.
- b. Gerekğinde programa dahil şehiriçi çıkışlarında, gidilecek yerlere programdan bir saat önce protokol, basın ve EBİS temsilcisi ile birlikte gider. Gerekli tedbirlerin alındığını kontrol eder, Başyaver'e telsiz veya telefonla bilgi verir.
- c. Yedek Refakat yaveri görevlendirilmediği günlerde şehiriçi çıkışlarda bu görevi Refakat Yaveri yerine getirir. Nöbetçi Yaver, Refakat Yaverliği görevini birlikte yürütür.
- ç. Yedek Refakat Yaveri, yoğun programların icrası sırasında karşılaşılabilecek aksaklıkları ortadan kaldırmak maksadıyla, Nöbetçi Yaver veya Refakat Yaveri olarak görev almak veya çıkışlarında Cumhurbaşkanına refakat etmek üzere Başyaverlikte hazır olarak bekler.
- d. Yedek Refakat Yaveri, Başyaver'in talimatı ile diğer görevleri yapar.

1.3.6. İdari Kısım Komutanı / İdari İşler Şube Müdürü'nün görevleri⁶⁸

- a. Başyaverlik binasının tertip ve düzeninin sağlanmasından sorumludur.
- b. Bina içi ve bina dışı temizlik faaliyetlerinin yapılmasını sağlar.
- c. Başyaverlikte görevli erlerin kontrolünden, disiplininden ve iş bölümlerinden sorumludur.
- ç. Başyaverlik ihtiyacı olan malzemelerin isteminin yapılması ve alınmasını sağlar.
- d. Başyaverlikçe verilen yazı, çizim, şema ve krokilerin hazırlanmasını sağlar.
- e. Emrinde bulunan erbaş ve erlerin izin, sağlık, idari, eğitim, disiplin ve özlük işlerini Köşk Muhafız Bölük Komutanı ile koordineli olarak takip eder.
- f. Başyaver veya başyaver tarafından görevlendirilen yaver tarafından hazırlanan iş planlarını uygular.
- g. Başyaverlikte görevli erbaş ve erlerin Cumhurbaşkanlığı makamına yakışır kılık, kıyafet ve davranışlar içinde bulunmasını sağlar. Bu konuda gerekli teklifleri Başyaver'e iletir.

⁶⁷ Aynı talimat, s. 7

⁶⁸ Aynı talimat, s. 8.

1.3.7. Özel Büro Müdürünün görevleri⁶⁹

Başyaverlik Sekreterlik Kısmı içerisinde aşağıda belirtilen görevleri yapmakla yükümlüdür.

- a. Yaverlerin tespit ettiği sorumluluk bölgelerine ait konuların forma uygun doldurulması, takibi
- b. Başyaverlik Faaliyet Raporunun tutulması,
- c. Medyada (Yazılı-Görsel) çıkan başyaverlikle ilgili haberlerin dökümantasyonunun tutulması,
- ç. Defter-i Mahsusanın muhafazası ve takibinden sorumludur.

1.4. Yaverlerin Seçimi Genel ve Özel Nitelikleri

Yaverlerin seçim ve tayinleri büyük bir disiplin ve titizlik içerisinde yapılır. Bir Yaverin atanması için; eski yaverin görev süresinin dolması, yaverler arasında terfi ve rütbe uyumsuzluğunun ortaya çıkması veya çok özel durumların oluşması gereklidir. Uygun şartlar oluştuğunda, ilgili kuvvet komutanlıkları (Kara, Hava, Deniz, Jandarma) alternatifli olarak yaver adayları listesini Genelkurmay Başkanlığına sunarlar. Genelkurmay Başkanlığınca, sayısı 3'e indirilen yaver adayları Cumhurbaşkanının seçim ve tercihine sunulur. Cumhurbaşkanı, sunulan listeden bir yaver adayını seçer ve bu tercihe göre yaver ataması yapılır. Teamüller gereği, Cumhurbaşkanları listedeki birinci sırada bulunan adayı tercih eder.⁷⁰ Yaverler gerektiğinde gözünü kırpmadan canını feda edebilecek kadar cesur, fedakarlık ve bağlılık vasıflarına sahip subaylar arasından seçilirler.

Yaverlerin en büyük özellikleri, bu görevi samimiyetle benimsemeleri, sevmeleri, feragat ve özveri sahibi olmalarıdır. Sır saklama alışkanlığı bulunan, geniş bir genel kültür ve askeri kültüre sahip kişilerdir. En az bir yabancı dili çok iyi bilir, çağın teknolojik araç ve gereçlerini kullanabilirler. Her türlü olay karşısında soğuk kanlılığını koruyabilecek, yorgunluğa ve uykusuzluğa tahammül edebilecek fiziki bir yapıya sahiptirler. İnsiyatif sahibi, sağlam iradeli insanlardır. Kendilerini nezdinde görev yaptığı liderleri ile özdeşleştirirler. Cumhurbaşkanına, aile bireylerine ve

⁶⁹ Aynı talimat, s.8

⁷⁰ *Kara Yaveri Rafet Hima'nın notlarından*

kendisine asla kişisel menfaat sağlama çabasında olmayan, sadece yasal özlük haklarını takip eden, dürüst insanlardır.⁷¹

Yaverler çok çetin, fakat o nispette de şerefli olan görevlerini yapabilmeleri için aşağıda belirtilen özelliklere de sahip olmalıdır:

- a. Fedakar, feragat ve ketumiyet sahibi olmalı,
- b. Kendisinin sadece yaver olduğunu, asla unutmamalı,
- c. Cumhurbaşkanı ile yaver ilişkilerinin; amir / memurluk çerçevesi içinde ve baba-evlat duyguları içerisinde yürütülmesinin gerektiğini bilmeli,
- ç. Olayları Cumhurbaşkanı gözüyle değerlendirebilmeli, prensip ve tutumunu aynen benimsemenin gerektiğini unutmamalı,
- e. Rütbe ve makam yetkilerini kendi şahsi menfaatleri için kullanmamalı,
- f. Asla doğruluktan ve doğru sözden ayrılmamalı,
- g. Kıyafet kararına uygun giyinmeli, disiplinli, nazik, ciddi ve yeteri kadar bilgili olmalı,
- ğ. Cumhurbaşkanı ile kendi arasında veya cumhurbaşkanının diğer personel ile yapılan konuşma ve görüşmeleri hiçbir suretle dışarıya ve kendi aile muhitine aksettirilmemeli,
- h. Cumhurbaşkanına, hiçbir kimsenin aleyhinde veya lehinde bir şey söylememeli ve yorum yapmamalı,
- ı. Mümkün olduğu kadar az ve gereğinde konuşmalı, sorulmadan hiçbir teklif ve mütaalada bulunmamalı,
- j. Cumhurbaşkanının yaveri olmanın kendisine bir imtiyaz sağlamadığını unutmamalı, amir ve üstlere karşı olan tavır ve hareketlerini bu esasa göre düzenleyebilmeli,
- k. Cumhurbaşkanının kadro makamını gösteren ve sağ kolu omuz başına yakın yere taktığı kol işaretleri ile rütbe işaretlerinin ayrı ayrı manalar ve yetkiler ifade ettiğini iyi bilmeli, kendi yetkisini aşmamaya dikkat etmeli,
- l. Fiziki görünümü, tavır ve hareketleri ve ifade yeteneği düzgün olmalı,
- m. Askeri sınıfı içinde temayüz etmiş, disiplinli, başarılı, çalışkan ve yetenekli olmalı,

⁷¹ TSK Emir Subayları ve Astsubayları Yönergesi (MY 52-9) “Cumhurbaşkanlığı Başyaveri ve yaverlerle yapılan mülakatla derlenmiştir”. 10 Şubat 2007

- n. İletişim becerisine sahip ve temsil kabiliyeti olmalı,
- o. Cumhurbaşkanlığı makamının yetki, teşkilat ve vazife faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmalı,
- r. Hafif silahlarda iyi nişancı olmalı,
- s. Protokol kurallarında bilgi donanımlı olmalı ve devlet geleneklerini bilmelidir.⁷²

1.5. Kıyafet, Rütbe ve İşaretler

Başyaver, yaverler, emir subayları ve emir astsubayları görevlerinin özelliğine göre uniformalarında özel kordon, fors, işaret ve semboller taşırlar. Kordon ve diğer semboller yaver uniformalarının birer teçhizatı olup, kendilerine has anlamları bulunmaktadır.⁷³

1.5.1. Kordonlar

Osmanlı döneminden, Cumhuriyet dönemine intikal etmiş bir üniforma teçhizatıdır. Halen birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de bazı resmi ve özel kurum ve kuruluşlarda da giyilen uniformalarda kordon kullanılmaktadır.⁷⁴ Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)’nde kordon; başyaver, yaver, emir subayı ve emir astsubaylığı görevini almış olanların, diğer personelden ayrılması için, sağ göğüslerine taktıkları, şekli TSK Kıyafet Kararnamesi’nde belirtilmiş bir tanıtım işaretidir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nde kullanılan kordonlar iki çeşittir. Yaver kordonu ve emir subayı / astsubayı / subayı yardımcısı astsubay kordonudur. Kordonlar, mesdres (gece kıyafeti) giyildiği zaman ve eğitim elbisesi, kaput, pelerin, pardösü, yağmurluk ve yazlık gömlek üzerine takılmaz.

Yaver Kordonları, Cumhurbaşkanlığı Başyaveri ve yaverleri ile yabancı devlet nezdinde Türk Silahlı Kuvvetlerini temsil eden Askeri Ateşeler tarafından kullanılır. İki çeşittir. Birincisi, büyük kordon (merasim kordonu) olup, üniformalı elbiseye takılır ve 30 Ağustos Zafer Bayramı törenlerinde kullanılır. Sarı sırmadan yapılmıştır. Yabancı Devletler neznindeki bütün Askeri Ateşeler büyük kordon kullanırlar. Diğer kordon ise

⁷² Aynı mülakattan derlenmiştir.

⁷³ Cumhurbaşkanlığı Tarihi s. 399 “Yaverlerin uniformaları üzerinde Cumhurbaşkanlığı forsu ve kordonlarının anlamını açıklayan resim EK-VI’da sunulmuştur.”

⁷⁴ Akansel, a.g.e., s.15

günlük kordon'dur, büyük kordon biçiminde olup beyaz ibrişimdendir. Günlük elbiseyle birlikte kullanılır.⁷⁵

a. Yaver kordonu: Kordon 6,5 mm. çapında, kaytandan saç örgüsü gibi örülmüş, başka başka uzunlukta iki tane burma doplinden ibarettir. Doplinleri sağ omuz başına bağlamak üzere, 37 mm. genişliğinde sarı sırma şeritten yapılmış raptiye kullanılır. Doplinin diğer ucu ceket üst düğmesine bağlanır. Burmalı doplinin üst doplini, kısa ve alt doplini koltuk altından geçmesi için uzun yapılmıştır. Ayrıca iki tane de sırma kaytan mevcut olup birisi göğüs üstünde kısılır. Omuzdan üst düğmeye kadar doplin olarak uzanır. Diğer omuzda raptiye kullanılır. Sırma şeritten başlayarak arkadan diğer koltuk altından dolaşarak yukarı ve göğüs üzerinde bulunan ince kaytana dolaşarak tekrar aynı yoldan arkadan omuz başındaki sarı sırma şeride bağlanır. Bunun örgülerinin nihayet bulunduğu göğüs üzerindeki noktadan her iki örgüden bir miktar ucu bırakılan iki ince kaytanın uçlarına sarı madenden bir kalemlik bağlanır. Galon ve Perçem olarak iki parçadan oluşan kordon sağ omuz başına takılır.

Galon, kordonun omuza dolanan bölümüdür. Perçem ise kordonun göğüs üzerinde sarkan bölümüdür. Bu bölümün ucundaki iki sarı maden, yaverlerin komutanın emir ve talimatlarını not almaları için, içerisinde kurşun kalem içinin takılmasını sağlar. Bugünkü uygulamada çeşitli mürekkepli, kurşun, dolma kalemler ile tükenmez kalemler kullanıldığından perçemdeki kurşun kalemlerden faydalanılmamaktadır.⁷⁶

Cumhurbaşkanlığında kullanılan kordonla ilgili bir araştırmada, sırma kordonun “sadakat ve bağlılığı”, düz kordonun “yazı yazarken elin yorulmasını önlemek için kola takılıp destek sağladığı ve aynı zamanda ip olarak kullanıldığı”, Marpuç'un ise “kalemi ifade ettiği” belirtilmektedir.⁷⁷

Daha önce yaver ve emir subayı kordonlarının aynı olan şekilleri, TSK Kıyafet Kararnamesi'nde 25 Haziran 1998 tarihinde yapılan bir değişiklikle, yaver kordonları şeklini muhafaza etmiş, emir subayı, emir astsubayı ve emir subayı yardımcısı astsubay kordonlarının şekilleri yeniden düzenlenmiştir.

Bu kordonlar sarı sırmadan yapılmış olup, günlük olarak ve törenlerde kullanılır. 6.5 mm çapında sırma kaytandır. Bu kaytan, sağ omuz üzerinden başlayarak, koltuk altından geçen ve tekrar omuzdan 37 mm genişliğinde sarı sırma şeritten yapılmış

⁷⁵ *Türk Silahlı Kuvvetleri Kıyafet Kararnamesi (MYT-62-1-A)*

⁷⁶ Akansel, a.g.e, s.16

⁷⁷ **Cumhurbaşkanlığı Tarihi**, s.399

raptiye ile iki uç birleşmektedir. Kaytan miktarları, emir subaylarının emirlerine verildikleri kişilerin rütbe ve makamlarına göre; Genelkurmay Başkanı Emir Subayı dört halka, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Orgeneral ve Korgeneral Emir Subayları üç halka, Tümgeneral Emir Subayları iki halka, Tuğgeneral Emir Subayları bir halka'dır.

b. Emir Subayı Yardımcısı Astsubay ile Emir Astsubayı Kordonları: Emir Subayı kordonları gibi sarı sırmadan yapılmış olup, hangi rütbe ve makamdaki komutanın emrinde olursa olsun tek halkadır ve aynı şekilde takılır.

Silahlı Kuvvetlerde ayrıca Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı, Harp Okulları ve Askeri Lise Öğrencileri, Şeref (tören) Kıt'aları, Bando ve Boru Takımı personeli de kordon takarlar.⁷⁸

1.5.2. Kol işaretleri (Semboller)

Çeşitli makam kademelerinde görevli yaver, emir subayı ve emir astsubaylarının ayırt edilebilmeleri için, angudi al çuhadan yapılmış kol işaretlerinin üzerine, beyaz iplikle işlenmiş fors, amblem ve ay yıldız ve yıldızla belirtilirler. Yıldız adedi, emrinde görev yaptığı komutanın rütbesindeki yıldız adedi kadardır. Kol işaretleri de yaver ve emir subaylarında sağ kol omuz dikişinden 5 cm aşağıya uygun renkteki iplikle dikilir.

Cumhurbaşkanlığında kullanılan forsta, tarihte bağımsız olarak kurulan ve her biri bir Türk devletini simgeleyen 16 adet simli sarı yıldız ile ortada Türkiye Cumhuriyeti'ni simgeleyen bir adet simli güneş bulunur.

Emir astsubayları kol işaretleri ise; aynı renkte çuhadan yapılmış, üzerine beyaz iplikle işlenmiş yıldızla belirtilir. Kol işareti, sağ omuz başından 1 cm aşağıya gelmek üzere koldaki rütbe işaretinin üst tarafına uygun renkte iplikle dikilir. Kol işaretleri her türlü kıyafet üzerinde kullanılır.⁷⁹

1.5.3. Yaver kordonlarının kullanılmaya başlanması hususunda bir rivayet⁸⁰

İngiltere'nin katıldığı savaşlardan birinde birliğin başında bulunan komutan çok zor bir durumla karşılaşmıştır. Subaylarının bir kısmı kendisine ihanet derecesinde bir

⁷⁸ TSK Kıyafet Kararnamesi (MYT-62-1-A)

⁷⁹ Aynı yer.,

⁸⁰ Akansel, **Atatürk ve Yaverleri**, s.17 "Yazar Akansel, bu rivayetin bilgilerini Kur. Alb. Erden Ülgen'in notlarından derlemiştir."

tutum içinde bulunmaktadırlar. Savaşın gidişatı iyi değildir. Komutan birliğiyle irtibatını sağlamakta zorluk çekmekte, verdiği emirler değiştirilerek uygulanmaktadır. Bu durumu komutan çok geç farketmiştir. Aklına bir fikir gelir, birliğin en genç ve çalışkan subaylarından birisini makamına çağırır.

Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

–Evladım biliyorsun savaşın gidişatının aleyhimize dönmekte olduğu görülüyor. Fakat ordunun içerisinde nereden kaynaklandığını tespit edemediğim bir huzursuzluk bulunmaktadır. Senden; istediğim vereceğim emirlerin ast makamlara eksiksiz ulaştırman ve bu emirlerin uygulamaları hususunda bana bilgi aktarmandır.

– Emredersiniz komutanım.

– Ayrıca ailemle haberleşmemde de bana yardımcı olmanı istiyorum.

– Emredersiniz komutanım.

– Benim bulunmadığım zamanlarda karargahta olup bitenleri eksiksiz olarak yorum yapmadan bana aktarmanı istiyorum.

– Ayrıca şahsına bir zarar gelmemesi için de bu konularda benimle çalıştığını gösteren kırmızı bir bandı koluna tak ki, senin resmi bir kişi olduğun herkes tarafından bilinsin ve sana kötü muamele etmesinler. Sakın ola ki benim adıma diğer bazı işleri de düzeltmeye kalkışma, sadece emir verdiğim görevleri yerine getir.

– Emredersiniz komutanım.

Böylece, bir emir subayı (yaver) görevini üstlendiğini anlayan genç subay komutanın yanından müsaade isteyerek ayrılacağı sırada;

– Evladım elimde tuttuğum şu ipi de koluna dolamak istiyorum.

– Emredersiniz komutanım, fakat buyurduğunuz hususu anlayamadım.

– Evladım bu kadar önemli görevi aldıktan sonra bana ihanet edersen ve bu ihaneti kendin de hissedersen, en yakındaki bir ağaca kendini bu iple as ki, bir subay olarak şerefın asla zedelenmesin.

Bu görevi alan genç subay, sevinç ve gururla komutanın huzurundan ayrılır, fakat çok geçmeden gerçekten komutanın insiyatifini kaybettiğini, verilen bazı görevlerin yerine getirilmediğini, subaylar arasında korkunç bir kargaşa bulunduğunu görür. Bu dedikoduları önlemenin imkanı olmadığı gibi, komutanın çoğu zaman haksızlıklar yaptığına şahit olur. Komutanın ailesiyle arası ise çoktan açılmıştır. Artık yapacak tek bir şey kaldığına inanan subay komutanın huzuruna döner ve:

– Komutanım bana verdiğiniz ipi ve kol bandını müsaadelerinizle size iade etmek isiyorum.

– Neden?

– Komutanım size asla ihanet etmedim. Ama görüyorum ki, size ihanet edebileceğim bir ortamda çalışıyorum. Beni bağışlayınız, müsaadelerinizle bu emanetlerinizi iade ederek, eski görevime dönmek istiyorum.”

Bu sözler üzerine komutan genç subayı haklı bulur ve verdiği görevden affeder.

Böylece sol omuz başına dikilen kol işaretleri ile sağ omuza takılan ip, kordon şeklinde takılmaya başlanmış ve uygulama bugüne kadar da devam etmiştir.

1.6. Cumhurbaşkanlığı Çalışma Programında Başyaverin Devlet Geleneklerinin Uygulanmasındaki Rolü

Başyaver ve yaverler, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 18'inci maddesine dayanılarak düzenlenen, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği örgütünde yer alan birimlerle koordinelerde bulunarak, Cumhurbaşkanının, Anayasa ve yasalarla verilen görevlerini yerine getirmesi için gerekli şartları hazırlar.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği Görev, Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliği hükümleri gereğince hazırlanan, Başyaverlik Görev Talimatında belirtilen görevler ışığında, yapılacak görevle ilgili, Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü ile koordine bulunan Başyaver, taslak görev programını hazırlayarak görevlendirdiği yavere emrini verir. Emri alan görevli yaver, Genel Sekreterlik Koruma Müdürü, Protokol Müdürü, Basın Yayın Sorumlusu, Elektronik Bilgi Sistemleri Sorumlusu ve yurt içinde en yüksek mülki amirle (Vali), yurt dışında ise dışişleri protokol müdürlüğü yetkilisi, büyükelçi ve ilgili yabancı ülke yetkilileri ile koordine ve hazırlıkları yaparak programı düzenler ve Başyavere hazır tekmilini verir. Bu çalışmalar yurtiçinde 2–3 gün, yurtdışında ise 5–6 gün önceden yapılarak hazırlanır.

Başyaver ile Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü birbirleriyle sürekli koordine bulunarak Cumhurbaşkanının günlük çalışmalarını, randevularını, kabul ve ziyaretini yürütür, programını yaparlar.⁸¹

Cumhurbaşkanının yurtiçi ve yurtdışında ki çalışma programları dışında, yaverlerin ayrıca, Cumhurbaşkanının konduğu olarak ülkeyi ziyarete gelen yabancı

⁸¹ Cumhurbaşkanlığı Kara Yaveri Rafet Hima'nın notlarından alınmıştır.

devlet başkanları veya Cumhurbaşkanlarının mihmandar şeref yaverliği görevlerini de yürütürler. Bu kapsamda, Dışişleri Protokol Genel Müdürlüğü ile faaliyet programının oluşturulmasında koordine bulunurlar. Gezi ve çalışma programı hazırlayarak gelen yabancı konunun yaver veya sekreteri ile koordine bulunurlar. Yurtiçinde gideceği iller, gezi güzergahları ve kalacağı yerler dahil olmak üzere, bütün merkezlerde gerekli personel, araç ve koruma tedbirlerini planlar ve uygularlar.⁸²

⁸² Başyaver'in hazırladığı "Cumhurbaşkanlığı Günlük Çalışma Programından Örnekler" EK-VII'de sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ

2.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Fahri Yaverlik Görevi

Fransız İnkılabı'nın ortaya koyduğu yeni fikirler, yeni anlayış ve görüşler, başka bir deyimle, yeni bir dünya anlayışı, devlet ve toplum hayatında değişikliklere yol açmış, yeni bir anlayışla siyasi ve sosyal müesseselerin kurulmasına sebep olmuştur.⁸³

Milliyetçilik hareketleri, XIX. Yüzyıl içinde etkili olduğu gibi, XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde de ilişkilerin temelini teşkil etmiştir. İtalyan ve Alman milli birliklerinin kuruluşu, Avrupa dengesine yeni bir biçim vermekle beraber, Balkanlardaki milli duyguları kamçulamış, Balkanlar 1870'den sonra Avrupa diplomasisinin başlıca uğraşı alanı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı öncesinde milliyetçilik, bütün dünyada milli toplumların yalnız cankurtaran simidi değil, ideallerinin gerçekleşmesine imkan veren akım olmuştur.

Fransız İnkılabının bir diğer önemli etkisi de, siyasi anlamda değerlendirilen özgürlük (liberalizm) hareketlerinin devlet sınırlarını da aşarak, milletlerarası diplomatik ilişkilere konu olması ile belirmiştir. Tarihin genel akışına da uyarak liberalizm, insan mutluluğunun temel yapısını teşkil etmiştir.

Sanayileşmenin XIX. Yüzyıl içinde kazanmış olduğu yeni hız ve bu durumun sonucu olarak gelişen ve genişleyen sömürgecilik, diplomatik münasebetlerin alanını, Avrupa'nın dar sınırlarından çıkararak yeni kıt'alara, Afrika ve Uzakdoğuya yaymıştır. Ayrıca büyük devletlerin ekonomik çıkar çatışmaları, karşılıklı siyasi rekabete ve uyumsuzluklara neden olmuştur.⁸⁴

1870 yılından itibaren Avrupada siyasi önem kazanarak, kara devletlerinin en güçlüsü haline gelen Almanya, sanayi alanında hızla gelişti. Sömürge siyaseti takip etmeye başladı ve deniz kuvvetlerini güçlendirdi. Osmanlı İmparatorluğuna yaklaşan Almanya ile İngiltere'nin bozulan ilişkileri, Güney Afrika savaşında Almanya'nın Boer'leri tutmasıyla iyice belirginleşti. İngiltere Japonya'ya yaklaşmaya başladı. Bu sırada Fransa da silahlı kuvvetlerini güçlendirmeye başlamış ve Rusya ile ikili ittifak yapmıştı. İngiltere 1902'de Japonya, 1904'te Fransa ile dostluk anlaşmaları yaptı. 1904-1905 Rus-Japon savaşında yenik düşen Rusya, İngiltere ile anlaşmak ihtiyacını duydu. Böylece Fransa İngiltere ve Rusya arasında bir üçlü anlaşma doğmuş oldu. Gittikçe

⁸³ Fahir H.Armaoğlu, **Siyasi Tarih**, Ankara, 1964, s. 411

⁸⁴ a.g.e., s. 412

artan siyasi gerginlik 1 nci Dünya Savaşına kadar sürekli silahlanma yarışını yaratmıştır.⁸⁵

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında milli birliğini sağlayan Almanya, özellikle ekonomik alanda güçlenmiş, dünya pazarını ele geçirmek gayreti içinde olmuştur. Almanya'nın bu durumu diğer sanayi ülkelerini kuşkulandırmış, özellikle ekonomik alanda İngiliz-Alman rekabeti, politik alanda da etkisini göstermiştir. Almanya, Avrupa ve deniz aşırı ülkelerdeki menfaatlerini korumak için kara ordusunu güçlendirmiş, sayıca arttırmış, denizde, İngiliz donanmasına ulaşabilecek güçlü bir donanma yapmıştır.⁸⁶

Kara Kuvvetleri bakımından Almanya, denizlerdeki üstünlük bakımından İngiltere güçlü durumdaydı. Ayrıca Almanya, Germencilik siyaseti gütmekte, Rusya ise Slav birliğini kurmaya çalışmaktaydı. İngilizler, Anglosaksonların üstünlüğünü iddia ederken, Fransa da Almanya'dan öç alma düşüncesini taşıyordu. Almanya gibi, İtalya'da birliğini kurduktan sonra sömürge siyasetine girişmiş, Avusturya ile birleşerek sömürgeci devletlerle rekabete başlamıştır.

Almanya, uyguladığı politika ile güney-doğu Avrupa'yı etkisi altına almak ve Ön Asya'yı nüfuzu altında bulundurmak ve böylece Panslavizm isteklerinin önüne set çekmek istemiştir. Pancermenizm ve Panslavizm'in karşılıklı rekabetleri, Birinci Dünya Savaşının çıkışının önemli sebeplerinden birini teşkil etmiştir. Almanya'nın Hindistan'a giden karayolunu ele geçirerek İngiltere'nin dünya hakimiyetine darbe indirme çabaları da, İngiltere'de tepki yapmaktan geri kalmamıştır. İzlediği politika nedeni ile Rus ve İngiliz düşmanlığına hedef olmuştur. Fransa'da, Alman husumetinden yararlanarak, 1871'de kaybettiği Alsace –Lorraine (Alsas Loren) i geri alma hevesine kapılmıştır.⁸⁷

Avrupadaki siyasi ve iktisadi gelişmeler yüzünden bloklaşan iki grup, uzlaşmaz bir duruma girdi. Bu arada Rusya, Balkanlara ve İstanbul'a sarmak istiyor, Avusturya Balkanlar, Almanya'da Bağdat yönünde nüfuz siyasetlerini geliştirmeye çalışıyorlardı. İngiltere ise Almanya'nın deniz gücünü yıkmak, sanayi ve iktisadi gücünü geriletmek istiyordu. Hindistan yolu üzerindeki Osmanlı İmparatorluğu topraklarını kontrolü altına almak, denizler ve ticaret yolları üzerindeki hakimiyetini sürdürmek istiyordu. Fransa, Alsas – Loren'i Almanlardan geri almak, Osmanlı Devleti'nin güney eyaletlerinden

⁸⁵ *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, Sabah Yayınları, 1992, 5 nci cilt, s. 582

⁸⁶ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Savaş Yayınevi, Ankara, 1990, s. 73

⁸⁷ Aynı yer

Suriye ve Kilikyayı ele geçirmek ; İtalya, işgal ettiği Trablusgarp, Bingazi ve Oniki adada köklü olarak yerleştikten sonra, Ege bölgesinde ve Antalya üzerinde siyasi ve iktisadi isteklerini gerçekleştirmek istemiştir.

Almanya ise Berlin-İstanbul-Bağdat hattı ile jeopolitik yönde kuşatılmasına engel olmak için Türkiye'den faydalanmak hatta bir himaye kurarak iktisadi alanda güçlenmek dileğindedir.⁸⁸

Birinci dünya savaşı öncesi Avrupa, karşılıklı ihtirasların menfaat çatışmalarının düğümlendiği bir merkez idi. Yüzyılın çözülmeyle problemlerinin birikimi ile Avrupa bir barut fıçısından farksızdı. Avusturya veliahdının öldürülmesi ile, savaş kıvılcımı barut fıçısına sıçramıştır.⁸⁹

Bundan başka, Avusturya Balkanlarda yayılmak, Sırbistan, kendi bölgesinde genişlemek istiyordu. Yunanistan, Yunan megola ideasını gerçekleştirmek, Bulgaristan, büyük Bulgaristan kurma emeli peşinde koşmaktadır.

Bu gergin ortama, savaş kıvılcımı 28 Haziran 1914'de Saray Bosna'da atıldı. Avusturya-Macaristan Velihtı'nın bir Sırp tarafından öldürülmesi üzerine Avusturya, Sırbistana savaş ilan etti. Savaş kısa zamanda yaygınlaştı. 1 Ağustos'ta Almanya Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş açtı. Alman ordusunun Belçika'yı işgali üzerine de İngiltere Almanya'ya savaş ilan etti. Savaşta bir yanda Almanya ile Avusturya Macaristan; öte yanda Sırbistan, Rusya, Fransa, Belçika ve İngiltere, bu gruba daha sonra Japonya'da katıldı. İtalya ve Romanya'nın tarafsızlıklarını açıklamaları, Almanya ve Avusturya'yı hayal kırıklığına uğrattı, ama bu arada Almanya, Osmanlı Devletinin ittifakını başarmıştır.⁹⁰

Trablusgarp Savaşı ile onu izleyen Balkan savaşından henüz çıkmış bulunan Osmanlı İmparatorluğu, kendisini siyasi bakımdan yalnızlıktan kurtarmak için Birinci Dünya Savaşına yorgun, bitkin, ekonomik ve mali bakımdan sıkıntı ve huzursuzluk içerisinde katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşına katılmasına, uyguladığı hatalı politikası ile sebep olan İttihat ve Terakki Partisi, esas amacı meşruti idare kurmak olmasına rağmen, ilk fırsatta parti diktatörlüğü tesis etmiş ve memlekette önceki devrede olduğu gibi mutlakiyetçi bir idarenin yerleşmesine sebep olmuştur. Yakın çağın başından itibaren Birinci Dünya Savaşına kadar fetih yapmak siyasetini,

⁸⁸ Meydan Larousse, s. 582

⁸⁹ Eroğlu, a.g.e., s. 74

⁹⁰ Meydan Larousse, s. 583

hep yenildiği ve toprak kaybettiği için terkeden Osmanlı devlet adamlarının başlıca gayesi, İmparatorluğun varlığını korumak amacıyla savunma siyaseti takip etmekte. Ancak İttihat ve Terakki iktidarı, siyasi anlayışlarına uygun olarak Turancılık ve islamcılık akımlarının etkileriyle İmparatorluğun sınırlarını da genişletmek amacıyla, emperyalist bir politika uygulamasını uygun görmektedirler.⁹¹

Türk Devlet adamlarından Talat ve Enver Paşa'lar derhal savaşa katılmak tarafıslı oldukları halde, Başkumandanlık karargahındaki yetkili kurmay subaylar ilkbahara kadar hazırlanmak ve bekleme durumunda kalmak istiyorlardı. Almanlar, Osmanlı Devletini savaşa sokmak için, gerekli propogandadan başka, bir olup bitti yarattılar. Ege denizinde bulunan savaş gemilerinden ikisinin isimlerini değiştirerek Osmanlı Donanmasına kattılar. Savaş yanlıslı Enver ve Talat Paşa'lardan gerekli izinide çıkardıktan sonra, bu gemilerle Karadeniz de Rus donanmasına taarruz ettiler ve bazı Rus şehirlerini topa tuttular. Bunun üzerine Rusya, 2 Kasım 1914'de Osmanlı Devletine savaş ilan etti. İngiltere de 3 Kasım da Çanakkale Boğazını topa tuttu. Ve İtilaf Devletleri Türkiye'ye savaş ilan ettiler.⁹²

Bu olaylardan sonra 14 Kasım 1914'de, Osmanlı Padişahı tarafından Cihad-ı Ekber ilan olundu. Bu savaş çağrısı ile dünya müslümanlarının Osmanlı Devleti'nin yanında olması istenmiştir. Aralarında hiçbir bağ olmayan dünya müslümanları bu çağrıya yanıt bile vermemişlerdir.

Bundan sonra, savaş tam 4 yıl ve dokuz cephede sürdü. Osmanlı orduları Galiçya'da (Avusturya), Romanya'da, Doğu cephesinde Ruslara, Çanakkale ve Makedonya'da Müttefiklere ; Filistin Suriye ve Cephesinde İngilizlere karşı ; Hicaz Asir ve Yemen'de İngiliz desteğinde ayaklanan Araplara karşı savaşmıştır.⁹³

Irak cephesinde İngilizlerin giriştikleri taarruz karşısında Bağdat düşmüştür. 3 Kasım 1918'de Musul'u ele geçirdiler. İngilizler Filistin ve Suriye cephesinde de Kudüs'ü düşürdüler. Bu gelişmeler üzerine, Osmanlı Devletinin bu cephedeki kuvveti olan Yıldırım Orduları grubunun komutanı General Falkenhaynn yerine General Liman Von Sanders getirilmiştir. Yıldırım Orduları Grubunda 7 nci ve 8 inci ordularla, bir kolordu ve süvari tümeninden ibaret olan 4 üncü ordu bulunmaktadır.

⁹¹ Enver Ziya Karal, **Birinci Cihan Harbinden Lozan Muahedesine Kadar Türkiye'nin Siyasi Olayları**, Yeni Türkiye, İstanbul, 1959, s. 44

⁹² *Meydan Larousse*, s. 583

⁹³ İbrahim Artuç, **Yeniden Doğu**, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 22

İngiliz birlikleri, 19 Eylül 1918'de tekrar taarruza başlayarak Türk cephesini düşürdüler. Yıldırım Ordular grubu büyük bir baskına uğramış, İngilizler karargâha kadar girmişlerdir.

21 Eylülde Ordular Grubu geri çekilme kararı verdi. 7 nci Ordu Kumandanı olan Mustafa Kemal Paşa, önceden aldığı tedbirlerle düşman süvarisini Bisan'da durdurmayı başardı. Kayıp vermeden, ordusuna geri çekilmeyi tamamlattı. Ancak 1 Ekim 1918'de Şam düştü. Bu yenilgi üzerine, Liman Von Sanders, Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığını Mustafa Kemal Paşa'ya bırakarak Adana'ya çekilmiştir. Bu arada Arap Emiri Faysal'ın kuvvetleri, yerli Araplarla birlikte Türk kıtalarına her fırsatta saldırmaktadır. Mustafa Kemal Paşa önce Arap çetelerini bozguna uğrattı, sonrada birliğiyle Halep kuzeyindeki mevzilere çekildi. Böylece, İskenderun Tellüriyat mevziinde İngiliz taarruzlarını durdurmaya çalışmıştır. Bu hat, Kurtuluş Savaşında da milli sınır olarak devam etmiştir.⁹⁴

Bu başarı üzerine, Padişah Vahdettin tarafından, Veliht iken Almanya seyahatinde refakatinde bulunduğu sırada tanıdığı Mustafa Kemal Paşa'ya "Olağanüstü hizmetleri ve ordusunu imhadan kurtardığı için" Fahri Yaverlik ünvanı verilmiştir. (22 Eylül 1918).⁹⁵ "Mustafa Kemal Paşa, 7 nci Ordudan tekrar 2 nci Ordu kumandanlığına nakledilerek, mezunen İstanbul'da bulunduğu sırada, veliaht olan Vahdettin Efendi ile birlikte Almanya'ya gitmişti. Bu münasebetle Veliht Mustafa Kemal Paşa'yı yakından tanımış olduğu için, Sultan Reşat'ın ölümünden sonra Padişah olur olmaz, Mustafa Kemal Paşa'yı kendisinin fahri yaveri yapmış ve tekrar 7nci ordu kumandanlığına tayin ettirmişti."⁹⁶ "Nablus'tan hareketimizden itibaren ilk tevakuf (durma) mahallimiz olan Beytül Hasan'da Atatürk'e Fahri Yaveranı Hazreti Şehriyarilik ünvanı tebşir edilmişti (müjdelendiği)."⁹⁷ Bu görev, Padişaha fiilen yaverlik yapmayı gerektirmeyip, sadece bir şeref ünvanı idi. Nitekim, Atatürk aldığı bu ünvanıdan sonra da, 7nci Ordu Komutanlığını uhdesinde bulundurmuş, cereyan eden muhabereleleri sevk ve idare etmiştir.

14 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti'nde İzzet Paşa hükümet kabinesini yeniden teşkil etmiş ve ilk iş olarak İtilaf devletlerine mütareke teklifinde bulunmuştur. Nihayet,

⁹⁴ *Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Sabah Yayınları, 1992, 6 nci cilt, s. 4*

⁹⁵ Şükrü Tezer, *Atatürk'ün Hatıra Defteri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1972, s. 166

⁹⁶ Salih-Cemil BOZOK, *Hep Atatürk'ün Yanında*, Çağdaş Yayınları 1985, İstanbul s. 190

⁹⁷ Turgut Gürer, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer*, Gürer yayınları 2006, İstanbul, s. 201

30 Ekim 1918'de, Mondros Koyu'nda İngiliz Zırhlısı Agamemnon üzerinde, mütareke imzalanmıştır. Mondros Mütarekesi, İtilaf devletleriyle, Osmanlı İmparatorluğu arasında silahlı çatışmaya son vermiş ve aynı zamanda Osmanlı ülkesinin İtilaf Devletleri tarafından işgaline imkan hazırlamıştır.⁹⁸

Mustafa Kemal Paşa, Mondros Ateşkes Anlaşması hükümlerinin doğurabileceği feci akıbetleri gözönüne almak ve bütün kayıtlara rağmen, düşmanların elinde oyuncak olmamak için Sadrazam İzzet Paşa'ya itiraz ve muhalefetini bildirmiştir. Ateşkes anlaşması şartları dışına çıkan tatbikatı, şiddetle protesto eden Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan Sadrazama memleketi saran tehlikeleri birer birer gösterirken, öte yandan da Mütareke şartlarının uygulanmaması konusunda emri altında bulunan ordulara gerekli bildirimlerde bulunuyordu.

Herkesin teslim olmasına karşılık, Mustafa Kemal Paşa o en umutsuz görülen şartlar içinde dahi vatan ve millet kurtuluşu uğruna bişeyler yapılabileceği kanısındaydı. İzzet Paşa tarafından İstanbul'a davet edilen Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'un bunalımlı anlar geçirdiğini sezerek, İstanbul'a hareket etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis-i Mebusan üyeleri ve Padişah nezdinde yaptığı teşebbüsler hiçbir sonuç vermemiştir. Saray ve Hükümetten ümit kalmadığını ve bu gidişle vatan millet hayrına bir barış yapılamayacağını gören Mustafa Kemal Paşa, tarihi kararını gerçekleştirmek için arkadaşları ve tanıdıkları ile yakın temaslar kurmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'da bulunduğu süre içinde, hükümet temsilcileri ve yakın arkadaşlarıyla görüşmelerine devam etmiş ve bu görüşmelerde Mustafa Kemal Paşa'nın Türk hükümetini kurtarmak için nasıl bir mücadeleye atılacağı gerçeği ortaya çıkmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a karaya ayak basmadan önce, Türk Milletini kurtarmak yolunda tarihi bir karar vermiş ve bunu milli bir sır halinde saklamıştır. Sırası ve yeri geldikçe milli sırdan açıklanması gereken hususları ortaya çıkarmış, kamu oyuna duyurmuştur. Mustafa Kemal Paşa'ya, Samsun'da verilen görevi almak husunda, kimlerin yardımcı oldukları ve niçin gönderildiği çeşitli şekilde değerlendirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale'den beri yaveri olan Cevat Abbas Bey'in, Harbiye Nazırı Şakir Paşa'nın yakınlarından birinin kızıyla evli oluşu, Cevat Abbas'ın, Paşa'nın aile çevresine, Mustafa Kemal Paşa'nın kahramanlığı, üstün

⁹⁸ Türk İstiklal Harbi, 1. Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Gen. Kur. Harp Dairesi, Ankara 1962, s.48

kişiliği, İttihat ve Terakkicilere karşı oluşu hakkında bilgileri ulaştırmasına imkan vermiştir.⁹⁹

Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktuktan sonra, oluşan gelişmeler karşısında Erzurum'da, 8 Temmuz 1919'da, askerlikten ve dolayısıyla fahri yaverlikten istifa etmek suretiyle ayrılmıştır.

Cumhuriyet döneminde, Fahri Yaver ünvanı ile hiçbir subay, Cumhurbaşkanlığı nezdinde görev yapmamıştır. Salih Bozok ve Cevat Abbas Gürer, resmi yaverlik görevleri sona erdikten sonra, Atatürk vefat edinceye kadar, kendi istekleri ile Atatürk'e fahri yaverlik yapmışlardır. Resmi bir statüleri yoktur. Ancak, 1937 yılında Ürdün Emiri Abdullah'ın Atatürk'e bir mektup yazarak, Veliht oğlu Tallal'ın Türk Ordusunda süvari subayı olarak kısa bir süre staj yapmasına müsaade edilmesi hususundaki istirhamın, Atatürk tarafından kabul edilmesi üzerine, Tallal Türkiye'ye gelerek orduda Türk Süvari Binbaşısı rütbe ve kıyafeti ile göreve başlamıştır.

İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü döneminde de, ünvanı fahri yaverlik olmamakla beraber, bu ünvana benzer bir şekilde Cumhurbaşkanının özel yaveri olarak görevlendirilmiştir. Bu görevde kısa bir süre kaldıktan sonra Tallal ülkesine dönmüştür.¹⁰⁰

2.2. Türk Kurtuluş Savaşı ve Öncesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Yaverleri

Çanakkale Savaşlarından (1915) itibaren, Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına (1938) kadar, hep yanında yaverler olmuştur. Bu yaverlerin dönemlerini, Türk Kurtuluş savaşı ve öncesi, daha sonra da Cumhuriyet ve barış dönemi olarak iki grupta incelemek gerekir. Mustafa Kemal Paşa'nın birinci grup yaverleri, Cevat Abbas Gürer, Şükrü Tezer, Salih Bozok ve Muzaffer Kılıç'tır.

2.2.1. Cevat Abbas GÜRER

'19' rakamının, Atatürk'ün hayatında sık rastlanan tatlı tesadüflerle müsbet ve sihirli bir yeri bulunduğunu tesbit etmek ve görmek mümkündür. 19 Mayıs 1919'da

⁹⁹ Eroğlu, a.g.e., s. 110

¹⁰⁰ Akansel, a.g.e., s. 39

Samsun'a çıkan Atatürk'ün yanındaki karargah arkadaşlarının sayısı da 18'dir ve kendisiyle birlikte bu sayı 19'u bulmaktadır.¹⁰¹

Atatürk'ün gece gündüz uzun yıllar yanından hiç ayrılmamış, O'nun her türlü sırrını bilmiş ve tutmuş, O'nun her çeşit sevinç ve üzüntüsünü paylaşmış yaverlerinden birisi de Cevat Abbas Gürer'dir.

Atatürk'ün bu yaveri, O'nun hizmetine Milli Mücadeleden de önce katılmış; Atatürk, Milli Mücadele'ye başlamak üzere İstanbul'dan hareket etmek üzere iken kendisini vazifeye çağırınca, hiçbir tehlike düşünmeden bu hizmete büyük bir vatanseverlikle koşmuş ve Padişah'ın davranışına karşı askerlikten istifaya mecbur kalan Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) ile birlikte ordudan ayrılmış; Milli Mücadelenin sonuna ve ölünceye kadar Atatürk'ün ardından, izinden yürümüştür.

Hayatı incelenince görülecektir ki, Türk Milli Mücadelesi sırasında Atatürk'ün yanında büyük hizmetleri geçen ve yararlıkları dokunan, bu davaya ve Atatürk'e yürekten bağlı yaverini Atatürk'de unutmamış, büyük bir vefa hissiyle Mücadele sonunda onu Millet Meclisi'ne üye seçmiştir.¹⁰²

1887 yılında Balkanların eski bir kenti olan Niş'te doğmuştur. Babası Şerif Abbas Bey'dir. 13 Aralık 1905'te Manastır Harp Okuluna girmiş ve 1 Eylül 1908'de P-1324-257 sicil numarasıyla Piyade Teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. Harp Okulunda öğrenci iken İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmiştir. Mezuniyetini müteakip 3 ncü Ordu emrine verilmiş, 19 ncü Alayda görevli olarak Preşova, Komonova, Koçana ve Köprü'de bulunmuştur. Aralık 1910'da, Selanik Yedek Subay Adayları Talimgahında görev almış, Mart 1911'de Takip Taburunda Selanik ili sınırları içinde eşkıya takibinde bulunmuştur. Bu yılın sonunda 30 ncü Alay Komutanlığı emir subaylığına atandı.¹⁰³

19 Ekim 1912'de Üsteğmen'liğe terfi etti. 13 Şubat 1913'te inzibat subayı olarak İstanbul Merkez Komutanlığı emrine atandı. Osmanlı Ordusunun I. Dünya Savaşı seferberliğinde, açılan Yedek Subay Talimgahında ek görev olarak bölük komutanlığı yaptı. 16 Nisan 1915'te Anafartalar Grubu Karargahına verildi. Bu karargahta görevli iken, Albay Mustafa Kemal'i ilk defa orada tanıdı.

¹⁰¹ Fethi Tevetoğlu, **Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, 1987, s.235

¹⁰² Aynı yer

¹⁰³ Gürer a.g.e, s. 113

Albay Mustafa Kemal, 21 Ağustos 1915'te 2 nci Anafartalar Zaferi'ni kazandıktan sonra, düşmanın Yarımada'dan çekileceğini sezmesi üzerine, taarruza başlanması teklifinin, Ordu Komutanı Liman von Sanders kabul etmediğinden, 10 Aralık 1915'te görevinden istifa edip, izinli olarak İstanbul'a giderken Cevat Abbas (GÜRER) Beyi de yanında refakat subayı olarak götürdü. İstanbul'da buldukları sırada Cevat Abbas Bey, daha önce görev yaptığı İstanbul Merkez Komutanlığı İnzibat Bölük Komutanlığı görevine tekrar atanmıştı.

Albay Mustafa Kemal, daha önce Askeri Ataşelik yaptığı Sofya'daki arkadaş ve dostlarının daveti üzerine, birkaç günlüğüne onları ziyaret ve dinlenmek üzere Sofya'ya gittiğinde, İstanbul'da kalan Cevat Abbas (GÜRER), onunla irtibatını devam ettirmiş, Mustafa Kemal Beyin Edirne'de kurulan 16 ncı Kolordu Komutanlığına tayinini öğrenince, bu tayini mesajla kendisine bildirmişti. Bunun üzerine Mustafa Kemal Sofya'dan, İstanbul'a dönmüş, bilahare Edirne'ye giderek tayin olduğu Kolordu Komutanlığı'nı devralmıştı. (27 Ocak 1919). Giderken Cevat Abbas (GÜRER)'i de yaver olarak beraberinde götürmüştü.

16 ncı Kolordu Karargahının Diyarbakır'a intikali emri verilmesi üzerine Cevat Abbas (GURER) Bey, Mustafa Kemal'in maiyetinde olarak, Suriye Cephesi'ne gitmiştir. Bu cephede cereyan eden savaşlar süresince, Mustafa Kemal Paşa'nın yaveri olarak görev yapmıştır. (13 Aralık 1916'da rütbesi Yüzbaşı'lığa yükselmiştir.) Bu cephelerde iki yıl daha Mustafa Kemal Paşa ile görev yaptıktan sonra, 30 Ekim 1918'de imza edilen Mondros Mütarekesi gereği, Yıldırım Ordular Grubu'nun lağvı üzerine, Harbiye Nezareti emrine verilen Mustafa Kemal Paşa ile birlikte 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelmiştir. 30 Nisan 1919'da, 9 ncu Ordu Müfettişliğine atanan Mustafa Kemal Paşa'nın başyaveri olarak 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya geçmiş, 8 Temmuz 1919'da Paşa'nın askerlikten istifası üzerine, kendisi Erzurum Müstahkem Mevkii Komutanlığı emrine atanmışsa da, Yaver Muzaffer (KILIÇ) ile beraber yaverlik kordonunu ve rütbelerini çıkararak askerlikten istifa etmiştir. Sivas Kongresi'nde, Heyet-i Temsiliye Başkanlığı'na getirilmiş, İstanbul'da Osmanlı Mebusan Meclisinin son dönemi için, 8 Ocak 1920'de yapılan seçimde, Bolu Milletvekili olarak Meclise katılmak üzere İstanbul'a gitmiştir. Bu meclisin 11 Nisan 1920'de feshi üzerine, Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920'de açılmış olan TBMM'nin Genel Kuruluna 5 Temmuz 1920'de Bolu Milletvekili olarak takdim edilmiştir. 17 Temmuz'da Yozgat ve

yöresindeki ayaklanmanın bastırılmasında görevli olarak izinli sayılıp, Meclisten ayrılmıştı. Kurduğu süvari müfrezesi ile bölgede asayişin sağlanmasında görev almıştır.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Bulgaristan Hükümeti'nin Sofya'da resmi bir temsilcilik açması üzerine, 27 Şubat 1921'de Mustafa Kemal Paşa, yaveri ve güvendiği kişilerden biri olan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi Cevat Abbas (GÜRER) Beyi, yarı resmi olarak, 1921 yılı Temmuz ayı sonuna kadar Sofya'da, Ankara Hükümeti'nin temsilcisi olarak görevlendirmiştir. Bu görevde beş ay kadar bir süre kaldıktan sonra, Ankara'ya dönmüş ve yeniden Meclise katılarak, Milli Savunma ve Dışişleri Komisyonlarında çalışmıştır.

Cevat Abbas Milletvekili iken, 1 Eylül 1923'te Binbaşılığa yükseltildi. 22 Mayıs 1924 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın yaveri olarak Kurtuluş Savaşı'nda yer alması ve Yozgat İsyanının bastırılmasında görev almasından dolayı kendisine yarısı kırmızı kurdela İstiklal Madalyası verilmiştir.¹⁰⁴ ve kendi isteği üzerine 27 Şubat 1927'de ordudan emekliye ayrıldı.

TBMM'nin II., III., IV., ve V. Dönemlerinde yeniden Bolu Milletvekili seçilerek, yasama görevini 1939 yılına kadar sürdürdü. 4 Temmuz 1943'de Yalova'da ikamet ederken vefat etti.

Ağustos 1915 – 11 Ağustos 1923 yılları arasında 8 yıl yaverlik, 2 nci Dönem Milletvekilliğine seçildikten sonra Atatürk'ün vefatına kadar O'nun adeta sivil yaveri gibi, hizmete devam etmiş ve yanından ayrılmamıştır.¹⁰⁵

2.2.2. Şükrü TEZER

1893 yılında Larissa (YUNANİSTAN)'da doğmuştur. Larissa (Yenişehir)'li Nuri Beyin oğludur.¹⁰⁶ Başarısızlıkla sonuçlanan 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, imzalanan Berlin Antlaşması gereğince Teselya'nın Yunanistan'a bırakılması üzerine, akrabalarından bir kısmı Selanik'e göç etmiştir. Babasının da dahil bulunduğu

¹⁰⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün 22/05/1924 tarih, 23270 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 194.328.11. yer no.lu "Gazi Mustafa Kemal'in eski yaveri Bolu Milletvekili Cevat Abbas'a verilecek İstiklal Madalyası kurdelasının yarısının kırmızı olması" belgesi EK-VIII'de sunulmuştur.

¹⁰⁵ Gürer a.g.e, s.114 "Yazar Cevat Abbas Gürer'in 1925 yılında Bolu Milletvekili iken kendi yazdığı özgeçmişini sadeleştirmiştir."

¹⁰⁶ Akansel s. 124

diğer bir kısmı ise, bilahare Selanik'in düşmesi halinde ikinci bir göç olayı yaşanmaması için, Anavatan'a geçmeyi tercih etmişler ve Manisa'ya yerleşmişlerdir.¹⁰⁷

Balkan Harbi'nin (1912) başlamasıyla eğitimini yarıda keserek yedek subay olarak Osmanlı Ordusu'na katılan Asteğmen Şükrü Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın savaş yaverlerinden biri olup 1916–1918 yılları arasında Edirne'den itibaren, Diyarbakır, Doğu Suriye Cephelelerinde O'nun yakınında ve emrinde bulunmuştur. Bu süre içinde karargahta ve muharebe sahalarındaki gezi ve denetlemelerinde, diğer yaverlerle birlikte O'na refakat etmiş ve O'nun sevgi ve itimadını kazanmış bir Türk subayıdır.

Şükrü Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın tesbit edilebilen ilk yaveri olan Teğmen. Cevat Abbas (GÜRER)'dan sonra ikinci yaveri olmuş ve ilk önce onunla birlikte daha sonra başyaverliğe atanan Salih (BOZOK)'in emrinde, Mustafa Kemal Paşa'ya büyük bir muhabbet, itaat ve hürmetle hizmet vermeye çalışmıştır. Atatürk, yaşantısından ve düşüncelerinden bir bölümünü kapsayan hatıra defterini Şükrü Bey'e vermiş ve bu hatıra defteri Atatürk'ün Hatıra Defteri adıyla yayınlanmıştır. Bu defterde Atatürk'ün bazı konulara ait çeşitli düşünceleriyle birlikte analizleri ve isabetli görüşleri de yer almaktadır.¹⁰⁸

I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan (30 Ekim 1918) Mondros Mütarekesi'ni müteakip, uygulanan terhis işlemi üzerine, Manisa'ya ailesinin yanına dönmüş bir süre sonra da orada evlenmiştir. İstiklal Savaşı sırasında, Manisa'nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine, işgal kuvvetleri tarafından birkaç defa tutuklanmış ve serbest bırakıldığında hergün karakola gidip imza vermek mecburiyetine tabi tutulmuştur. Çok arzu ettiği halde katılamadığı, fakat gönülden desteklediği İstiklal Savaşı'nı müteakip Cumhuriyet Döneminde devlet memuriyeti görevlerinde bulunmuştur. 1949 yılında emekli olmuş, Emeklilik yaşantısında kaleme aldığı anıları, 1969 yılındaki vefatından sonra yayınlanmıştır.¹⁰⁹

2.2.3. Salih BOZOK

O da Atatürk gibi 1881 Selanik doğumlu...¹¹⁰ Selanik'ten mahalle komşulukları, hatta uzaktan akrabalıkları var. İlk subaylık yıllarında beraberler... 1908'de Hürriyet'in

¹⁰⁷ Aynı yer

¹⁰⁸ Şükrü Tezer, **Atatürk'ün Hatıra Defteri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1972 s.4

¹⁰⁹ a.g.e., s.3 “Şükrü! Bu Sendeki Kalsın!”

¹¹⁰ Salih Bozok, **Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor**, Doğan Kitapçılık A.Ş. İstanbul 2001 s.10

ilanından sonra yolları yine Selanik'te kesişiyor. Atatürk'ün onu daha o yıllardan “ömür boyu yoldaş” olarak seçtiğini gösteren ilginç bir sahne vardır:

Selanik'te meşhur Olimpos gazinosunda oturdukları bir akşam, Mustafa Kemal sofradaki dostlarına ilerde nasıl iktidara geleceğini anlatır. Sonra da orada bulunanlara istikbaldeki görevlerini açıklar. Masadakiler, Fuat Bulca, Nuri Conker, Fethi Okyar, Salih Bozok hayretler izlerler onu... Herkesin görev taksimi yapıldıktan sonra sıra Bozok'a gelince:

- Salih der, ... seninle hiç ayrılmayacağız. Seni kendime yaver yapacağım.

Masadakiler sorarlar:

- Peki sen ne olacaksın?

Yanıt kısadır:

- Ben size bu görevleri verecek adam olacağım.

Gerçekten de öyle oldu. Atatürk, onlara o görevleri verecek mevkie geldi. Ve Salih, Suriye Cephesi'nden itibaren onun emrine girdi. I. Dünya Savaşı'nın sonuna dek yaverliğini yaptı. Kısa bir ayrılıktan sonra Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara'da yeniden buluştular. İkinci Meclis'te o zamanlar adı “Bozok” olan Yozgat'ı temsilen milletvekilliği yaptı. Ama asıl işi hudutsuz bir sevgiyle bağlı olduğu Atatürk'e omuz vermektir. O, Atatürk'ün başyaveri, “güzel gözlü, burma bıyıklı Salih”iydi. O dönem çekilen her resimde Ata'nın hemen yanbaşımda görünen bu güleç yüzlü adam, Atatürk ölene dek bir gölge gibi onu izledi. Hatta denilebilir ki, ölümünden sonra bile...¹¹¹

Salih (BOZOK) Bey Selanik'li Cafer Beyin oğludur. Annesi Hatice Hanımdır. Selanik Askeri Rüştiyesini (Ortaokul) ve İdadisini (Lise) bitirdikten sonra İstanbul Harp Okulu'na geçmiştir. 1903'te Harp Okulundan P.1319-158 sicil numarasıyla Piyade Teğmen olarak diploma almıştır. Okul arkadaşlarından olan ve daha sonra kız kardeşi ile evlendiği Nuri (CONKER) ile Mustafa Kemal'in büyük dedeleri aynı şahıstır. “Babamın, Atatürk ile esasen üçüncü kuşak akrabalıkları da vardır. Atatürk'ün dedeleri olan Hacı İslam Ağa babamın da dedeleriydi.”¹¹² Harbiyeyi bitirince önce Bulgar sınırında bir karakola atanmıştır. Daha sonra, 1905'te Redif subayı olarak İskeçe'ye verilmiştir. Burada karakollarda görevi esnasında ve İskeçe'de bulunduğu süre içinde İttihat ve Terakki Cemiyeti ile yakın ilişkiye girmiştir. 1908'de Üsteğmenliğe terfi

¹¹¹ a.g.e., s.11

¹¹² Bozok, a.g.e., s. 9

ettikten sonra, Iğdır ve Bolu'ya gönderilmiştir. Bir süre sonra yeniden İskeçe Redif Taburuna verilen Salih Bey, 1910 da Selanik'te yeni açılan Türk Zabıt Mektebi (Subay Talimgahı)'ne öğretmen olmuştur. O sırada, okul müdürü, kayınbiraderi Nuri (CONKER) Bey'dir. O dönemde Mustafa Kemal Beyle irtibatları sürmektedir. 1,5 yıl sonra, Ordu Köşkü'nde (Alatini Köşkü) gözetiminde bulunan devrik Padişah II. Abdulhamit'in muhafızlığına verilmiş ve bu görevi Balkan Harbi'ne kadar sürmüştür. Balkan Harbi'nin çıkması üzerine arkadaşları ile birlikte, aldıkları emirle II. Abdulhamit'i gizlice bir Alman yatına bindirerek İstanbul'a getirip, Beylerbeyi Sarayı'na yerleştirdiler. Muhafızlık görevi burada da bir süre daha devam etmiş ve işgal ordusunun İstanbul'a girmesi üzerine muhafızlık görevi sona ermiştir.¹¹³

Mayıs 1916 yılında 2 nci Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın istek ve daveti ile komutanlık başyaverliği görevi ile Diyarbakır'a gönderilmiştir.

Salih (BOZOK) Bey, 7 nci Ordu Komutanlığına tayin edilip, bu ordunun karargahını kurmak üzere İstanbul'a davet edilen Mustafa Kemal Paşa ile Temmuz 1917'de tekrar İstanbul'a gelmiştir. Bu karargahın teşkil işlerinin bitmesi üzerine, komutanla birlikte 7 nci ordunun merkezi olan Halep'e Ağustos 1917'nin sonunda geri dönmüşlerdir.

7 nci Ordu Komutanı bulunduğu sırada Mustafa Kemal Paşa, bu ordunun bağlı olduğu Ordular Grup Komutanı Alman Mareşali Falkenhayn ile hareket planı üzerinde, görüş ayrılığı olması nedeniyle, görevinden istifa etmiş ve İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a dönüş sırasında Salih (BOZOK) Bey de yine Mustafa Kemal Paşa'ya refakat etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'da kaldığı sırada, Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı'na Mareşal Liman Von Sanders'in atanması üzerine, Mustafa Kemal Paşa da tekrar 7. Ordu Komutanlığı'na verilmiş, Salih Bey de O'nunla birlikte Halep'e dönmüştür.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa bir süre önce, Mustafa Kemal Paşa, Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı'na atanmıştı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mütareke üzerine, Mustafa Kemal Paşa az bir süre önce katıldığı Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı'ndan Harbiye Nezareti emrine atanmış ve yaverleri ile birlikte İstanbul'a dönmüştür. Salih (BOZOK) Bey de bizzat Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından

¹¹³ a.g.e., s.50

emekliye sevk edilmiştir. (Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya geçerken, kendisini beraberinde almamış, bir süre daha İstanbul'da kalmasının uygun olacağını düşünmüştü.) Salih (BOZOK) Bey emekli olarak İstanbul'da bulunduğu sırada Ferit Paşa hükümeti zamanında evi basılarak tutuklanmış ve bir süre Bekirağa Bölüğüne kapatılmıştır. Daha sonra, Harbiye Nezareti Başyaveri Salih (Orgeneral Omurtak)'ın yardımı ile buradan çıkarılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, 9 uncu Ordu Müfettişliğine atanınca, Salih (BOZOK) Bey'in İstanbul'da kalmasının daha uygun olacağını düşünerek, kendisini Müfettişlik karargahı personeli arasına dahil etmemiş ve onu daha sonra Anadolu'ya davet edeceğini söylemiştir. Nitekim, Nisan 1920'de Mustafa Kemal'den bir telgraf alan Salih (BOZOK) Bey Ankara'ya gelmiş ve 6 Eylül 1920 tarihinde Mustafa Kemal'in tekrar başyaverlik görevine başlamıştır. Yozgat bölgesinde başlayan isyan üzerine Salih Bey, Çolak İbrahim Bey Müfrezesi ile Yozgat'a gitmiş; isyanın bastırılmasında görev almış; bir ay sonra Ankara'ya dönmüştür. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin toplanması ve Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığa seçilmesinden sonra da Başkanlık Başyaverliğine atanmıştır. Kurtuluş Savaşı boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın hep yanında bulunmuş; daha önceki askeri kıdemi nedeni ile ilk önce Binbaşılığa, daha sonra da muharebelerdeki kıdemi ile de Yarbaylığa terfi etmiştir. Büyük Zafer'den sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında İzmir'e gelmiş; O'nun izdivacında nikah şahidi olarak bulunmuştur. Atatürk'ün eşi Latife Hanım, Salih Bey için hep "İkinci babamdır." deyimini kullanmıştır.¹¹⁴

Salih (BOZOK) Beyin, Mustafa Kemal ile aynı yıl doğumlu olduğu ve Selanik'ten mahalle komşulukları bulunduğu gibi, kan birliğine dayanan akrabalıkları da vardır. Okul sıralarından savaş meydanlarına, nikah masasından Millet Meclisine ve Cumhurbaşkanlığı'na kadar uzanmış, sevgi ve saygı bağı 1938'e kadar sürmüştür.

TBMM'nin 2. Dönemi için yapılan seçimlerinde (11 Ağustos 1923) Mustafa Kemal Paşa tarafından, tarihi ismi BOZOK olan Yozgat'tan aday gösterilerek Milletvekilliğine seçilmiş ve Başyaverlikten ayrılmıştır. Mecliste dilekçe ve Milli Savunma Komisyonları'nda üyelik yapmıştır. 1924'te kurulan İş Bankasının kurucuları arasında ve Yönetim Kurulunda yer almıştır.

¹¹⁴ a.g.e., s.207

Milletvekilliği sırasında da, Atatürk'ün adeta sivil yaverliğini yapmış; O'nun 10 Kasım 1938'de vefatı üzerine "Başkomutan Başyaversiz gidemez." diyerek intihara teşebbüs etmişse de yapılan müdahale sonunda kurtarılmıştır. Atatürk'ün vefatından sonra İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde de Bilecik ilinden Milletvekilliği yapmıştır. 1941 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.¹¹⁵

2.2.4. Muzaffer KILIÇ

"19 Mayıs günü Mustafa Kemal Paşa karaya ayak basarken, Muzaffer yanında, Erzurum ile Sivas arasında, harmanisini karlara serip başını taşa dayayarak ufak bir dinlenme uykusuna daldığı sıralarda, Muzaffer yanında, Ankara'da yanında, Dumlupınar'da yanında, daima yanında."¹¹⁶

Yaver Muzaffer Kılıç, 1897 Silivrikapı / İstanbul doğumludur. Köklü bir aileden gelen Topkapı Sarayı Nizamiye Tabur Komutanı, Kafkasya kökenli Binbaşı Ali Rıza Beyin oğludur.¹¹⁷ 1911 yılında Kuleli Askeri Lisesine girmiş, son sınıfta bulunduğu sırada, 28 Temmuz'da 1914'te I. Dünya Savaşı başlamıştır. 29 Ekim 1914'te de Osmanlı Devleti'nin de savaşa katılmasıyla, orduda yeni birlikler kurulmuş, bu nedenle büyük ölçüde subay ihtiyacı doğmuştur. Artan subay ihtiyacının karşılanması amacıyla daha önce kapanmış olan Pangaltı'daki Harp Okulu'nda öğrenciler için açılan kısa süreli Subay Talimgah kursuna katılmıştır. Talimgahta yaklaşık 10 ay kadar süren eğitimi müteakip, 14 Temmuz 1915'te, 1330 (1914) – N – 35 sicil numarasıyla zabıt vekili (Asteğmen) olarak 1 nci Ordu emrine atanmıştır. Sicil numarasının ortasındaki 'N' harfi Kuleli'yi subay adayı olarak bitirdiğini ve talimgaha katıldığını ifade etmektedir. [Muzaffer (KILIÇ) aynı yıl Kuleli'yi bitiren, (330 – N – 70) sicil numaralı 4 ncü Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'le aynı sınıftadır.]¹¹⁸ 1 inci Ordu Komutanlığı tarafından bir topçu Alayında Batarya komutanlığına görevlendirilen Muzaffer (KILIÇ), Topçu Okulunda sınava girmiş ve subaylığa geçmeye ehliyetli görüldüğünden, mezuniyeti tasdik edilerek Asteğmenliğe kabul edilmiştir. Emrine verilen bir topçu bataryası ile Marmara Denizi'nden İstanbul Sarayburnu'na kadar sokularak, rıhtımdaki nakliye gemilerini torpillemek isteyen düşman denizaltılarını önlemekle görevlendirilmiştir. Çanakkale Zaferi'ni müteakip, Galiçya Cephesine

¹¹⁵ a.g. e, s. 267

¹¹⁶ Burhan Belge, *Zafer Gazetesi*, "Muzaffer Kılıç", 16 Temmuz 1959, sayı 5326 s. 1

¹¹⁷ *Fethi Tevetoğlu, Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar Kül. ve Tur. Bakanlığı Yayını 1987 Ankara s.293*

¹¹⁸ *Akansel, a.g.e, s.209*

gönderilen, 15 inci Türk Kolordusu topçu birliklerinde görev almış ve bu cephede savaşmıştır. 19 ve 20 nci Tümenlerden kurulu olan 15 nci Kolordu, bu cephede Ağustos 1916 – Eylül 1917 tarihleri arasında yaklaşık bir yıl süreyle bulunmuştur.

Muzaffer (KILIÇ) Bey, yurda dönüşünde, 1 nci Ordu Müfettişi Albay Fuat Bey'in emir subaylığına atanmış; bu görevde iken 5 Ocak 1916'da Teğmenliğe yükselmiştir. Albay Fuat Bey'in 7 nci Yıldırım Ordusu Topçu Müfettişliğine atanması üzerine, o da Suriye Cephesi'ne gitmiştir. (7 Ağustos 1918).

7 nci Yıldırım Ordu Komutanı olarak bulunan, Mustafa Kemal Paşa'nın onayı ile boş bulunan yaver kadrolarından birine getirilmiştir. Böylece Muzaffer (KILIÇ) Bey, Mustafa Kemal Paşa ile ilk defa tanışma ve O'nun çok yakınında görev alma imkanına kavuşmuştur. Bu suretle, yaverlik görevinden önce Çanakkale, Galiçya ve Suriye cephelerinde savaşçı ve mücadeleci karakteriyle kazandığı tecrübelerinden sonra, Mustafa Kemal'in karargahında hizmete başlamıştır. Filistin çekilmesi sırasında 7 nci Ordu komutanı Mustafa Kemal'in emir subayı tayin edilen Muzaffer Bey, daha sonra da Atatürk'ün yanından hiç ayrılmamış ve Milli Mücadele'ye 9 uncu Ordu Müfettişliği karargahı kadrosunda görevlendirilmiş olarak katılmıştır.¹¹⁹

Kısa bir süre sonra, 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'ni müteakip, Mustafa Kemal Paşa, Başyaver Cevat Abbas (GÜRER) ile birlikte, ikinci yaver Muzaffer Bey de İstanbul'a dönmüştür. Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nezareti emrine tayin olmasından dolayı, Muzaffer Bey İstanbul'da yaverlik görevinden alınmıştır. (Onun böylece Mustafa Kemal Paşa'nın yanındaki ilk yaverliği 7 Ağustos – 13 Kasım 1918 tarihleri arasında 4 ay kadar sürmüştür.)

Türk Ordusunda Mondros Mütarekesi gereği, terhis işlemlerine başlanması ve bütün silahların teslim edilme mecburiyetinde kalınmasından dolayı, bütün Türk Milleti gibi Muzaffer Bey de büyük üzüntü duymuş ve askerlikten istifa etmeyi bile düşünmüştür. Bir süre sonra, Anadolu'ya geçmeyi kararlaştıran Mustafa Kemal Paşa'nın kendisini daveti üzerine, istifadan vazgeçerek O'nun ideallerini benimsemiş ve kayıtsız şartsız O'na katılmıştır.¹²⁰

Muzaffer Kılıç, bu göreve başladığı andan itibaren göğsünde sallandığı yaver kordonunu, Mustafa Kemal'in askerlik mesleğinden istifa ettiği geceye kadar taşımıştır.

¹¹⁹ Tevetoğlu, a.g.e., s.293

¹²⁰ Akansel, *Atatürk ve Yaverleri* s. 209

O gece Mustafa Kemal, Osmanlı Mirivalığı apoletleri ile birlikte padişah yaverliği kordonunda omuzundan koparıp atarken o da 9 ncu Ordu Komutanlığı Yaverliği Kordununun haki ipek örgülü apoletleri ile birlikte söküp atmıştır.¹²¹

Böylece Muzaffer Bey, İstanbul'da Mustafa Kemal Paşa'dan 5,5 ay kadar ayrı kaldıktan sonra, tekrar O'nun yaveri olarak emrine girmiştir.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın 18 kişilik maiyeti arasında Cevat Abbas (GÜRER) yaver, Muzaffer (KILIÇ) da ikinci yaver olarak bulunuyordu. (Başyaveri Salih BOZOK, Enver Paşa'nın emriyle emekliye sevk edildiğinden dolayı Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya geçerken onu refakatine alamamıştı.)

Muzaffer Bey, Mustafa Kemal Paşa ile Samsun'a çıktıktan sonra, Erzurum, Sivas Kongreleri ve TBMM'nin açılmasından sonra, bütün İstiklal Savaşı süresince Mustafa Kemal Paşa'dan ayrılmamış, O'nun yanında ve emrinde bulunmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra, 4 Kasım 1923 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat imzasıyla Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine tayin edilmiştir.¹²² 22 Nisan 1925 tarihinde, uluslar arası alanda silah ve cephane ticaretinin kontrolü için Cenevre'de açılan konferansta Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye'yi temsil etmiştir.¹²³Yüzbaşı rütbesinde iken 8 yıl 4 ay süren yaverliğinden sonra, izin almış ve Mustafa Kemal Paşa'nın onayı ile Ankara Hukuk Mektebinde (Hukuk Fakültesi) iki yıllık hukuk tahsili yapmıştır. Mezuniyetini müteakip, yine Mustafa Kemal Paşa'nın izini ile kıt'aya çıkarılmış ve 16 yıllık askerlik hizmetinden sonra, Cumhurbaşkanının bilgisi altında, 19 Ocak 1930'da ordudan istifa etmiş ve İstanbul'a yerleşmiştir. Daha sonra ticaretle uğraşan Muzaffer (KILIÇ) Bey, İstanbul Şehir Meclisinde üye olarak bulunmuştur. Müteakiben V. Dönem (1935 – 1939) TBMM üyeliğinde (Giresun'dan Milletvekilliği) bulunmuş ve dönem sonunda, siyasi hayatı bırakarak, İstanbul'da tekrar ticaret hayatına başlamıştır. 13 Temmuz 1959

¹²¹ Kemal Arıburnu, *Atatürk ve Çevresindekiler* İş Bankası Yayınları 1995 s.72

¹²² T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün 04/11/1923 tarih, 24 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 1.6.4. yer no.lu "Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine Topçu Yüzbaşı Muzaffer'in tayini" belgesi EK-IX'da sunulmuştur.

¹²³ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün 22/04/1925 tarih, 1819 sayı, 30..18.1.1 fon kodu ve 18.19.19. yer no.lu "Silah ve cephane ticaretinin kontrolü için Cenevre'de açılacak konferansa Cumhurbaşkanlığı Başkatibi Yrb. Tevfik ile Yaver Yzb. Muzaffer'in katılması" belgesi EK-X'da sunulmuştur.

tarihinde Ankara'ya bir ziyaret için geldiğinde vefat etmiş, İstanbul'da toprağa verilmiştir.¹²⁴

Atatürk'ün Nutuk'unda ise Muzaffer Kılıç'ın adı, şu vesile ile anılmaktadır. “Efendiler, o müsvedde işte aynen şu kağıtlardır. (Amasya Tamimi'nin Müsveddesi) dört maddeyi ihtiva ediyor, muhteviyatını beyan ettim. Nihayetinde benim imzam vardır. Bir de vazife i'tibariyle Erkan-ı-harbiye Reisi'm bulunan Miralay Kazım Bey'in (elyevm İzmir Valisi Kazım Paşa), Erkan-ı-harbiye'mden tebliğe me'mur, Hüsrev Bey'in (elyevm Sefir), makamat-ı askeriyeye şifre eden Yaverim Muzaffer Bey'in ve makamat-ı mülkiyeye şifre eden bir me'mur efendinin imzaları vardır. Bundan başka daha bazı imzalar vardır.”¹²⁵

2.3. Atatürk'ün Cumhuriyet Dönemindeki Yaverleri

Cumhuriyetin ilanından (1923), Atatürk'ün vefatına (1938) kadar Rusuhi Savaşçı ve Celalettin Üner önce yaver daha sonra başyaverlik görevini yürütmüşlerdir. Sami Yanardağ, Cevdet Tolgay, A.Naşit Mengü ve Şükrü Özer de, Atatürk'ün yaverleri olmuşlardır.

2.3.1. Rüşuhi SAVAŞCI

1888 Beyoğlu / İstanbul doğumlu olup Mustafa Beyin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da yapmış ve Kuleli Askeri Lisesine kayıt olmuştur. I.Dünya Savaşı sebebiyle İstanbul'daki Harp Okulunun 4 Ağustos 1914'te kapanması üzerine, askeri liseleri bitiren öğrenciler için, subay adayı olarak aynı okulda açılan talimgaha katılmıştır. 1909'da 4 ncü Ordu (Bağdat) emrine atanmıştır. Burada kısa bir süre kaldıktan sonra, İstanbul Küçükzabit (Astsubay) Okuluna nakledilmiştir. Bu görevde 2 yıl hizmet yaptıktan sonra Beyrut Astsubay Okuluna gönderilmiştir. 1911'de başladığı bu görevden bir yıl sonra Bingazi'ye tayin edilmiştir.¹²⁶ Daha sonra Bahri Sefit (AKDENİZ) (Çanakkale Boğazı Komutanlığı) Karargahında görevlendirilmiştir. Bu görevi sırasında iken Üsteğmenliğe yükselmiştir. Bu görevden sonra, Harp Okulu takım subaylığına geçmiştir. Ocak 1914 başında Irak Cephesi Başkomutanlığı yaverliğine

¹²⁴ “Türk Kurtuluş Savaşı ve Öncesinde Mustafa Kemal'in Yaverliğini Yapan Personelin Görev Çizelgesi” EK-XI'de, “Rütbe ve Hizmet Süreleri Çizelgesi” EK-XII'de sunulmuştur.

¹²⁵ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Gn. Kur. Basımevi, Ankara, 1981, s. 23

¹²⁶ *Akansel, a.g.e, s. 231*

atanmış; buradan da 21 nci Kolordu Komutanlığı yaverliğine getirilmiştir. 1918 yılında Harp Okulu Bölük Komutanlığına, 2 yıl sonra da Ankara'da açılmış bulunan Subay Namzedi Talimgah Komutanlığı emrine atanmıştır. Bu tayin üzerine, 1920 yılında İstanbul'dan firar eden bir kısım Kuleli öğrencileri ile Ankara'ya gelmiştir. Kendisi, Ankara'da Subay Aday Talimgah Komutanlığı emrine verilmiş; daha sonra Ankara Merkez Komutanlığında görev almıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1 Kasım 1923'te ilk defa Cumhurbaşkanlığı Başyaverliğine atanmıştır. Başyaverliği sırasında, Ankara-Çankaya yolunda Aşağı Ayrancı'daki sahipliğine ortak olduğu arazi hükümetçe satın alınarak Mısır Elçiliği'ne temlik edilmiştir.¹²⁷ Buradan da 189 ncu Alay 2 nci Tabur Komutanlığına geçmiştir. Kıta hizmetini yaptıktan sonra tekrar Cumhurbaşkanlığı yaverliğine getirilmiştir. Daha sonra TBMM Muhafız Komutanlığına nakledilmiştir. Buradan üçüncü defa tekrar Cumhurbaşkanlığı Başyaverliği'ne verilmiştir. Başyaverlikte dört yıl kadar kaldıktan sonra tekrar 189 ncu Alay 1 nci Tabur Komutanlığına atanmıştır. Bu görevde 8 ay kadar kaldıktan sonrada, dördüncü defa Cumhurbaşkanlığı Başyaverliğine atanmıştır. Bu görevde iken Yarbaylığa terfi etmiş ve I nci Tümen 5 nci Piyade Alay Komutan Yardımcısı olmuştur. 1933 yılında 3 ncü Kolordu 2 nci Şube Müdürlüğü emrine verilmiştir. Bu görevde iken 18 Aralık 1933 yılında emekliliğe sevk edilmiştir. 1923'ten 1934'e kadar fotoğraflarda Atatürk'ün bir adım gerisinde yer alan ve üzerindeki üniformasıyla heybetli bir asker portresi çizen Rüsuhi Bey, aynı zamanda Atatürk'ün, olası tehlikelerden korunması için canını ellerine teslim ettiği, yaşamındaki en güvendiği insanlardan biri olan emir subayı, yaveri ve korumasıdır. 19 Mayıs 2005 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü tarafından "Rüsuhi Bey Sergisi" açılmıştır.¹²⁸ Rüsuhi Bey'in, İttihat ve Terakki döneminde kurulan Teşkilat-ı Mahsusa ile ilişkileri olduğu ileri sürülmektedir.¹²⁹ 1959 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.¹³⁰

¹²⁷ **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün** 21/03/1926 tarih, 3341 sayı no., 30..18.1.1. fon kodu ve 18.19.19. yer no.lu "Ankara-Çankaya yolunda, Aşağı Ayrancı'daki Nafia eski vekili Süleyman Sırrı ile Cumhurbaşkanlığı Yaveri Rüsuhi Beyler'e ait arazinin, hükümetçe satın alınıp Mısır Elçiliği'ne temlik" belgesi EK-XIII'te sunulmuştur.

¹²⁸ **Atatürk Müzesi'nde 'Rusuhi Bey' Sergisi**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul, 21.05.2005

¹²⁹ http://www.turkgazetem.com/haber_detay.php?id=3493 (Erişim tarihi: 28.05.2007)

¹³⁰ a.g.e., s.235

2.3.2. Sami YANARDAĞ

Süleyman Fethi Beyin oğludur. 1896 Üsküdar/İstanbul doğumlu olup, annesi Kazıme Hanımdır.¹³¹

İlk, orta ve lise tahsilini bitirdikten sonra 7 Ekim 1913 tarihinde İstanbul'da subay talimhahına katılmış ve 5 Ağustos 1914'e kadar, kısa bir süre eğitim gördükten sonra Süvari subay adayı olarak, İzmir'deki 2 nci Süvari Alayı'nda göreve başlamıştır. Daha sonra Gelibolu Yarımadası'nda bulunan, 15 nci Kolordu kuruluşundaki Mustafa Kemal Bey'in teşkil ettiği ve komutanı bulunduğu 19 uncu Tümen emrine verilmiştir. Böylece Mustafa Kemal Beyi ilk defa görmüş ve O'nun yanında ve yakınında bulunmuş ve bir sürede emir subaylığını yapmıştır. Kendisi Gelibolu Yarımadası'na 25 Nisan 1915 tarihinde karaya çıkarma yapan düşmanla (Müttefikler) yapılan muharebelere katılmıştır. Müttefiklerin 9 Ocak 1916 tarihinde Gelibolu Yarımadası'nı boşaltmasından sonra, Galiçya Bölgesi'ne intikal emri alan 15 nci Kolordu ile birlikte Galiçya'ya gitmiştir.

Galiçya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir eyaleti olup doğusunda Rusya (Polonya, Besarabya) ve Bukovma eyaleti, kuzeyinde Rusya'ya bağlı Polonya, batısında Silezya, güneyinde Karpat dağları ve Macaristan vardır. İngilizlerin Çanakkale'den çekilmesinden sonra, Alman Güney Ordusunu takviye etmek maksadı ile 15 nci Türk Kolordusu bu cepheye intikal etmiştir. 15 nci Türk Kolordusu ve komşu birlikler, Dinyester'in kuzeyinde muharebe etmişlerdir.¹³²

Sami Yanardağ, Galiçya bölgesinde bir yıl kadar muharebe sahasında kalmış, Kolordunun Ağustos 1917 tarihinde vatana dönüş yapmasından sonra, Azerbaycan'daki 2 nci Kafkas Süvari Tümeni emrine verilmiştir. Burada yaklaşık bir yıl kadar görev yaptıktan sonra Ceyhan'daki 14 ncü Süvari Tümeni emrine atanmıştır. 1923 yılı başında, savaş sebebiyle eksik kalan Harp Okulu öğrenimi tamamlamak üzere İstanbul'a gelmiş ve yaklaşık 2,5 yıl öğrenimi müteakip, Urfa 54 ncü Süvari Alayı İaşe subaylığı vazifesine atanmıştır. Müteakiben Cumhurbaşkanlığı yaverliğine atandığı için, 2 Temmuz 1927 tarihinde Ankara'da ikinci defa olarak Mustafa Kemal Paşa'nın emrinde tekrar göreve başlamış ve bu görevde 17 Haziran 1929 tarihine kadar 2 yıl kadar kalmıştır. Sami Yanardağ, Anafartalar Cephesi'nde, bir top mermisinin şarapnel

¹³¹ a.g.e., s.243

¹³² Gen.Kur. As. Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Avrupa Cepheleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996, s.11

parçasının Atatürk'ün göğsündeki saate çarpması olayına anılarında yer vermiştir.¹³³ Daha sonra, İstanbul'daki Askeri Veteriner Okulu Binicilik Öğretmenliğine nakledilmiştir. Bu görevde 8 ay kaldıktan sonra İstanbul Astsubay Okulu Müdürlüğüne atanmıştır. Burada da 10 aylık bir vazifeden sonra Kırklareli'ndeki 2 nci Süvari Tümeni 4 ncü Alay 3 ncü Bölük Komutanlığına gönderilmiştir. 9 aylık hizmeti müteakip tekrar Astsubay Okulu Müdürlüğüne dönmüştür. 3,5 yıl müdürlük yaptıktan sonra, Ayazağa/İstanbul'da bulunan Süvari Binicilik Okulu emrine verilmiştir. Bu okul emrinde görevli iken, okulun Kurmay Başkanı vekilliğine atanmış, 6 aylık bir hizmetten sonra 5 nci dereceden harp malulü olarak 1936 tarihinde emekli olmuştur.

II. Dünya Savaşı sırasında, subay ihtiyacının artması üzerine emekli olarak istihdam edilmek üzere, 25 Mayıs 1941'de İstanbul 1 nci Kolordu Askeri Mıntika Komutanlığı 2 nci Şube emrinde görevlendirilmiş ve bu görevde iken 31 Mayıs 1942 tarihinde de terhise (ikinci emeklilik) tabi tutulmuştur.

Hatice Hanım ile evli olan Sami Yanardağ, 1 Mart 1982 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.¹³⁴

2.3.3. Mahmut Celalettin ÜNER

Uzunköprü/Edirne doğumlu (1889) olup, Mustafa Beyin oğludur. İlk ve orta eğitimini Edirne'de yapmıştır. Liseyi bitirdikten sonra İstanbul Harp Okuluna geçmiş ve 1910 yılında Teğmen rütbesiyle mezun olmuş ve ilk görev olarak Bulanık/Van'daki 21 inci Süvari Alayı 2 nci Bölük Komutanlığı emrine atanmıştır. Aynı yıl, bu alayın Erciş-Van'da bulunan 3ncü Süvari Alayı 3 ncü Bölüğüne mübadele edilmiştir. Bu görevde 2 yıl kaldıktan sonra Mensucat Fabrikasına atanmıştır. Bu görevde de 7 yıl hizmeti müteakip, Nazilli'deki 12 nci Kolordu Mürettep Süvari Bölüğüne atanmıştır. Aynı yıl Genelkurmay (İstanbul) Süvari Bölük Komutanlığına, daha sonra Harp Okulu Süvari Bölük Komutanlığına atanmıştır. Bu görevde 4 yıl kaldıktan sonra, bir yıl da Mardin'de bulunan 40 ncü Süvari Alayı 3 ncü Bölük Komutanlığını yapmıştır. 20 Temmuz 1929'da Mustafa Kemal Atatürk'ün yaverliğine atanmış olup, bu suretle ilk defa O'nun yanında ve hizmetinde görev yapmıştır. Yaverlik görevinde 12 Ekim 1932 tarihine kadar kalmış ve Başyaver Rüsuhi (SAVAŞCI)'nin görevinden ayrılması üzerine, bu tarihte

¹³³ Bülent Yılmaz, **Vatan Gazetesi**, "Çanakkale Hava Savaşı", İstanbul 17.03.2006

¹³⁴ *Akansel, a.g.e, s. 251*

Başyaverliğe geçmiştir. Görev yaptığı dönem içerisinde Atatürk'ün yaptığı tüm yurtiçi gezilerine katılmıştır. İsmet İnönü'nün oğlu ve eski başbakan yardımcılarında Erdal İnönü'nün yazdığı "Üçyüz Yıllık Gecikme" adlı kitapta, M. Celalettin Üner'in Atatürk'ün bilinmeyen birçok yönünü açıklamasına da yer verilmektedir.¹³⁵ Yaver Üner, 29 Temmuz 1941'e kadar Cumhurbaşkanlığı yaverliği ve Başyaverliği görevinde aralıksız 9,5 yıl görev yapmıştır.

Atatürk'ün vefatı sırasında, O'nun kaybını yakından yaşayan bir Başyaver olarak, büyük bir üzüntü duymuştur. Yaverlik ve başyaverlikteki yaklaşık 9,5 yıllık hizmetini müteakip, Atatürk'ün vefatından sonra İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün yanında da Başyaverliğe devam etmiştir. 14 Temmuz 1941'de emekli olmasına rağmen, II. Dünya Savaşı sebebiyle emekli subayların göreve devamları ön görüldüğünden, aynı rütbe ile 4 yıl daha Cumhurbaşkanı İnönü'nün Başyaverliğini yaparak 31 Ocak 1945 tarihinde, 2 nci emeklilikle (terhis) ordudan ayrılmıştır.

Celalettin Bey, Mücerret Hanımla evlenmiştir. Emekli olduktan sonra Samsun'a yerleşmiş 19 Mart 1945 yılında vefat etmiştir.¹³⁶

2.3.4 Cevdet TOLGAY

1901 yılında Kadıköy / İstanbul'da doğmuştur. Salim Beyin oğludur. Annesi Naciye Hanımdır.

İlk orta ve lise öğrenimini İstanbul'da yapmış, 1918 yılında Harp Okulu (İstanbul)'na geçmiştir. 1920 yılında İstanbul'da Harp Okulunda öğrenciyken Milli Mücadele'ye katılmak üzere, sınıf arkadaşlarıyla birlikte okuldan kaçarak Anadolu'ya geçmiştir. 18 Ekim 1921'de Kocaeli bölgesinde, 36 ncı Süvari Alayı 1 nci Bölük Komutanlığı emrine atanmıştır. Bu görevdeyken, 3 Mart 1922'de Teğmen olmuştur. Teğmen rütbesiyle, Mürettep Süvari Tümeni 38 nci Alayda görev yaptıktan sonra, 26 Ağustos 1922'de Büyük Taarruz'da görev almış ve 30 Ağustos 1922 Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ne katılmıştır.¹³⁷

İstiklal Savaşı'ndan sonra, 20 Eylül 1923'te, 4 ncü Kolordu Süvari Bölüğüne, 3 yıl sonra, Harp Akademisi Süvari Bölüğüne atanmıştır. Burada 2 yıl görev yaptıktan

¹³⁵ Melih Aşık, *Milliyet Gazetesi*, "Açık Pencere", İstanbul, 16.11.2002

¹³⁶ *Akansel, a.g.e, s. 255*

¹³⁷ a.g.e. s. 263

sonra, İkmal-i tahsil (Eğitimin tamamlanması) için 1 Eylül 1927'de Harp Okuluna gönderilmiştir. Okulda yaklaşık 3 yıl eğitim gördükten sonra, Karaköse'de (Ağrı) bulunan 1 nci Süvari Tümeni 11 nci Alay 1 nci Bölük Komutanlığı yapmıştır. Bu görevde iken 30 Ağustos 1932'de Yüzbaşılığa yükselmiştir.

Kasım 1932 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün yaverliğine atanmış ve bu tarihten itibaren 10 Kasım 1938 tarihine kadar, 6 yıl Atatürk'ün hizmetinde bulunmuştur. Bu süre içerisinde O'nun katıldığı bütün seyahat, tatbikat ve törenlerde yanında, yakınında ve emrinde bulunmuştur.

Atatürk'ün vefatı sırasında, Başyaveri olarak görev yapan Celalettin Üner ile birlikte üzüntüyü en çok hissedenlerden biri olmuştur. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye de yaver olarak 1,5 yıl kadar hizmet verdikten sonra kıt'a hizmeti yapmak üzere, 20 Haziran 1940 tarihinde Ankara'da bulunan 43 ncü Süvari Alayı 2 nci Bölük Komutanlığına atanmıştır. Bu görevdeyken 1941'de Binbaşılığa terfi etmiş ve 11 Eylül 1942 tarihinde tekrar yaverliğe dönmüştür. 2 nci defa üstlendiği bu görevde iken, Başyaver Celalettin Üner'in 2 nci defa emekliliğe ayrılması (II. nci Dünya Savaşı'nda görülen ihtiyaçtan dolayı, emekli subaylar yeniden göreve davet edildiğinden, bu sırada emekli olan Celalettin Üner göreve devam etmiş ve bu tarihte 2 nci defa emekli olmuştur.) üzerine, 21 Şubat 1945'te Başyaver olmuştur. Bu görevde 1,5 yıl kaldıktan sonra, 16 Temmuz 1946'da tekrar kıt'a hizmeti için 40 ncü Süvari Alayı Grup Komutanlığına, 16 Kasım 1947'de de aynı Alayın komutanlığına atanmıştır. Alay komutanlığında 2 yıl kaldıktan sonra, 24 Şubat 1949 tarihinde 2 nci defa Cumhurbaşkanlığı Başyaverliği görevini üstlenmiştir. Bu görevde de 1,5 yıl kaldıktan sonra, 12 Temmuz 1951'de İzmir'de bulunan Yurt İçi Bölge Komutanlığı Askeri Mahkeme Başkanlığına tayin edilmiş, aynı yıl emekli olmuştur.

12 Eylül 1980 Askeri Harekatı'nın ardından, 1983 yılında kurulan partilerden biri olan Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP)'nin kurucu üye listesinde Cevdet Tolgay'ın da adı yer almıştır. Ancak, SODEP'in 21 kurucu üyesinin Milli Güvenlik Konseyi tarafından veto edilmesi üzerine, Tolgay'ın adı da SODEP'in kurucu üye listesinden çıkarılmıştır.¹³⁸

¹³⁸ Cezmi Kartay, **11 Eylül 1980'den Günümüze Siyasi Anılar ve Sosyal Demokrasinin Öyküsü**, Sanem Matbaacılık, İstanbul, 1997, Bölüm 12

Cevdet Tolgay, Leyla Hanım ile evlenmiştir. 1993 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.¹³⁹

2.3.5. Ahmet Naşit MENGÜ

1903 Erzurum'da doğmuştur. Tütüncüzade Akif Beyin oğludur. 1 Temmuz 1920'de Talimgaha katılmış ve 1 Kasım 1920 tarihinde talimgahtan Asteğmen olarak mezun olmuş ve Meclis-i Milli (Milli Meclis) Muhafız Taburu 8 nci Bölük Takım Komutanlığına atanmıştır. Bu görevdeyken 1 Mart 1921 tarihinde Teğmen olmuş ve 31 Mart – 1 Nisan 1921'de birliğiyle, İkinci İnönü Muharebesine katılmış, ardından 18 Temmuz-21 Temmuz 1921'de Kütahya-Eskişehir ve 21 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihlerinde Sakarya Meydan Muharebelerinde bulunmuştur. Bu muharebede Sakarya Kızıl Koyunlu mevkiinde, sağ kolundan yaralanmıştır. Tedavi edildikten sonra, 25 Ağustos 1922'de İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiştir. Büyük Taarruz'a da iştirak ettikten sonra Mudanya Mütarekesi Konferansı'na (3 – 11 Ekim 1921) katılan heyet içinde bulunmuştur.¹⁴⁰

30 Ağustos 1922'de Üsteğmen olmuş, 12 Nisan 1923'te Ankara'da Meclis-i Milli Muhafız Bölüğü 2 nci Takım Komutanlığına atanmıştır.

30 Ağustos 1929 tarihinde Yüzbaşılığa terfi etmiş, Harp Okulunda İkmal-i Tahsil (eğitimin tamamlanması) görmüş ve aynı yıl Cumhurbaşkanlığı yaverliğine atanmıştır. Bu görevdeyken, 1 Haziran 1930 tarihinde Şark hizmetine tayini çıkmış ise de Atatürk'ün müsaadesiyle “şimdilik” bu görevi ertelenmiştir. 30 Ağustos 1935'te de Kıdemli Yüzbaşı olduğunda Başyaver Rüşuhi Savaşçı, diğer yaver arkadaşı da Yüzbaşı Şükrü Özer'di.

Ahmet Naşit Mengü, Rüşuhi Savaşçı'nın başyaverlikten ayrılmasından sonra Başyaver olan Celalettin Üner'in maiyetinde de yaverliğe devam etmiştir. 10 Kasım 1938'de, Atatürk'ün vefatı sırasında da yaverlik görevine devam ediyordu. Mengü, Sadi Borak'a anlattığı anılarında, Atatürk'ün, verdiği vaatleri yerine getirme konusuna ne kadar önem gösterdiğine örnek olarak aşağıdaki anısı dikkat çekicidir:

“Yıl 1927... Atatürk Anadoluya geçtikten sonra ilk defa İstanbul'a dönüyor. Bütün kent halkı sokakları ve denizleri kaplamış. Bayramların en büyüğünü yaşıyorlar.

¹³⁹ Akansel, a.g.e., s. 264

¹⁴⁰ a.g.e., s. 275

Kıyılarından, denizdeki sandallardan, Atatürk'ün motoruna doğru eller uzanıyor, "Yaşa, Varol" sesleri kubbelerde yankılar yapıyordu. Atatürk de ayakta mendil sallayarak bu sevgi gösterisine karşılık veriyor. Ben, rahmetli Salih Bozok'la Ata'nın bir adım gerisindeyiz. Rahmetli Salih, halkın bu coşkun gösterilerinden çok heyecanlandı. Gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Gaziye eğilerek:

-Paşam, dedi, Halkın şu coşkulu tezahürlerine bakınız. Bu millet ebediyete kadar uğrunuzda ateşe atılmakta tereddüt etmez.

Atatürk şu cevabı verdi:

- Kendilerine faydalı olduğunuz, onları müspet yolda ilerlettiğiniz müddetçe milletin sevgisini kazanabilirsiniz. Vaatlerinizi yerine getirmeyen, milletin refahına hizmet etmezseniz, bugün bizi alkışlayan bu topluluk, yarın yuhalar.¹⁴¹

A. Naşit Mengü, İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde, 36 ncı Alay 6 ncı Bölük Komutanlığına atandı. Bu görevdeyken, kanuni hizmet süresini doldurduğundan 28 Mart 1939'da verdiği istifa dilekçesi kabul edilmiştir. İstifasını müteakip, Ankara Hukuk Fakültesi'ne devam etmiş ve 1940 yılında bu fakülteyi bitirmiştir. Fakülteyi bitirdikten sonra ilgili makamdan sınıf değişikliği için müracaatta bulunmuş ve bu isteği kabul edilmiştir. 27 Mayıs 1942'de ihtiyaç nedeni ile eğitim ve hizmet için diğer bazı emekli subaylar gibi göreve çağırılmış ve kendisine Ankara Merkez Komutanlığı Adli (disiplin) subaylık görevi verilmiştir. Bu görevdeyken, 16 Haziran 1946 tarihinde de 2 nci defa terhise tabi tutulmuştur. Evli olup, bir çocuğu vardır.¹⁴²

2.3.6. Şükrü ÖZER

Edirneli Mustafa Beyin oğludur. 1901 Edirne doğumlu olup, annesi Fatma Hanımdır. İlk, orta ve lise tahsilini tamamladıktan sonra Harp Okulunun savaş sebebiyle eğitime ara vermesinden dolayı, Ankara'da bulunan Subay Talimhahın'da 6 Ekim 1921'de eğitime başlamış ve 19 Haziran 1924'te Asteğmen olarak ordu saflarına katılmıştır. 29 Ocak 1925'te Teğmen, 30 Ağustos 1929'da Üsteğmen olmuştur. Barış döneminde, İstanbul'daki Harp Okulu eğitim ve öğretime tekrar başladığından İkmal-i tahsil yaparak (eksik öğretimini tamamlayarak), Harp Okulu mezunu olmuştur.

¹⁴¹ Sadi Borak, **Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk**, Kırmızı Beyaz Yayınları, İstanbul, 2004, s.85

¹⁴² *Akansel, a.g.e., s. 276*

Mezuniyetten sonra, bazı birlik ve kurumlarda görev almış ve 3 Kasım 1931 tarihinde, Binbaşı Rüşühi (SAVAŞÇI) Başyaver iken, Mustafa Kemal Atatürk'ün yaverliğine atanmıştır. Bu görevde bulunduğu sırada 30 Ağustos 1934'te Yüzbaşılığa terfi ettirilmiştir.

Atatürk'ün vefatında yaverlik görevine devam ediyordu. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sırasında da bir müddet daha yaverliğini sürdürmüş ve 30 Ağustos 1940 tarihinde Önyüzbaşı olmuştur. Kendisi Cumhuriyet döneminde subay olduğu için, herhangi bir savaşa katılmamıştır.

Şükrü Özer yaverlik görevini sürdürürken, 9 Mart 1941'de vefat etmiştir.¹⁴³

2.4. Başyaverlik'te Tutulan Kayıtlar ve Atatürk'ün Nöbet Defterleri

Başyaverlikte tutulan kayıtlar, Atatürk döneminde başlatılmış olup halen büyük bir hassasiyetle tutulmasına devam edilmektedir. Bu kayıtlar Şeref Defteri (Defteri Mahsusa), Günlük Nöbetçi Yaver Defteri ve Ceride Defteridir.¹⁴⁴

Şeref defterindeki ilk yazı, 19 Kasım 1924 tarihinde Ayvalık Muhacirin ve Türk Ocağı Murahhası, Kaymakam-ı Sabık Ahmet Azmi tarafından “Saygılarımla mübarek ellerinizden öperek, acizane tebriklerimi huzurlarınıza sunmaktan onur duyuyorum” ifadesi ile yazılmıştır.

Defter-i Mahsusa, “Devlet büyükleri ile yabancı devlet erkanının Cumhurbaşkanı ve onun kişiliğinde Türk ulusuna saygılarımı ifade etmeleri” amacıyla tutulmaya başlamıştır.

Atatürk döneminde iki adet şeref defteri tutulmuş olup, toplam 345 sayfadan ibarettir. Defterde yazısı bulunan bütün kişilerin imzaları mevcuttur.

Şeref defterinin tutulma geleneği bu günde sürdürülmekle birlikte, yalnızca Valiler ve Büyükelçilerce imzalanmaktadır.

Atatürk hayatta iken tutulan nöbet defterleri ile bugün Cumhurbaşkanlığında tutulmasına devam edilen Özel Defter (Defter-i Mahsusa), Günlük Nöbetçi Yaver Defteri, Ceride Defteri hakkındaki bilgiler aşağıya çıkartılmıştır.

¹⁴³ “Atatürk'ün Cumhuriyet Dönemindeki Yaverlerinin Rütbe Yükselme Tarihleri ve Görev Çizelgeleri EK-XIV'tedir.”

¹⁴⁴ “ T.C. Cumhurbaşkanlığı köşkünde her üç defterde halen bulunmaktadır. Ankara 7 Mart 2007 ”

2.4.1. Atatürk'ün Nöbet Defterleri

Cumhurbaşkanlığı nöbetçi yaverleri tarafından her 24 saatte hazırlanmış bir nevi rapordur. Devlet başkanının 24 saat süresince zamanı nasıl kullanmış olduğunu tespit etmek açısından önemlidir.¹⁴⁵ ATATÜRK ile ilgili nöbet defterleri birincisi “Nöbet Defteri” ikincisi “Son Nöbet Defteri” olmak üzere iki adettir.

Nöbet Defteri, 1 Kasım 1931 tarihinde başlayıp Atatürk'ün vefat günü olan 10 Kasım 1938'de bitmekte ve yedi yılı kapsamaktadır.

Bu defterde, Cumhurbaşkanlığı nöbetçi yaverlerinin, nöbet tuttukları 24 saatlik süre içinde ATATÜRK'ün yaşantısıyla ilgili hususları ihtiva eden bir rapor olup, hergün Başyavere sunulmaktaydı. Bu defterde kaydedilen hususlar şöyledir:

- ATATÜRK'ün geceyi nerede geçirdiği, ne zaman istirahata çekildiği ve kalktığı saat,
- İlgilendiği konular,
- Seyahatleri ve seyahate hangi araçla (tren, karayolu) çıktığı,
- Seyahatlerinde refakatinde bulunanlar,
- Seyahate çıktığı ve döndüğü saatler,
- Yaptığı toplantılar,
- Gün içinde birlikte çalıştığı kimseler,
- Kabul ettiği yabancı ve Türk misafirler ile diğer kişiler.

Bunlardan bilhassa ATATÜRK'ün kabul ettiği misafirlerin kimler olduğu hususu, kendisinin hangi konularda çalışmalar yaptığı hakkında bazı ipuçları vermektedir. Böylece yapacağı inkılaplar konusunda misafirleri ile görüşmekte onlara fikirlerini açıklayarak düşüncelerini almakta ve kararını bildirmekteydi.

¹⁴⁵ Özel Şahingiray, **Atatürk'ün Nöbet Defteri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1955 s. V

Birinci defterde, ATATÜRK'ün vefatından önceki son on güne ait notlar :

Tarih	Metni
1.11.1938	1.ATATÜRK saat 8.00'da uyandılar, dairelerinde istirahat buyurdular. 23.00'da uyudular. 2.Nöbeti Bay Şükrü Özer'e devrelediğimi arz eylerim. İmza: C.Tolgay
2.11.1938	Yazılamamıştır.
3.11.1938	Yazılamamıştır.
4.11.1938	1.ATATÜRK saat 8.00'da uyandılar, dairelerinde istirahat buyurdular. 23.00'da yattılar. 2. Nöbeti Bay Şükrü Özer'e devrelediğimi arz eylerim. İmza: C.Tolgay
5.11.1938	Yazılamamıştır.
6.11.1938	Yazılamamıştır.
7.11.1938	Yazılamamıştır.
8.11.1938	Yazılamamıştır.
9.11.1938	Yazılamamıştır.
10.11.1938	1.ATATÜRK..... Dolmabahçe Sarayı. İmza: C. Tolgay

Atatürk'ün hastalığının verdiği heyecandan dolayı, Nöbet Defteri 5 Kasım dan 10 Kasım'a kadar yazılamamıştır. 10 Kasım 1938'deki nöbetçi yaver olan Cevdet TOLGAY derin üzüntüsünden dolayı O'nun vefatını deftere kaydedememiş, sadece imzasını atabilmiştir.¹⁴⁶

Son Nöbet Defteri, bu defter 1 Ekim 1938 – 8 Kasım 1938 tarihleri arasındaki

¹⁴⁶ Şahingiray, a.g.e. s.750

10 ay 8 günlük bir süreyi kapsamakta olup, kendisini tedavi eden tabipler tarafından tutulmuştur.¹⁴⁷

Bu defterde ATATÜRK'ün hastalığının seyrini, kullandığı ilaçları, sağlık durumunu ve tedavi metodlarını tespit eden notlar mevcuttur.

Bu notlarda aşağıdaki hususlar kaydedilmiştir.

- Nabız,
- Vücut sıcaklığı,
- Tansiyon,
- İdrar,
- Doktorların müdahalesi,
- Verilen ilaçlar,
- Yapılan ziyaretler.

İkinci defter iki bölümden ibarettir.

Birinci bölümde, ATATÜRK'ün 1 Ekim 1938- 10 Kasım 1938 tarihleri arasında, değişik saatlerdeki vücut sıcaklığı, nabız, tansiyon ve verilen ilaçlar ile bazı düşünceler, İkinci bölümde ise, 1 Ekim 1938- 8 Kasım 1938 tarihleri arasını ihtiva etmekte olup, vücut sıcaklığı, aldığı gıda maddelerinin cins ve gramajı yazılmıştır.

¹⁴⁷ Akansel, a.g.e. s.263

Birinci bölümün 10 Kasım günkü kayıtları :

10 / XI / 1938 Perşembe

Saat	Dakika	Derece	Nabızı	Tansiyon	B. Abdest / Mülahazat
00	05				Sonda ile (140) cc idrar alındı.
1	30		132	32	
2		36,8	130	32	Yarım balon oksijen verildi.
2	45				1 cc huile camphre
3	30		135	38	Fasıla ile oksijen
4	30	38 koltuk altı		37	Fasıla ile oksijen
6	25		120	34	Çok yumuşak teneffüs Çok yumuşak hırıltı
6	45		124		1 cc huile camphre
7			124	32	
7	45	37,7	126		
8	05				1 cc huile camphre serum Glycose iyot. 500 cc.
8	25				Verit dahiline + 1/8 auabaine
8	30				500 cc serum glycose
9			130	34	
9	5				Vefat etmişlerdir.
					Dr. Akil MUHTAR Dr. Neşet Ömer İRDELP Nihat Reşat BELGER Dr. Hayrullah DİKER Dr. Abrevaya MARMARALI Mim Kemal ÖKE

Bu defterin ikinci bölümünün ATATÜRK'ün vefatından iki önceki sayfası aşağıya çıkartılmıştır.

8 / XI / 1938 Salı

10.30 Poriç¹⁴⁸
12.30 Süt
14.30 Çorba, 3 gr tuz
16.30 Meyve suyu
18.30 Süt
18.30 Meyve suyu
22.30 Poriç
24.30 Süt
06.00 Sütlü salep

Saat	Dakika	Gram	Cinsi
6		150	Sütlü Kahve 6 Kaşık
8	25	150	Sütlü çay 5 Kaşık
11	5	150	Yulaf poraç
13	5	150	Süt 6 Kaşık
15	10	150	Çorba
17	15	150	Elma suyu 4 Kaşık
18	35	150	1 buz
		900	

İkinci bölümde ATATÜRK'ün vefatından önceki 8-9 Kasım günlerine ait herhangi bir not yazılmamıştır.

Nöbet Defterinden

Atatürk Ölüyordu¹⁴⁹...

1938 seneyi eylül ayının yirmi birinci gecesini Atatürk'ten ikinci defa olarak su alınmıştı. Bundan üç gün sonra bana düşen bir nöbet sırasında karaladığım notlardan şu satırları okuyorum:

“ Bu gece, Atatürk'ten su alındığının üçüncü gecesidir. Muhafız alay Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe'den nöbeti teslim aldım. Bu satırları yazdığım sırada gecenin dört buçuğudur. Atatürk benim nöbet beklediğim çalışma odasının yanındaki odada sükunetle uyumaktadır. Gece yarısında alınmış olan hararet derecesini önüme getirilmiş cetvelde okuyorum. Harareti 36,8, nabız 84. Nöbetim saat sekize kadar devam edecek. Bu satırları karaladığım sırada Atatürk'ün kendisine bakan hastabakıcıyı çağırdığını işittim. Karnındaki su alındıktan sonra doktorların vermiş oldukları mutlak istirahat yarın bitiyor. Dört günden beri yanlarına hiç kimseyi sokmamak için arkadaşlarla

¹⁴⁸ **Altın Tabak Yemek Ansiklopedisi**, Başkan Yayınları A.Ş., İstanbul, 1980, s.974

“**Porridge**: Yulaf unu lapası. İngilizlerin yulaf unundan yaptıkları yağsız ve tuzsuz katı çorba.”

¹⁴⁹ Salih Bozok, **Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor**, Doğan Kitapçılık A.Ş., İstanbul, 2001, s.157

münavebe suretiyle beklediğimiz nöbet de yarın nihayete erecek. Sabah saat 8’de nöbeti teslim ediyorum.”

25-26 eylül 1938. Bu akşam son nöbetimiz olacaktır sanırım. Ben, Kılıç Ali, Hasan Rıza Soyak, Başyaver Celal, Muhafız alayı Kumandanı İsmail Hakkı, sıra tertibiyle gündüzleri ikişer, geceleri üçer saat nöbet bekliyoruz. Benim nöbetim gündüz saat 4’ten 6’ya, gece de saat 5’ten 8’e kadar... Bu akşam nöbete geldiğim zaman Atatürk’ün hararet derecesi nabzıda 82’ydi.Şimdi saat tam 5 Atatürk uyuyor. Dünden beri iştihası ve keyfi yerinde.Karnından ikinci defa su alındıktan sonra yalnız bir gün harareti 37,8’e nabzıda 96’ya yükseldi. Öbür günler hararet ve nabız normaldi. Bu vaziyet böyle gider belki diye seviniyoruz. Daha üç hafta normal hararete bir değişiklik olmasa hastalık eski seyrine avdet etmiş demektir.Dün akşam beni yanlarına çağırdılar. Nöbet usulünün kaldırılmasını emrettiler.Fakat doktorların tavsiyelerini yerine getirmiş olmak için onun da muvaffakatiyle bir akşam daha nöbet bekledik Yarın öğleden itibaren nöbet kalkıyor. İnşallah ileride buna hacet kalmayacak Birkaç güne kadar Ankara’ya gitmek arzusundalar. Doktorlar henüz buna muvafakat etmiyorlar. Ankara’ya gidilip gidilmeyeceği üç dört güne kadar anlaşılacaktır.

27 eylül 1938 , Dolmabahçe. Bu sabah saat 7’de evimde uykudan uyandım. Banyoda bulunduğum sırada telefon çaldı: İbrahim isminde birisi beni aramış. Bu acaba sofracı İbrahim miydi? Biraz sonra santraldan hususi daireyi istedim. Nihayet beni alay kumandanı İsmail Hakkı Tekçe’nin aradığını anladım . Atatürk geceyi biraz rahatsız geçirmiş. Hemen saraya koştum. İsmail Hakkı, Atatürk’ün yatak odası yanındaki salondaydı.Bana Atatürk’ün rahatsızlığını şöyle anlattı:

“Dört günlük mutlak istirahattan sonra dün dahilde bulunanların (Bayan Makbule, Afet ve Sabiha Gökçen’in) ziyaretlerini kabul etmiş, kendileriyle uzun uzun görüşmüş sonra da radyoda İbrahim Necmi’nin dil hakkında verdiği konferansı dinlediği için fazlaca yorulmuşlar. Ve gece yarısı da birdenbire rahatsızlanmışlar. Doktoru istemişler. Bu esnada sıkıntısı da artmış. Doktor bunun sebebini gündüzkü yorgunluklarda bulmuş ve mutlak istirahat tavsiye etmiş ve nöbet usulüne yeniden başvurmuş.”

İsmail Hakkı Tekçe nöbeti bana devrederek yatmaya gitti. Bu sırada Atatürk odasında uyuyordu. Salonun denize nazır penceresi önünde oturdum. Sancaklarla donanmış kotraları, motorları seyrediyorum. Bugün Beşiktaş’taki türbede Barbaros için ihtifal

yapılıyordu. Çok acı şeyler düşünüyordum ki Rıdvan yanıma geldi. “Atatürk sizi istiyor!” haberini getirdi.

İçeri girdiğim zaman Atatürk yatağının içinde sigara içiyordu. Beni görünce gayet kesik ve güçlükle işitilen bir sesle :

“Salih” dedi “dün akşam büyük bir sıkıntı geçirdim. Çok fena idim. Kustum. Hafızam tamamen kaybolmuştu.”

Bunları söylerken dikkatli dikkatli yüzüme bakıyordu. Gözlerini biraz daha açarak ilave etti.

“Sanırım yediğim nohutlu yemek dokundu.”

Ben kendisini teselli için tekrar ettim :

“Evet” dedim. “muhakkak nohutlu yemek dokundu. Madem ki çıkardınız inşallah rahat edersiniz..”

Karyolasının yanındaki sandalyeyi göstererek “Şuraya otur” dediler.

Oturdum. Atatürk tekrar söze başladı :

“Şimdi yine rüya görüyordum. Bana bir çift kundura getirmişler. Beğenemedim .Binbir’i çağırdım. Böyle “Binbir” diye çağırırken odaya Rıdvan girdi. Bunun üzerine uyandım. Rüya gördüğümü anladım.”

Sonra başını sallayarak sözüne devam etti :

“Çok dermansızım Salih... Büsbütün başka bir adam oldum .Şu ellerimin haline bak ”

Bana doğru uzattığı o güzel eller şimdi deri ile kemikten ibaretti. Parmakları o kadar titriyordu ki, sigarayı tutamamaya yorganın üzerine düşürdü . Hemen alıp attım. O hâlâ kesik kesik tekrar ediyordu :

“Ben büsbütün başka bir adam oldum. Hiç hafızam kalmadı, değiştim Salih. Artık o eski adam değilim.”

“Paşam müsaade edin de sizi yatırayım” dedim .

“Sen yatıramazsın Rıdvan’ı çağır buyurdular.

Rıdvan geldikten sonra dışarı çıkarak salonda eski yerime geldim. Biraz sonra hizmetinde bulunanlar Rıdvan, Mehmet ve Binbir ayrı ayrı yanıma gelerek Atatürk’ün sayıklamaya başladığını haber verdiler .

“Sayıklamalar arasında neler söylüyor ?” dedim.

“Anlayamadık” cevabını verdiler.

Teessürümden ne yapacağımı şaşırılmışım.

Derhal Neşet Ömer'in çağırılması için talimat verdim. Atatürk bitap yatıyor, fakat uyumuyor, uyuyamıyor. Doktor gecikti. Endişem artıyor. Neşet Ömer'in gecikmesinden dolayı sabırsızlanıyorum. Mütemadiyen sigara içiyorum.Öyle ki ağzım zehir gibi oldu. Çok fena şeyler düşünmeye başladım. Doktor gelse de vaziyeti bir an evvel anlasak. Ümitsizlik içinde "Aman Allah'ım, ya Atatürk'ü kurtar yahut benim canımı al" diye ellerimi boşluğa açıp yalvarıyorum. Sıkıntıdan öyle terliyorum ki banyodan henüz çıkmış gibi sıırıslamam.

Tam bu sırada Neşet Ömer geldi. Yanında Hasan Rıza da vardı. Ayak üzerinde benden kısaca bilgi aldıktan sonra Atatürk'ün odasına girdiler. Saat 11'de Kılıç Ali de geldi. Karşılıklı ağlaştık.

Doktor, Atatürk'ü muayeneden sonra fazla teessüre mahal olmadığı sözleriyle bizi teskine çalıştı.

Saat 12. Nöbeti Kılıç Ali'ye teslim ederek evime geldim.

28 Eylül 1938. Atatürk'ün hastalığı hakkında bizi sarıh surette tenvir etmesini Doktor Nihat Reşat'tan Kılıç Ali'yle birlikte rica ettik .Doktorun verdiği izahat şöyle oldu :

"Hastalık süratle ilerliyor. İkinci defa su alınmazdan evvel ki vaziyette , hayatının hiç olmazsa bir iki sene idamesine imkan bulunacağı ümidindeydik. Fakat bugün kurtulması için ancak yüzde 3 ihtimal vardır. Bu hastalıkta , Atatürk'ün öbür işlerinde olduğu gibi talihi yardım etmemiştir. Su alalı 7 gün olduğu halde karnında tekrar 7 kilo su toplandı. Karaciğer artık vazifesini yapmıyor. Tesemmüm başlamıştır. Vücudundaki yağlar tamamen eridi. Vaziyet vahim ve ümitsizdir."

Nihat Reşat'ın selahiyetli lisanından feci akibeti bütün açıklığıyla öğrenmek beni büsbütün sarstı. İçimde en ufak bir ümit şulesi bile kalmamıştı...

Atatürk ölüyordu ...¹⁵⁰

10 Kasım "İşim Bitti artık!..."

Maddi ve manevi hiçbir kuvvet, hiçbir mucize artık onu kurtaramayacaktı. Saraya uykuda yürüyen adamlar gibi gelip gidiyordum. O günlere ait hiçbir hatıramı tespit etmeye muvaffak olamadım. Birisi belki adımı sorsa cevap verecek halde değildim.Yalnız Atatürk'ün öldüğü günü hiç unutamıyorum. Hekimler büyük ölünün

¹⁵⁰ a.g.e. , s.160

arkasından çıktıkları zaman yüzüm kimbilir nasıl korkunç bir hal almış ki operatörü M. Kemal Bey telaşlanarak : “Nereye gidiyorsun” diye sormaya mecbur oldu.

“Hiç” dedim “gidiyorum. İşim bitti artık!...”

Fakat M. Kemal Bey Bırakmadı Kolumdan tutarak aşağıya kadar indirdi . Kalbim iki değirmen taşı arasına düşmüş bir buğday tanesi olsa, ancak bu kadar ezilirdi. Ne ağlayabiliyor, ne konuşabiliyor, ne de konuşulanları anlıyordum.Bir ara büsbütün kendimden geçmişim. Odadan deli gibi fırladım .

“Nereye?...” diye arkamdan koştular .

“Şimdi geliyorum!” dedim

Fakat bundan sonrasını hiç ama hiç hatırlamıyorum .Gözümü açtığım zaman kendimi hastanede buldum..¹⁵¹

“Bozok, Atatürk’e kavuştu”

Evet... Salih Bozok kendisini hastanede bulmuştur.Çünkü Atatürkün öldüğü an odasına girmiş ve o büyük adamın ellerini öpmek suretiyle ona veda ettikten sonra aşağı kata inerek boş bulunduğu Muhafız Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe'nin odasına kendisini atmıştır.Birkaç saniye sonra mezkür odadan bir silah sesi işitenler kapıyı açipta içeri girdikleri zaman onu kanlar içinde yerde bulmuşlardır. Tabancasından kalbine sıktığı bir kurşun onu yere yıkmıştı.

Bir iki milimetrelik bir inhiraf ile kalp hedefini bulmayan bu mermi, bütün ciğerini boydan boya delip geçmiş, sırtında saplanıp kalmıştı.Fazla miktarda kan kaybettiğini gören Operatör M. Kemal Bey onu derhal Şişli Sıhhat Yurdu'na kaldırıp ameliyata almak suretiyle hayatının kurtulması hususunda en büyük yardımcı olmuştur. Bir müddet hastanede kaldı ve bu arada ikinci bir ameliyat yapılarak ciğerinin arka kısmında kalan kurşun çıkartıldı. Bu suretle mahzun ve mükedder daha bir müddet yaşadı.Ve nihayet 1941 yılının 25 nisan günü hayata gözlerini yumdu.Ertesi gün Yeni Sabah gazetesinde yazar Aka Gündüz onun için kaleme aldığı yazısını şöyle bitiriyordu:

“ Salih Bozok, Atatürk’e Kavuştu.”¹⁵²

¹⁵¹ a.g.e. , s 163

¹⁵² a.g.e. , s 165

2.4.2. Bugün tutulmakta olan defterler ;

Özel Defter (Defter-i Mahsusa), Ankara'ya gelen vali, büyükelçi ve onlar gibi üst düzey kişilerin Cumhurbaşkanı'nın talimatlarını almak, saygılarını bildirmek ve göreve hazır olduklarını yazabilecekleri özel bir defter olup, Başyaverlik'te bulunmaktadır. Bu defterin 1924 yılından itibaren gelenek halinde tutulmasına devam edilmektedir.

Bu deftere yazılan notlar, Cumhurbaşkanı'na arz edilerek talimat ve emirleri alınmaktadır. Özel Defter'e not yazmayı arzu edenlerin kayıtları Başyaverlikçe tutulmaktadır.¹⁵³

Diğer bazı cumhurbaşkanları döneminde Defter-i Mahsusa'ya (Şeref Defteri) yazılan notlardan örnekler aşağıdadır.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk dönemi:

17. 03. 1977

Romen Dışişleri Bakanı Georgbe Mauresse'nun 21 Mart'ta yurdumuza yapacağı resmi ziyaret münasebetiyle hazırlık çalışmalarına katılmak üzere Çankaya'ya gelmiş bulunuyorum. Bu vesile ile emirlerinize amade bulunduğumu en derin saygılarımla arz ederim.

Nahit ÖZGÜR

Bükreş Büyükelçisi

Cumhurbaşkanı Kenan Evren dönemi:

22. 04. 1987

Sayın Cumhurbaşkanı,
Türkiye – İran Karma Ekonomik Komisyonu Toplantısı vesilesi ile Ankara'ya gelmiş bulunuyorum.
İçten ve derin saygılarımı arz ederim.

Volkan VURAL

TC Tahran Büyükelçisi

¹⁵³ “Atatürk döneminde, bu defterin tutulmaya başlandığı 19 Kasım 1924 tarihinden itibaren, I. Cilt, 1 ve 2. sayfalarına yazılan not örnekleri, o günlerin yazısı ve bugünkü dildeki açıklamaları EK-XV’te sunulmuştur.”

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel dönemi:

15. 08. 1995

Sayın Cumhurbaşkanım,

Emir ve tensiplerinize Mardin'den ayrıldım. Düzce'de göreve başlamak için talimatlarınızı bekliyorum.

Halen Ankara'da emirlerinize muntazırım.

Bağlılığımı tazeleyerek saygılarımı sunuyorum.

Fikret GÜVEN

Düzce Valisi

Ceride Defteri: Bu defter 24 saat esasına göre, Cumhurbaşkanı'nın tarihe esas teşkil edecek faaliyetlerini (kabulleri, makamdan ayrılışları ve seyahatleri) ihtiva etmektedir. Nöbetçi yaveri ve refakat yaverleri aralarında yazılmaktadır.

Günlük Nöbetçi Yaver Nöbet Devir Teslim Defteri: Bu defter de genel olarak, Türk Silahlı Kuvvetleri birlik ve kurumlarında, nöbete giren personel tarafından tutulmakta olan nöbet defteri benzeridir. Nöbetçi yaverler tarafından doldurulmakta ve imzalanmaktadır. Nöbet sonunda bu defter Başyaverin bilgisine sunulup, onayı alınmaktadır.

Bu defterin içeriği şöyledir:

- Makam odalarının bomba uzmanı tarafından kontrol edildiği,
- Güvenlik önlemlerinin kontrol edildiği,
- Kapılar ve nöbetçilerin kontrol edildiği,
- Günlük parolanın teslim alındığı,
- Anahtarların dolaptaki yerlerine konulduğu,
- Nöbetçi yaverliğinin vukuatsız olarak teslim edildiği yazılmaktadır.

2.5. Tarihe Işık Tutması Kapsamında Yaverlerin Şahit Oldukları Önemli Olaylar ve Atatürk ile İlgili Anıları

Çanakkale Savaşı'ndan Atatürk'ün ölümüne kadar hep O'nun yanında olan, O'nun idealleri için harcadığı çabayı en yakından gözleyen, Kurtuluş Savaşı'nda, yeni Türk devletinin kuruluşunda ve yaptığı inkılapların bizzat içinde yer alan Atatürk'ün yaverleri, tarihe ışık tutacak birçok olaya doğrudan şahit olmuşlardır.

“CEP SAATI”¹⁵⁴

Mustafa Kemal Paşa, Ekim 1917’de Suriye Cephesi’nde 7 nci Ordu Komutanlığından istifa ederek Halep’ten İstanbul’a dönmüş ve Aralık 1917’de Veliâht Vahdettin ile Almanya seyahatine çıkmıştır. Bu seyahatten dönüşünde Mustafa Kemal Paşa, Beşiktaş Akaretler’deki evinde bulunduğu sırada, Ruşen Eşref (ÜNAYDIN) ile Anafartalar Muharebeleri hakkında söyleşi yaparken, anılarının bir bölümünü şu şekilde anlatmıştır.

Mustafa Kemal Paşa’nın yaveri Cevat Abbas (GÜRER) da anıları dinlemektedir:

“ – Ortalık ağardıktan sonra düşman Conk Bayırı’nı geçerken cehenneme çevirmişti. Denizden, karadan büyük çaplı topların değişik türdeki mermileri Conk Bayırı göklerinde bitmez tükenmez yıldırımlar oluşturuyordu.

Bu konuşmayı sessizce dinleyen Cevat Abbas (GÜRER) Komutanı’nın müsaadesi ile söze karışarak:

“ – Bu şarapnel misketlerinden bir tanesi de Paşa’nın göğsünü okşamıştı, bulunduğumuz yer tamamen düşman birlikleri arasında idi. Paşa’da ilerleyen askerlerimizi izlerken göğsüne son derece kuvvetli bir şeyin çarptığını duymuştu.

Mustafa Kemal Paşa:

- Evet, sağ tarafta ceketimde bir kurşun yeri gördüm. Yanımda bulunan Nuri (CONKER): ‘Efendim vuruldunuz.’ Dedi, ben, böyle bir sözün yayılmasının askerlerimizin manevi gücü üzerinde yapacağı olumsuz etkiyi düşündüm. Elimle onun ağzını kapadım.

- Sus, dedim.

Cevat Abbas (GÜRER),sözlerine devam ederek :

- Bir şarapnel misketi göğsünün sağ tarafına, tam saatinin bulunduğu cebe isabet etmişti. Saat parça parça oldu. Fakat o vuruş Paşa’nın göğsünde hafif bir leke bırakmaktan ileri geçememişti, demişti.

Mustafa Kemal Paşa:

- Parçalanmış o saati, savaştan sonra Liman Von Sanders Paşa Hazretleri bir hatıra olarak aldılar. Bana da soyluluk armasını taşıyan saatlerini verdiler, dedi.”

¹⁵⁴ Akansel, a.g.e, s. 81

Cevat Abbas Gürer, yıllar sonra yazdığı “Atatürk’n Zengin Tarihinden Bir Yaprak” adlı eserinde bu olayla ilgili Őunları yazmıŐtır.

“Size muharebenin Őiddeti hakkında tam ve kesin bir fikir verebilmek iÇin söyleyeyim ki; bulunduğumuz sahada üzerine  elik parÇası düŐmemiŐ bir metrekaire yer yoktu. Bu muharebede bütün gününü avcı hattında geŐiren Mustafa KEMAL’in kalbi üzerindeki cebinde, annesinin yadigarı olan bir tarafı siyah meneviŐli demir saat bulunmasaydı 10 Kasım 1938’de duyduğumuz acıyı o zaman daha acı bir Şekilde duyacaktık.

Çünkü; O Türk İstikbalini kurmadan, Türkiye Cumhuriyetini yaratmadan, muazzam Türk İnkılabını baŐlarmadan gidecek ve Conk bayırı O’na meŐhul kahramanlarımıza olduğu gibi yalnız bir anıt olarak kalacaktı.”

“AYNI SAAT”¹⁵⁵

“Sami Yanardağ, Çanakkale Muharebeleri’nde Atatürk’ün çok yakınında bulunuyordu. Atatürk’ün saatine şarapnel parçası isabet ettiği zaman da yanında idi. Bu olaya ait hatırasını Sami Yanardağ şöyle anlatmıştır:

‘Conk Bayırı Muhaberesi başlarken Atatürk ve yanında Kurmay Başkanı Binbaşı İzzettin (ÇALIŞLAR), yaveri Yüzbaşı Cevat Abbas (GÜRER), iki de emir subayı olarak benimle Zeki (DOĞAN) vardı. Bir mermi geldi, bizi toprağın altına gömdü.

Toprağın altından çıktık, ben Mustafa Kemal Beyin yanına gittim.

- Efendimiz bir emriniz var mı? Dedim.

Çıkardı saatini gösterdi saat ezilmiş. Bir mermi gelmiş, saatine vurmuş Eğer saati olmamış olsaydı mermi kalbinden içeri girerdi.

- Efendim benim saati takdim edeyim hem de fosforludur. Gece de görünür, dedim. Bileğimi eline aldı, fosfora baktı.

- Peki sen şimdi keşif vazifesi alsan ne yaparsın? Dedi. Birden bire şaşırdım. Böyle bir soru soracağı hatırıma gelmemişti.

- Efendim arkadaşlarımın saati ile idare ederim, dedim.

- Olmaz dedi. Saati almadı.’

¹⁵⁵ Nazmi Kal, **Atatürk’le Yaşayanlar** (Anılar), 2004, İstanbul

“GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER”¹⁵⁶

“Mustafa Kemal Paşa, 30 Ekim 1918 günü Mondros Mütarekesi’nin imzasından bir gün sonra, Adana’da Alman General Liman Von Sanders’den Yıldırım Ordular Grup Komutanlığını teslim almıştı. O, bu görevde ancak bir hafta kadar kalabilmiş ve Grup’un 7 Kasım 1918’de Padişah iradesi ile kaldırılmasından sonra, Harbiye Nezareti emrine verilmişti.

Yeni aldığı bu göreve katılmak için Mustafa Kemal Adana’dan yanında yaveri Cevat Abbas (GÜRER) olduğu halde, Adana’dan 10 Kasım 1918 günü ayrılarak 13 Kasım 1918 de Haydar Paşa Garı’na ulaşmıştı.

Cevat Abbas (GÜRER) “Atatürk’ün Zengin Tarihinden Bir Yaprak” isimli eserinde İstanbul’a dönüş gününü şöyle anlatmaktadır;

‘İstanbul’a geldiğimiz günü hiç unutmam. Şehrin çok hazin bir hali vardı. İstanbul, düşman donanmalarının limana girmelerinin felaketinin matemini tutuyor, bu büyük matemine Atatürk’ü de ortak ediyordu. Atatürk ile askeri sevkıyatın (ulaştırmanın) bir köhne motoru ile bu çelik ormanın içinden geçiyorduk. Ata’nın zarif dudaklarından ‘Geldikleri gibi giderler!’ cümlesini işittiğim zaman, Mütareke’nin doğurduğu derin ve elemli ümitsizlimi derhal unutmuştum.’

Kendisine cevap vermede acele ettim. ‘Size nasip olacak, siz bunları kovacaksınız Paşam.’ dedim. Gülümsedi, aziz başının içinde, şekillenmeye başlayan vatanını, kurtarma planlarını, bir an için yeniden geçiriyor gibi daldı ve sonra ‘Bakalım.’ dedi.

Büyük haşmet ve azameti ile İstanbul Limanı’nı dolduran bu zırhlılar, bir gün hakikaten o büyük adamın emriyle güzel İstanbul’u terk ettiler.”

¹⁵⁶ Gürer, a.g.e, s.97

“ANADOLU’YA GEÇİŞ”¹⁵⁷

“Filistin Cephesi’nden 13 Kasım 1918’de İstanbul’a dönen Mustafa Kemal Paşa, 30 Nisan 1919’da Osmanlı Hükümeti tarafından Doğu Bölgesi’ndeki 9 ncu Ordu Kıtaaatı Müfettişliğine atanmıştı. (15 Haziran 1919 tarihinden sonra bu Müfettişliğin adı 3 ncü Ordu Müfettişliği olmuştu.

Bu atanmadan sonra Mustafa Kemal Paşa’nın, Muzaffer Beyi ikamet etmekte olduğu Şişli’deki evine (halen müze) davet ederek, yaverliğe devamını istemesi üzerine aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir: Muzaffer (KILIÇ) Bey:

- Zat-ı Devletleri’nin yaveri olarak refakatinize memur edilmem sebebiyetiyle bahtiyarım, Paşa Hazretleri!

Mustafa Kemal Paşa, hafifçe gülerek:

- Haydi! Hazırlığa başla, birkaç güne kadar yola çıkıyoruz!

- Çok kalacak mısınız Paşam, yoksa denetlemeden sonra hemen dönecek misiniz?

Yirminci yüzyılın ve tarihin en büyük dahilerinden biri olan, büyük ve eşsiz asker, yaverinin gözlerinin içine bakarak,

- Hayır, dönmeyeceğiz çocuk! Annenle ve kardeşlerinle vedalaş

-Anadolu’ya mücadele için gittiğimiz ve muvaffak oluncaya kadar dönmeyeceğimizi bilmelerini isterim.

Muzaffer Bey, Mustafa Kemal Paşa’nın bu düşüncesini bir sır olarak içinde saklamış ve ailesi dahil hiç kimseye ifşa etmemiştir.

Muzaffer (KILIÇ) artık 9 ncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa’nın tekrar ikinci yaveridir.

Mustafa Kemal Paşa ve maiyeti, 16 Mayıs 1919 günü saat 06.00’da Bandırma Vapuru ile İstanbul’dan Samsun istikametinde hareket etmişlerdi. Bindiği geminin yolda İngilizler tarafından batırılmasının kararlaştırıldığı haber verildiği halde Mustafa Kemal Paşa, ‘İstanbul’da kalıp tevkif olunmaktansa, batıp boğulmayı tercih ettim.’ diyerek yolculuğu başlatmıştı. Gemide bulunan maiyet içinde Teğmen rütbesiyle en genç üye Muzaffer Bey idi.

¹⁵⁷ Tevetoğlu, a.g.e., s. 16

Bu vapurda Ordu Mufettiſi Mustafa Kemal Paſa ve karargahın mensuplarından baſka sivil veya asker hiçbir yolcu yoktu. [Bandırma Vapuru’nu Osmanlı Hükümeti Bahriye Nazırı Hüseyin Avni Paſa bulmuſ ve 9 ncu Ordu Kıtaatı Mufettiſlięi Karargahına tahsisini saęlamıſtı. Baſlangıta bu davranıſı ile Mustafa Kemal Paſa’yı destekleyen Hüseyin Avni Paſa, daha sonra Mustafa Kemal Paſa’nın Anadolu’ya gelmesi talebine uymamıſtı. Mustafa Kemal Paſa’yı Samsun’a götürecek olan Bandırma Vapuru’nun İngilizler tarafından torpilleneceğini o dönemin Osmanlı Bankası Genel Müdürü Ermeni asıllı Türk vatandaſı Ber Keresteciyan Türker, Avukatı Sadettin Ferit Bey (TALAY) aracılığıyla gizlice kendisine haber vermiſtir. Bunun üzerine Mustafa Kemal’in emirleriyle Bandırma Vapuru bilinen rotadan çıkararak kıyıdan seyretmiſtir. Bu ihbarı yapan Ber Keresteciyan Türker’e ölümünden elli yıl sonra 2001 yılında kendisi adına Türkiye Ermeniler Patriği Vekili Kirkor Damatyan’a onur belgesi verilmiſtir.

Mustafa Kemal Paſa tarafından bizzat seçilen heyetin isim ve görevleri aſaęıya ıkarılmıſtır:

1. Kurmay Albay Refet Bey (General BELE) (3 ncü Kor.K.)
2. Kurmay Albay Manastırlı Kazım Bey (General DİRİK) (Mufettiſlik Kurmay Baſkanı.)
3. Tabip Albay İbrahim Tali Bey (ÖNGÖREN) (Mufettiſlik Sağlık Bſk.)
4. KurmayYarbay Mehmet Arif Bey (AYICI) (Kurmay Baſkan Yrdc.)
5. Kurmay Binbaſı Hüsrev Bey (Büyükelçi GEREDE) (Kh. İstihbarat ve Siyasi İſ.ſb.Md.)
6. Topçu Binbaſı Kemal Bey (Korgeneral DOĞAN) (Mufettiſlik Top. K.)
7. Tabip Binbaſı Refik Bey (Baſbakan SAYDAM) (Sağ.Bſk.Yrdc.)
8. Yüzbaſı Cevat Abbas (GÜRER) (Mufettiſlik Yaveri)
9. Yüzbaſı Mümtaz Bey (TÜNAY) (Mülhak)
10. Yüzbaſı İsmail Hakkı (EDE) (Mülhak)
11. Yüzbaſı Ali ſevket (Milletvekili ÖNDERSEV) (Refakat Subayı)
12. Yüzbaſı Mustafa Vasfi (Milletvekili SÜSOY) (Kh.K.)
13. Üsteğmen Hayati (Kur.Bſk.Em.Sb.ve Mufettiſlik Özel Kalem Md.)
14. Üsteğmen Arif Hikmet (Hakim Gn. GERÇEKÇİ) (3 ncü Kor. K. Yaveri)
15. Üsteğmen Abdullah (İaſe Subayı)

16. Teğmen Muzaffer (Yüzbaşı KILIÇ) (Müfettişlik 2 nci Yaveri)
17. 1 nci Sınıf Katip Faik (AYBARS) (Şifre Katibi)
18. 4 ncü Sınıf Katip Memduh (ATASEV) (Şifre Katibi Yrdc.)”

“BÜYÜK TAARRUZ ve ZAFER”¹⁵⁸

“Afyon taarruzundan onbeş gün önce Gazi Mastafa Kemal Paşa taarruza hazırlık emrini vermek ve kumandanlarla bizzat görüşmek üzere Akşehirde bulunan Garp cephesine gitmiştik. Trenden Biçer istasyonunda inerek, otomobille Sivrihisar üzerinden Akşehir’e gidiyorduk. Komutan, pelerinine sarılmış, gözlerini akşamın karanlığında alacalaşan ovalara dikmiş, düşünüyordu. Bir aralık:

- Hımm, dedi.

Ben bu davranışın çok önemli içten bir ruh halinin belirtisi olduğunu sezinlemiştim:

- Bir emriniz mi vardı Paşam? Dedim.

O, gözlerinin eritici bakışlarını gözlerime dikti ve:

- Salih, dedi. Eğer düşündüklerimi uygulayacak zamana sahip olursam, yakında dünyanın gözlerini kamaştırarak bir askeri görünüm oluşacaktır.”

Ve işte, bütün zaferlerin kapısını açan Büyük Afyon Taarruzu, O’nun bu sözleri söyledikten tam 15 gün sonra başarıldı.”

¹⁵⁸ Bozok, a.g.e., s. 195

“ALBAY REŞAT ÇİĞİLTEPE”¹⁵⁹

Salih Bozok anlatıyor

“Afyon Muharebeleri sürerken 17 nci Tümen, karşısında ki tepede (Çiğiltepe) inatçı bir biçimde tutunan düşmanı oradan çekilmeye zorlayamamıştı.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu gecikmeye canı sıkıldı ve hemen Tümen komutanına (Alb. Reşat Bey) telefonla ikinci bir emir verdirerek, bu tepenin ne kadar bir zamanda alınacağını sordu. Gelen karşılıkta, yarım saatlik bir süre isteniyordu. Fakat aradan yarım saat geçtiği halde tepe, henüz alınamamıştı.

Mustafa Kemal Paşa:

Hani ya... Yarım saatte alınacağını vaat etmişti. Niçin sözünde durmadı, diye sordu. Gelen yanıtta: Tümen Komutanı'nın bunu bir onur sorunu yaparak, sözünü yerine getiremediğinden dolayı intihar ettiği kendisine bildirildi. En büyük milli davanın kazanılması söz konusu olduğu bir sırada, vukua gelen bu isteyerek şehitlik olayı da ayrıca ve hatta başlı başına, Türk'ün sonsuz kahramanlığına örnek olarak tarihe geçecektir. (Şehit Albayın ailesi daha sonra Çiğiltepe soyadını almıştır.)

Mustafa Kemal Paşa:

- Allah rahmet etsin, dedikten sonra aynı emri onun yerine geçen komutana tebliğ ettirdi ve tepe, birkaç dakika içinde şiddetli bir hücumla alındı.

Çiğiltepe'de Türk bayrağı dalgalanırken Albay Reşat da son nefesini veriyordu.”

¹⁵⁹ Akansel, a.g.e., s. 190

“YUNAN GENERALİ TRİKOPİS”¹⁶⁰

“Başkumandanlık Meydan Muharebesi’nde, Yunanların Başkumandanı tayin edilmiş olan Trikopis de esir edilerek Başkumandan Mustafa Kemal Paşa’nın huzuruna getirilmişti. Yanında Diyonis adında birde Kolordu kumandanı vardı. Bu iki kumandan, Atatürk’ün huzurlarına getirildiklerinde bende orada bulunuyordum. Paşa tercüman aracılığıyla bu Yunan kumandanlarla görüştü. Gayet iyi Rumca bilen Faruk adında Erkan-ı Harp zabiti (kurmay subay) tercümanlık yapıyordu. Atatürk Trikopis’e, Afyon Muharebesi’nde niçin ihtiyat kuvvetlerini kullanmadıklarını sordu. Trikopis Diyonis’i göstererek, kendi emrini dinlemediğini söyledi. Diyonis’de o zaman, başkumandan olan Hacıanesti’den emir beklendiğini anlattı. Vaktiyle neden ricat etmedikleri (geri çekilmedikleri) sorusuna karşılık da muntazam yolların bulunmamasını sebep olarak gösterdi. İki telsizleri varmış.

- Birisi muhabereden önce bozularak İzmir’e onarım için gönderilmişti.

Trikopis’in bu cevabı üzerine Paşa kendisine şunu söyledi:

- Vicdanınıza karşı vazifenizi yaptığınıza kani iseniz müsterih (içiniz rahat) olabilirsiniz. En büyük kumandanların bile esir oldukları tarihte yazılıdır. Mesela size Napolyon’u gösterebilirim, dedi.

Trikopis :

Beni yaverlerim dahil yalnız bırakarak yanımdan kaçtılar, ben intihar etmeliydim, deyince, Mustafa Kemal Paşa’ya hitaben:

Kumandanlar (Yunanlı) yorgundur. Kendilerinin istirahatlarını temin buyurursunuz, deyip ayağa kalktılar.

İsmet Paşa ile Yunan kumandanları da ayağa kalkarak, Mustafa Kemal Paşa’yı başlarıyla selamladılar. Mustafa Kemal Paşa birer birer ellerini sıkarken Trikopis’e :

- Bizim misafirlerimizsiniz, her suretle emin ve müsterih olabilirsiniz. Bir arzunuz olursa, bize bildiriniz.

Trikopis, İstanbul’da bulunan refikasını (karısını) hayat ve sıhhatinden haberdar etmek istediğini rica etti. Paşa da adreslerinin öğrenilmesini ve bir gün sonra Hilal-i Ahmer (Kızılay) vasıtasıyla ricalarını yerine getireceğini emir buyurdular.”

¹⁶⁰ Salih Bozok, **Yaveri Atatürk’ü Anlatıyor**, Doğan Kitapçılık, 2001, İstanbul, s. 56

“İZMİR’E GİRİŞ”¹⁶¹

“Ordumuz, savaşı kazanmış olarak, İzmir’e doğru yürüyüşünü sürdürür ken bizde onları çok yakından takip ediyorduk. Köylüler, askerlerimizin girişini izliyorlar, onlara kırık testilerle su taşıyorlar, gönül borçlarını yürekten anlatmak ihtiyacı ile paralanıyorlardı. Evleri yanmış ve dünyada sırtlarında ki donlarından ve gömleklerinden başka bir şeyleri kalmamış insanların ağırlamak isteği ile nasıl çırpındıklarını görseydi, acımasız Neron bile kör oluncaya kadar gözyaşı dökebilirdi.

Tam yanlarına vardığımız sırada, bir ulaştırma kolu geçmemize engel oldu. Otomobil durdu. Atatürk, istediği bir sigarayı yakmak üzere gözlüğünü kaldırdı. O sırada otomobilin yakınına sokulan sakallı bir ihtiyar, boynundan muşamba rengini almış buruşuk bir kağıt çıkardı. Önce kağıdı, sonra dikkatle Atatürk’ü süzdü. Yine kağıda baktı. Bu hareketi üçüncü defa tekrarladıktan sonra, şimdi hatırladıkça tüylerimi ürperten bir sesle:

- Bu sensin! Dedi.

Ve arkasını dönerek köylülere, Tanrı’yı yerde görmüş gibi bir mümin heyecanı ile bağırdı:

Mustafa Kemal! Mustafa Kemal! Dedi.

Bu haykırışı duyanların nasıl birbirlerine karıştığını göz önüne getiremezsiniz.

Biz bütün çabalarımıza rağmen onların birbirini çiğneyerek otomobile dolmalarına engel olamadık. Çünkü bilincin dışına taşmış bir sevgiden güç alıyorlardı. Atatürk’ün yüzünü, ellerini öpüyorlar, çizmesinin tozunu sürme gibi gözlerine çekiyorlardı.”

Atatürk aradan birkaç yıl geçtikten sonra tekrar İzmir yollarındadır (13 Eylül 1925). O günleri anımsayarak Kemalpaşa’da halka hitaben yaptığı konuşmada:

‘Arkadaşlar! Hayatım boyunca sevimli geçirdiğim bir gece vardır. O gece, ordumuzun İzmir’e girdiği gün burada geçirdiğim gecedir. O vakit buradan geçerken bu muhterem halkın gördüğü zulüm ve işkenceye karşın resmimi koyunlarından çıkararak beni tanıdıklarını ve otomobile atlayarak kucakladıklarını unutamam. Bugün o hatırayı yaşıyorum, mutluyum.’ demiştir.”

¹⁶¹ Bozok, a.g.e., 197

“ATATÜRK’ÜN İZDİVACI”¹⁶²

“29 Eylül 1923 tarihinde öğleden sonra, davetliler gelmeye başladılar. Mustafa Kemal Paşa ve Latife Hanım’ın babası Muammer Bey adına, Başyaver Salih Bey bu sayılı ve saygılı misafirleri karşıladı.

Saat 17.00’de Mustafa Kemal Paşa nikah için hazır olan Kadıya, “Kadı Hazretleri, biz Latife Hanım’la evlenmeye karar verdik. Lütfen gereken işlemi yapınız.” dedi. Kadı Efendi de iki tarafa, önce Latife Hanım’a “Mustafa Kemal Paşa ile eş olmayı kabul ediyor musunuz” diye sordu “Kabul ediyorum” cevabını alınca da aynı soruyu Mustafa Kemal Paşa’ya da tekrarladı, oda “Evet kabul ettim” diye cevap verince nikahlanmış oldular. Nikah şahitleri şöyle idi:

Mustafa Kemal Paşa’nın nikah şahitleri: Fevzi (ÇAKMAK) Paşa, Kazım (KARABEKİR) Paşa,

Latife Hanım’ın şahitleri ise: İzmir Valisi Mustafa Abdulhalik (RENDİ), Başyaver Yarbey Salih (BOZOK) Bey’dir.”

¹⁶² Bozok, a.g.e., s. 214

“NAPOLYON VE ATATÜRK”¹⁶³

Yaver Muzaffer Kılıç anlatıyor: “Ankara Hukuk Fakültesi’nin 5 Kasım 1925 günü açılışını yapan Atatürk: ‘Cumhuriyetin müeyyidesi olan bu ilmi müesseseyi açtığım şu anda duyduğum manevi zevki hiçbir teşebbüsümde duymadım.’ dedikleri günün akşamı sofrabaşı toplantısında, kendilerinin bu sözleriyle, Napolyon’un Saint Helene’de sürgünde söylediği sözleri hatırlatmak istedim:

-Paşam, dedim. Napolyon da: ‘Gerçek zaferim, şimdiye kadar kazandığım kırktan fazla meydan savaşı değildir. Çünkü, bir Waterloo, bütün zaferimi silip süpürdü. Ama, bir zaferim var ki onu hiçbir kuvvet silemeyecektir. O da benim yaptım olan ve sonsuza dek yaşayacak olan Medeni Kanun’dur’ demiş ve hukuk anlayışını bütün dünyaya ilan etmiştir. Ama bir fark var ki; siz, hukuksal düşüncenizi askeri bir zaferden sonra ilan ediyorsunuz; Napolyon ise bu sözleri tutsak olduğu zaman söylemiştir. Bundan ötürü onun samimiyeti beni kuşkuya düşürüyor.

Atatürk:

-Çocuk, dedi. Tutsak olmasına karşın belki Napolyon da bu sözlerinde samimi idi. Hukuk prensiplerinin bozan ve savsaklayan ve buna değer vermeyen liderler, kurdukları rejimi yaşatamazlar. demiştir.”

¹⁶³ Kemal Arıburnu, **Atatürk ve Çevresindekiler**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1995, s. 74

“HARF İNKILABI”¹⁶⁴

“Şimdi Harf İnkılabı gibi inkılapları basit görüyoruz. Fakat o zaman çok önemli idi. Mesela bu millete şapkayı giydirecek bir insan dünyaya ne gelmiştir, ne bunu düşünmüştür, ne de teklif edebilmiştir. Bunu ancak Atatürk yapmıştır. Harf inkılabıyla da bizzat kendisi meşgul olmuştur. Bu inkılap sırasında otuz üç saat durmaksızın çalışmıştır. Bilindiği üzere eski elifba (eski alfabe) ile yeni alfabenin arasında çelişki var. Bunu halletmek için, formülleri bizzat kendisi bulmuştur. Bu esnada Dolmabahçe Sarayı’na yazı tahtaları koydurdu, bizleri derse çekerdi, ders verirdi. Hasan Cavit Bey isminde bir Rize Milletvekilimiz vardı. Çok mert, çok temiz, çok iyi bir insandı, ancak okuyup yazması kıt tı. Alfabeyi hiç bilmezdi. Tahtaya çekmesin diye, çocuklar nasıl sinerse öyle sinerdi.

Nihayet bir gün vapurla Sinop’a gittik. Orada Hükümet Konağı önüne bir yazı tahtası getirttiler. Halk da etrafımızı sarmıştı. Bir adam gördü çağırdı.

- Senin adın ne ?

- Ömer.

- Peki yaz ismini

- Allah ömürler versin size Paşam.

- Ömürleri bırak Ömer’i yaz, ismini şuraya yaz.

- Okumam yazmam yok.

- Peki ben yazayım, dedi. Tebeşiri eline aldı ‘Ömer’ diye yazdı.

- İşte senin adın bu. Bu baştaki yuvarlak harfi görüyormusun ? Dedi ve kenara bir ‘O’ yazdı, üzerine de iki nokta koydu.

- Ömer derken Ö diyorsun ya işte bu o. Bunlarda birleşti mi işte Ömer olur. Yaz bakayım. dedi. Muhatabı yine :

- Allah ömürler versin.

- Bırak şu ömürleri, Ömer’i yaz sen, dedi. Nihayet adam mecbur oldu. Tebeşiri aldı ve koca tahtaya minicik “O” işareti yazdı. Üzerine de iki kazık çekti.

- Peki ‘Ö’ de bakalım, Ömer’in Ö’sünü oku, dedi. O da hafif bir sesle:

- Ö, dedi.

¹⁶⁴ Nazmi Kal, **Atatürk’le Yaşayanlar** (Anılar), 2004, İstanbul

- Yok hepimiz duyalım, dedi. Oda şehrin içerisine doğru döndü
- ‘Ö’, diye yüksek bir sesle bağırdı. Hepimiz hayrette kaldık.
- Sen tellal mısın ?
- Evet efendim, dedi. Hakikaten Hükümet tellalıymış. Atatürk :
- Tellala alfabeyi öğretirsen, tabii böyle olur, dedi. Yani Atatürk her konuyla böyle bizzat kendisi meşgul olurdu.”

“BAŞKOMUTAN BAŞYAVERSİZ GİDEMEZ”¹⁶⁵

Atatürk 10 Kasım 1938 günü saat 09.05'te, vefat etmişti. Salih BOZOK daha sonra yazacağı hatıralarında o günleri şöyle anlatacaktır.

“Maddi ve manevi hiçbir kuvvet O’nu kurtaramayacaktı. Saraya uykuda yürüyen adamlar gibi gidip geliyordum. O günlere ait hiçbir hatıramı tespit etmeye muvaffak olamadım. Birisi belki adımı sorsa cevap verecek durumda değildim. Yalnız Ata’nın öldüğü günü hiç unutamıyorum.

Hekimler büyük ölünün odasından çıktıkları zaman, yüzüm kim bilir nasıl korkunç bir hal almıştı ki, Mim Kemal Bey telaşlanarak;

- Nereye gidiyorsun, diye sormaya mecbur oldu.
- Hiç, dedim, gidiyorum. İşim bitti artık.

Fakat Mim Kemal Bey bırakmadı, kolumdan tutarak aşağı kadar indirdi. Kalbim, iki değirmen taşı arasına düşmüş bir buğday tanesi olsa ancak bu kadar ezilirdi. Ne ağlayabiliyor, ne konuşabiliyor, ne de konuşanları anlıyordum. Bir ara büsbütün kendimden geçmişim. Odadan deli gibi fırladım.

- Nereye, diye arkamdan koştular.
- Şimdi geliyorum, dedim.

Bundan sonrasını hiç, ama hiç hatırlamıyorum.”

Salih BOZOK kendisi hatırlamamakla beraber Ata’nın vefat ettiğini öğrendiği an odasına girmiş ve büyük adamın ellerinden öperek O’na veda ettikten sonra, “Başkumandan başyaversiz gidemez!” diyerek Saray’ın merdivenlerinden aşağı koşmuş, alt katta Muhafız komutanı İ. Hakkı TEKÇE’nin odasına dalıp kapıyı kapatmıştı. O’nun daima temiz ve lekesiz kalmış olan erkek ruhu, bir eski Başyaver sıfatı ile O’nun arkasında kalmaya tahammül edemedi. Atatürk sevgisi o kadar büyüktü ki, o yüzden dünyada kalmayı bu kadar anlamsız buluyordu. Az sonra içerden tek el silah sesi duyuldu. Bu sesi işitip içeri koşanlar odada onu kanlar içinde bulmuşlardı. Tabancasından kalbine sıktığı bir kurşunla yere yıkılmıştı. Bir iki milimetrelik bir sapma ile kalbi bulamayan mermi bütün ciğerini boydan boya delip geçmiş, sırtına saplanıp kalmıştı. Fazla kan kaybettiğini gören operatör Mim Kemal ÖKE, onu derhal Şişli Sağlık Yurduna kaldırıp ameliyata almak sureti ile hayatını kurtarmıştı.

¹⁶⁵ Bozok, a.g.e., s. 267

SONUÇ

Tarihte olayları doğrulayacak birçok belge bulmak zor değildir. Tarihin doğrudan ilgili olduğu belgeler, mühürler, paralar, siciller, kitabeler, resimler, foto filmler, anıtlar, yazıya dökülmüş düşünceler, anlaşmalar, fermanlar, hükümler hatıratlar vs. Tabii ki tarihe yardımcı disiplinlerde vardır; arkeoloji, sanat ve edebiyat eserleri, mimari eserler, ekonomi, coğrafya, semboller, gibi. Tarafsız gözle, disiplinlerden de faydalanılarak belgeler titizlikle incelenirse, karşılaştırmalı tarih analizi de yapılarak, olaylar gerçek bir şekilde yorumlanabilir.

Ancak bunların ötesinde, tarihi olayların hepsi belgelere geçmemiştir. Bazı kritik olaylar, bilinmeyen bir sır olarak, olayı izleyen ve yaşayan kişiler de saklı olabilir. Bu kişileri tanıyıp, görev ortamları incelenerek ve kişilik tahlilleri yapılarak, geçmişten bu güne, henüz aydınlanmamış bazı olaylara ışık tutulabilir, sürmekte olan bir araştırmanın eksik parçası tamamlanabilir veya yeni bir araştırmaya esin kaynağı olunabilirdi.

Devleti kuran veya yöneten birinci şahıslar, batılı deyimle bir numaralar, ya kendi devrinde veya daha sonra mutlaka araştırılıp, tanıtılıp, incelenmiştir. Fakat devleti yöneten birinci şahısların hep yanlarında bulunmak suratiyle, devletin veya yönetenlerin o dönem içindeki tarihi akışını bizzat izleyen ve yaşayan en önemli şahıs devlet başkanına refakat eden başyaveri veya yaverleridir. Onların anlattıkları sözlü belge, yazıya aktardıkları yazılı belge, fotoğrafları görüntülü belgelerdir.

İşte tarihi bir gerçeğe ulaşmak için, bu kadar önemli bir kaynak olan Başyaverlik kurumu incelenmeye çalışılmıştır. Olayları gören, yaşayan kişiler olarak yaverler, dolaylı değil doğrudan bilgi edinilen kaynaklardır.

Dünyada çağlara damgasını vuran nadir insanlar vardır. Hiç kuşkusuz bu insanlar varlıklarını sözlerle değil, insanlığa, ulusuna, hatta dünya uluslarına yararlı olacak eserler bırakarak sürdürürler.

Ölümünden sonra bile, insanların umut ve ilham kaynağı olmaya devam eden, bütün dünyanın takdirini kazanmış ve uluslara örnek olmuş Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'de bu büyük insanların başında gelir. Bu tez konusu kapsamında, Atatürk ün başyaveri olmuş kişiler ve Cumhuriyetle birlikte oluşan kurumsal kimlik, bütünlüklü olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Bu kurumu tanımak ve burada görev yapan personeli tanıtmak, yakın

tarihin bilinmesi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemlidir.

Türk Ulusu, birey ve toplum olarak Atatürk'e çok şey borçludur. Bugün, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin siyasal, toplumsal, hukuksal, kültürel ve ekonomik varlığı, onun icraatları ile oluşmuştur. Zamanında başka hiçbir kimsenin başaramayacağı şekilde, karşı güçlerin planlarını alt üst ederek, tarihin yüzünü değiştirmiştir. Ülkesine yeniden bağımsızlık kazandırmış, yaptığı yeniliklerle gerideki boşlukları doldurup, Türkiye'ye sağlam temeller ve ileride gelişmesi için belirli bir amaç bırakmıştır.

Atatürk'ün bütün çalışmalarında hemen yanında veya bir adım gerisinden, ona hem fiziksel hem de zihinsel olarak refakat eden yaverler, fedakar oldukları kadar da şanslı kişileridir. Yeni bir devletin kuruluşuna tanık olmuşlar, reformların ve yeniliklerin yapılmasına katkıda bulunmuşlardır. Savaşın yoksulluğun ve bir çok felaketin yaşandığı bir devirde, Atatürk'e engin bir saygı ve sevgiyle bağlanmışlar, ona sonuna kadar inanmışlar, onun emrinde ve yanında hizmet vermenin şeref ve mutluluğunu yaşamışlardır. Yaverlik görevinin, kişisellikten kurumsal hale dönüşmesine çalışmaları ve davranışları ile katkıda bulunmuşlardır. Yaverlik görevinin yazılı kurallarının olmadığı bir dönemde, kendilerinden sonra görev alacak haleflerine mükemmel örnekler olmuşlardır.

Görevin samimiyetiyle benimsenmesi, sevilmesi ve fedakarca icra edilmesi için, usta çırak modelini çok iyi uygulamış, görevle ilgili temel esasları belirleyerek bir devlet geleneği oluşturmuşlardır. Bu gelenek çerçevesinde yetişen insanlar Cumhurbaşkanlığı örgütünün bir organı olup, kurumsal hale gelmişlerdir. Burada görev alan insanlar, sevgi, saygı, özveri, inanç ve güven duyguları içindedirler. Bütün bu güzel özelliklerini dışa yansıtarak, Devlet Başkanının sağlıklı kararlar almasını ve emirler vermesini sağlayan en önemli şahıslar yaverler olmuşlardır. İncelenmeye değerdirler.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

1. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 22/01/1923 tarih, 24435 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 202.379.33. yer no.lu “*Halife’ye Başyaveri Edip Bey’in takdim edilmesi, Abdülhak Hamit’in ise başkitabete tayininin uygun olacağı*” belgesi
2. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 17/12/1922 tarih, 24427 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 202.379.25. yer no.lu “*Hilafet yaverlerinin tayini*” belgesi
3. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 13/10/1949 tarih, 3/9944 dosya no., 30..18.121 fon kodu ve 120.72.5. yer no.lu kararname
4. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 22/05/1924 tarih, 23270 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 194.328.11. yer no.lu “*Gazi Mustafa Kemal’in eski yaveri Bolu Milletvekili Cevat Abbas’a verilecek İstiklal Madalyası kurdelasının yarısının kırmızı olması*” belgesi
5. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 04/11/1923 tarih, 24 dosya no., 30..10.0.0 fon kodu ve 1.6.4. yer no.lu “*Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine Topçu Yüzbaşı Muzaffer’in tayini*” belgesi
6. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 22/04/1925 tarih, 1819 sayı, 30..18.1.1 fon kodu ve 18.19.19. yer no.lu “*Silah ve cephanesinin kontrolü için Cenevre’de açılacak konferansa Cumhurbaşkanlığı Başkatibi Yrb. Teyfik ile Yaver Yzb. Muzaffer’in katılması*” belgesi
7. **T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü**, 21/03/1926 tarih, 3341 sayı no., 30..18.1.1. fon kodu ve 18.19.19. yer no.lu “*Ankara-Çankaya yolunda, Aşağı Ayrancı’daki Nafta eski vekili Süleyman Sırrı ile Cumhurbaşkanlığı Yaveri Rüsuhi Beyler’e ait arazinin, hükümetçe satın alınıp Mısır Elçiliği’ne temlik*” belgesi

B. KİTAPLAR

1. A.J. Kinney; The Air Force Officer Guide, 1978
2. Akansel, İsmail Hakkı; **Atatürk ve Yaverleri**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2006

3. Akçiçek, Eren; **Sevgili Atatürk ve Mustafa Kemal Olmak**, 2003
4. Araz, Nezihe; **Mustafa Kemal'le 1000 Gün**, 1993
5. Arıburun, Kemal; **Atatürk ve Çevresindekiler**, 1995
6. Armaoğlu, Fahir H.; **Siyasi Tarih**, Ankara, 1964
7. Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı; **Osmanlı Askeri Teşkilat ve Kıyafetleri (1876-1908)**, 1986
8. Atatürk, Mustafa Kemal; **Zabit ve Kumandanla Hasbıhal** (Subay ve Komutan ile Konuşmalar), 1918, basım 1997
9. Atatürk, Mustafa Kemal; **Nutuk**, Gen.Kur. Basımevi, Ankara, 1981
10. Avcı, Fuat; **Atatürk ve Olaylar**, 1999
11. Baycan, Nusret; **Atatürk'ün Nişan ve Madalyaları**, 1986
12. Borak, Sadi; **Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk**, Kırmızı Beyaz Yayınları, İstanbul, 2004
13. Bozok, Salih; **Bozok Cemil S, Hep Atatürk'ün Yanında**, 1985
14. Croker Lawrence; **Army Office Guide**, 1996
15. Cumhurbaşkanlığı Yayını; **Cumhurbaşkanlığı Tarihi**, Ajans-Türk Basım A.Ş. Ankara 2005
16. Durupınar, Mehmet; **Beşiktaş Tarihi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003
17. Dündar, Can; **Sarı Zeybek, Atatürk'ün Son Üç Yüz Günü**, 1994
18. Dündar, Can; **Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor (Salih Bozok)**, Doğan Kitapçılık A.Ş., İstanbul, 2001
19. Ercan, Yavuz; **Tarih Araştırılmasında Yöntem ve Teknik**, Ankara, 2006
20. Eroğlu, Hamza; **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1990
21. Gen.Kur. As. Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, **Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi Avrupa Cepheleri**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996
22. Gotthard, Jaeschke; **Türk İnkılabı Tarihi Kronojisi "1 nci cilt" (1918-1923)** İstanbul Üniversitesi Yayınları – 98 (Çeviren Niyazi Recep AKSU)
23. Görgülü, İsmet; **Atatürk'ün Özel Yaşamı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003
24. Gürer, Cevat Abbas; **Atatürk'ün Zengin Tarihinden Birkaç Yaprak**, 1939
25. Gürer, Turgut; **Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer** Gürer Yayınları, İstanbul, 2007
26. Harp Akademileri Yıllıkları

27. Kal, Nazmi; **Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar**, 2001
28. Karaosmanoğlu, Yakup Kadri; **Atatürk**, 1938
29. Karal, Enver Ziya; **Mufassal Osmanlı Tarihi** (5 nci cilt 1908-1919)
30. Karal, Enver Ziya; **Birinci Cihan Harbinden Lozan Muahedesine Kadar Türkiye'nin Siyasi Olayları**, Yeni Türkiye, İstanbul, 1959
31. Kartay, Cezmi; **11 Eylül 1980'den Günümüze Siyasi Anılar ve Sosyal Demokrasinin Öyküsü**, Sanem Matbaacılık, İstanbul, 1997
32. Kinross, Lord; **Atatürk – Bir Milletten Yeniden Doğuşu**, (Çeviren Nejat Sander, 1966)
33. Kocatürk, Utkan; **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronojisi** (1918-1938), 1983
34. Ortaylı İlber; **Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek**, Timaş Yayınları, 2006, İstanbul
35. Önder, Mehmet; **Atatürk'ün Almanya ve Avusturya Gezileri**, 1993
36. Öztürk, Kazım; TBMM Albümü (1920-1973)
37. Pulur, Hasan; **Muhafızı ATATÜRK'ü Anlatıyor** (Emekli General İsmail Hakkı TEKÇE'nin anıları), 2000
38. Soyak, Hasan Rıza; **ATATÜRK'ten Hatıralar** (2 cilt), 1973
39. Şahingiray, Özel; **ATATÜRK'ün Nöbet Defteri** (1931-1938), 1955
40. Şahingiray, Özel; **Son Nöbet Defteri**, 1955
41. Taşkesen, Reha; **Cumhurbaşkanlığı Tarihçesi ile İlgili Hazırladığı Notlar**
42. Tevetoğlu, Fethi; **Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar**, 1971
43. Tezer, Şükrü; **Atatürk'ün Hatıra Defteri**, 1972
44. Turgut, Hulusi; **Kılıç Ali'nin Anıları**, 2005
45. Türk İstiklal Harbi, **1. Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Gen. Kur. Harp Dairesi, Ankara, 1962

C. GAZETELER

1. Aşık, Melih; **Milliyet Gazetesi**, “Açık Pencere”, İstanbul, 16 Kasım 2002
2. Belge, Burhan; **Zafer Gazetesi**, “Muzaffer Kılıç”, 16 Temmuz 1963
3. Bozdağ, İsmet; **Milliyet Gazetesi** “Atatürk'ün Kırk Yıl Yanından Ayırmadığı Salih Bozok”, 5 Kasım 1979

4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü; **Atatürk Müzesi'nde 'Rusuhi Bey' Sergisi**, İstanbul, 21 Mayıs 2005
5. Mengü, Ahmet Naşit; **Cumhuriyet Gazetesi**, “Atatürk’ün Yaveri Muzaffer Kılıç”, 17 Temmuz 1959
6. Yılmaz, Bülent; **Vatan Gazetesi**, “Çanakkale Hava Savaşı”, İstanbul, 17 Mart 2006

Ç. SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

1. **Altın Tabak Yemek Ansiklopedisi**, Başkan Yayınları A.Ş., İstanbul, 1980
2. **Büyük Larousse Sözlük Ansiklopedi**, 1995
3. **Cambridge Learnes Dictionary**, Cambridge University Press, 2001
4. **Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedi**, Sabah Yayınları, 1992
5. **Oxford Wordpower Dictionary**, Oxford University Press, 2000
6. Özön M. Nihat; **Osmanlıca Türkçe Sözlük** İnkılap ve Aka Kitapevi, 1973
7. **The American Heritage Dictionary English Language**, 2004
8. **Türkçe Fransızca Sözlük**, Fono Yayınları, 1987
9. Türk Dil Kurumu; **İmla Kılavuzu**, 2005
10. Türk Dil Kurumu; **Türkçe Sözlük**, 2005

D. EMİR, TALİMAT VE YÖNERGELER

1. Cumhurbaşkanlığı Başyaverlik Görev Talimatı; **09 Temmuz 2001 tarihli B.01.0. BŞY/49-1-01 sayılı emir.**
2. Genel Kurmay Başkanlığının 24 Şubat 1987 tarihli (TMK 61-15489) sayılı kadro emri.
3. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin 31 Ağustos 2001 tarihinde onaylanan **Görev Yetki ve Sorumlulukları Yönetmeliği**
4. **Cumhurbaşkanlığı Günlük Faaliyet Programları**, 2007
5. Kara Kuvvetleri; **Subay Askeri İhtisaslar Talimatı**
6. TSK; **Emir Subayları ve Astsubayları Yönergesi**
7. Kara Kuvvetleri Komutanlığı; **Türk Silahlı Kuvvetleri Kıyafet Kararnamesi**, 1986

EK-I (Transkript)

(Halife'ye Başyaveri Edip Bey'in Takdim Edilmesi ve Abdulkhak Hamit'in Başkitabete Tayini)

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti
Kalemi Mahsusi Müdiriyeti
Aded

İcra Vekilleri Riyasetine

Halife Hazretlerine bugün seryaverleri Edip Bey'i takdim ettiğim sırada baş kitabete Abdulkhak Hamid Bey'in tayinini iltimas buyurdular. Mütalaa-i şahsiyeme gelince, Abdulkhak Hamid Bey'in esasen düşkün bir halde olduğunu ve Meclisçe kendisine de bir iyilik yapılmak düşünölmekte olmasına nazaran, bu işe kendisini muvaffak görüyorum. Bu büyük şairin sarayı hilafetpenahide tezdiken nefis ederek ahir ömrünü de refah ile geçirmesi mümkün olacaktır efendim.

Adnan
Ankara
23.1.339 (1923)

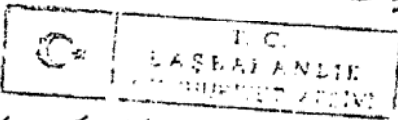
Dersaadette Adnan Beyefendi'ye
Açtım 23 Minh

Hilafet Yaverlerinin Tayini

۷ - ۱۳ - ۱۸

تورکيا بويوک ملت مجلسی
اجرا وکیلاری هیئت ریاستی
علم مخصوص مکتوبی

اجرا وکیلاری هیئت ریاستی

- ۱- همه اتحانیده معیته خلافتینا هیده انجیل خا بطا ننده طوبیخه قنقام شکیب ا- کانه حرب یکلیکی نیزی و خبریه بزرگ باشیر نظام الدینه کتیار یاد- برلینیه لودی برمی کیموده ا- کای حرب یکلیکی نیزی بلک اولک کونه استغفا انجه و استغفا طرف خلافتینا هیده قیون اولنده
- ۲- ذات حضرت خلافتینا هم العوم مرهجو اولدی یاد- و ضمیمه ده ها ایکی یاد- یعنی ار نو ایسیر بر ا- کای حرب بونیه نیشورینی و سوار بر شیکه اکرم- شدی کتیار اولدی یاد- لکلونده بونیه اولوغه طوریسیله بر وظیفه ایوره خاطر لایسیر بر- ذات حضرت خلافتینا هم کجول تبه ده کضابطه یاد کتلی بر صبح بویو مقده در ارفع
- ۳- بانه نه ۰ اجرا وکیلاری هیئت ریاستی ۱۷ / ۱۵ / ۱۸ تاریخ و ۷۸ نومرد بر عهده ایسیر

اقت

اصم
۱۸ / ۱۵ / ۱۸

بر اذریه بر تبه یا ساقیدیه بر زانیه کتلی
ایسیر بر شیکه ر نظام لایسیر بر ۱۷ / ۱۵ / ۱۸
اداره ۱۹ / ۱۵ / ۱۹
بر عی- سا فعه کتلی- حنک

بر صورته قنقام
۷۸

جواباً باذریق اورانه : جواب اولدی بئ عورتانک تاریخ و نومردستک درجی دیبا اولود.

030	10			202	379	25
-----	----	--	--	-----	-----	----

۱-۱۸

EK-I'in Devamı (Transkript)

(Hilafet Yaverlerinin Tayini)

İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine

- 1.** Hüsni intihabında maiyyet hilafetpenahide İstanbul zabitanından Topçu Kaymakam Şekib, Erkân-ı Harp Binbaşı Remzi ve Bahriye Yüzbaşı Nizamettin Beyler yaver bulunuyorlardı. Numaileyhden Erkân-ı Harp Binbaşı Remzi Bey evvelki gün istifa etmiş ve istifası tarafı halakatpenahiden kabul olunmuştur.
- 2.** Zatı Hazret hilafetpenahı el-yevm mevcut iki yavere zammiyeten daha iki yaver tayinini arzu ediyorlar. Erkân-ı Harp Yüzbaşı ----- ve Süvari Yüzbaşı Ekrem Rüştü Beyleri evvelce yaverliklerinde bulunmuş olmak dolayısıyla bu vazife için hatırlatıyorlar. Zatı Hazret hilafetpenahı küçük rütbedeki zabitanın yaverliğini ----- buyurmaktadır efendim.
- 3.** Başkomutan İcra Vekilleri Heyet-i Riyaseti'ne 17/12/38 tarih ve 278 numro ile arz edilmiştir.

Rafet

T.C CUMHURBAŞKANLIĞI BAŞYAVERLERİ

Sv.Yzb.BEDRİ 1336-1336	Yb. Salih BOZOK 1336-1339	Yb. Kaymakam RUSUHL 1399 - 1932	Sv.Bnb.Celâlettin ÜNER 1932-1945	Sv.Yb. Cevdet TOLGAY 1945-1950
Top.Kur.Yb.Nurettin ALPKARTAL 1950-1954	PKur.Alb Refik TULGA 1954-1956	Top.Kur.Alb.Bahattin ERTÜRK 1955-1956	Dz.Kur.Yb.Faik TALUY 1956-1959	P.Yb.Mustafa TAYYAR 1959-1960
Hv.Kur. Alb.Agasi ŞEN 1960 -1961	Tnk.Yb. Kadri ERKEK 1962-1965	Hv.Uç.Alb.Nevzat DERELİ 1965-1966	Top.Alb.Turgut ÖZBAHADIR 1966-1971	Top.Kur.Alb.Hüseyin TOPA 1971-1974
PKur.Alb.Hasan SAĞLAM 1974-1976	Dz.Kur.Alb.Çetin ERSARI 1976-1980	İs.Kur.Alb.Çevik BİR 1980-1983	Öğ.Alb. Cevat ERTEN 1983-1986	Kr.Plt.Kur.Alb. Rıza KÜÇÜKOĞLU 1986-1988
P.Alb. Yekta NUMANOĞLU 1987-1989	Top.Kur.Alb.Aslan GÜNER 1989-1993	Kr.Plt.Kur.Alb.Oğuz ÖZBİLGİN 1993-1996	PKur.Alb.Reha TAŞKESEN 1996-1999	İs.Kur.Alb.Ferit GÜLER 1999-2002
Kr.Plt.Kur.Alb.Uğur TARÇIN 2002	Kur.Alb. Metin ÖZBEK 2005 -			

GÖREV DÖNEMLERİNE GÖRE BAŞYAVERLER

ADI VE SOYADI	GÖREV SÜRESİ
Yb. Rusuhi Bey (Savaşçı)	01.11.1923 - 13.02.1932
Sv.Bnb. Celalettin ÜNER (Vekalet Dönemi)	27.02.1932 - 11.10.1932
Sv.Bnb. Celalettin ÜNER	12.10.1932 - 31.01.1945
P. Bnb. Mustafa TAYYAR (Vekalet Dönemi)	31.01.1945 - 20.02.1945
Sv. Yb. M.Cevdet TOLGAY	31.02.1945 - 15.11.1950
Topçu Kur. Yb. Nurettin F. ALPKARTAL	22.11.1950 - 15.04.1954
P. Kur. Alb. Refik TULGA	10.08.1954 - 23.08.1954
Topçu Kur. Alb. Bahattin ERTÜRK	23.08.1954 - 25.08.1956
Dz. Kur. Alb. Faik TALUY (Vekalet Dönemi)	24.09.1956 - 21.01.1957
Dz. Kur. Alb. Faik TALUY	21.01.1957 - 20.11.1959
P. Yb. Mustafa TAYYAR	20.11.1959 - 28.06.1960
Hv. Kur. Alb. Agasi ŞEN	18.07.1960 - 08.06.1961
Tnk. Yb. Kadri ERKEK	19.06.1961 - 29.01.1965
Plt. Kd. Alb. Nevzat DERELİ	29.01.1965 - 12.07.1966
Topçu Alb. Turgut ÖZBAHADIR	12.07.1966 - 09.03.1971
Topçu Kur. Alb. Hüseyin TOPA	13.03.1971 - 15.01.1974
P. Kur. Alb. Hasan SAĞLAM	15.01.1974 - 20.07.1976
Dz. Kur. Alb. Çetin ERSARI	01.07.1976 - 25.08.1980
İs. Kur. Alb. Çevik BİR	13.09.1980 - 03.06.1983
Öğ. Alb. Cevat ERTEN	09.06.1983 - 26.08.1986
Kr. Plt. Kur. Alb. Rıza KÜÇÜKOĞLU	26.08.1986 - 25.01.1988
P. Alb. Yekta NUMANOĞLU	27.10.1987 - 09.11.1989
Topçu Kur. Alb. Aslan GÜNER	09.11.1989 - 20.06.1993
Kr. Plt. Kur. Alb. Oguz ÖZBİLGİN	12.07.1993 - 16.01.1996
P. Kur. Alb. Reha TAŞKESEN	29.01.1996 - 06.07.1999
İs. Kur. Alb. Ferit GÜLER	06.07.1999 - 05.07.2002
Kr. Plt. Kur. Alb. Uğur TARÇIN	05.07.2002 - 15.08.2005
Topçu Kur. Alb. M. Metin ÖZBEK	15.08.2005 - Sürüyor.

GÖREV DÖNEMLERİNE GÖRE KARA YAVERLERİ

ADI VE SOYADI	GÖREV SÜRESİ
Top. Yzb. Ahmet Muzaffer (KILIÇ)	01.11.1923 - 01.07.1927
Sv. Yzb. M. Sami (YANARDAĞ)	01.11.1927 - 12.06.1929
P. Yzb. Naşit MENGÜ	01.11.1927 - 31.11.1938
Sv. Bnb. Celalettin ÜNER	01.07.1929 - 12.10.1932
Sv. Yzb. M.Cevdet TOLGAY	08.12.1932 - 30.05.1940
P. Yzb. Şükrü ÖZER	16.09.1933 - 10.03.1941
Sv. Yzb. Cahit APAYIK	01.12.1938 - 30.04.1947
Sv. Bnb. Kudret KASAR	11.05.1945 - 22.05.1949
Top. Kur. Bnb. M. Suat AKTULGA	22.02.1951 - 28.08.1953
P. Kur. Bnb. Kemal EKER	27.08.1953 - 29.08.1957
P. Bnb. Fuat BELHAN	17.02.1957 - 02.09.1960
Top. Pl. Bnb. Cemal BİLGİÇ	30.07.1960 - 31.09.1960
Top. Yb. Faruk TÜRŞAN	29.06.1960 - 08.10.1960
Tnk. Yzb. Cahit EREZ	04.10.1960 - 14.06.1962
Tnk. Bnb. Kadri ERKEK	04.10.1960 - 07.06.1961
Top. Yzb. Adnan DABAKOĞLU	28.06.1961 - 08.08.1961
Tnk. Yzb. Talat TEKİN	19.09.1962 - 03.09.1965
P. Bnb. Abdülkadir BALİBEY	03.09.1965 - 31.08.1969
P. Bnb. İbrahim DAĞKIRAN	15.06.1962 - 03.08.1966
P. Bnb. Utku GÜNEY	20.08.1969 - 20.07.1976
P. Bnb. İsmail ERDOĞAN	25.06.1976 - 13.09.1980
Öğr. Alb. Cevat ERTEN	19.11.1982 - 03.06.1983
Top. Plt. Bnb. Ergin ÖZDEMİR	20.06.1983 - 01.11.1988
P. Yb. Mevlüt ARTVİNLİ	27.10.1988 - 04.05.1992
İs. Yb. M. Abdülkadir GÖNCÜLER	02.03.1992 - 30.06.1995
Tnk. Bnb. Nadir ŞENER	18.05.1995 - 03.07.1998
Tnk. Yb. İ. Hayrettin BOZKURT	08.06.1998 - 30.07.2001
Tnk. Yb. Rafet HİMA	30.07.2001 – Sürüyor

GÖREV DÖNEMLERİNE DENİZ YAVERLERİ

ADI VE SOYADI	GÖREV SÜRESİ
Dz. Yzb. A. Ulvi TEKEŞ	28.09.1939 - 22.07.1944
Gv. Yzb. Sait KURÇOKAN	22.07.1944 - 13.08.1949
Gv. Bnb. Hüsni HEPER	13.08.1949 - 16.03.1951
Dz. Bnb. Muzaffer GREBENE	06.03.1951 - 01.10.1952
Gv. Bnb. Kenan YAZGAN	04.09.1952 - 15.08.1955
Dz. Kd. Bnb. Faik TALUY	06.09.1955 - 24.09.1956
Gv. Yzb. Erdoğan KONAKÇI	08.04.1957 - 06.02.1958
Dz. Kur. Bnb. İzzettin TAMER	10.05.1960 - 28.05.1960
Dz. Kd. Ütğm. Necdet KAPLANOĞLU	29.06.1960 - 08.08.1962
Gv. Kd. Alb. Cevdet Doğan ÇAĞLI	08.08.1962 - 02.07.1965
Gv. Yb. Çetin Talip ÖZSU	10.07.1965 - 28.08.1969
Dz. Gv. Yb. Güngör YEŞİLIRMAK	06.08.1969 - 06.08.1974
Dz. Yb. Çetin ERSARI	30.08.1974 - 01.07.1976
Dz. Bnb. Toygun ÇANGA	01.07.1976 - 01.09.1980
Dz. Kur. Alb. R. Cengiz ŞEREN	15.03.1982 - 09.09.1983
Dz. Bnb. Nejat TEKNECİ	04.07.1983 - 20.03.1992
Dz. Yb. Remzi KARACA	11.03.1992 - 07.07.1997
Dz. Alb. Ş. Zafer KARAKUŞLUOĞLU	07.07.1997 - 16.08.1999
Dz. Alb. Yalçın BAYLAN	17.08.1999 - 15.07.2005
Dz. Yb. Adnan ERDEMİR	15.07.2005 - Sürüyor

GÖREV DÖNEMLERİNE GÖRE HAVA YAVERLERİ

ADI VE SOYADI	GÖREV SÜRESİ
Hv. Kd. Yzb. Fikret YÜKSEL	05.11.1949 - 01.01.1954
Hv. Kd. Bnb. Ertuğrul ÇOKDEĞER	29.05.1954 - 27.12.1957
Hv. Yzb. Nuri GÖK	06.01.1958 - 16.06.1960
Hv. Plt. Bnb. Oguz Oksin SAKA	29.09.1966 - 20.08.1968
Hv. Plt Yzb. Güvenç ÇAKIN	25.11.1968 - 25.04.1972
Hv. Plt. Yzb. Turan ORAL	01.07.1972 - 12.09.1979
Hv. Plt. Bnb. Turhan MESHEPOĞLU	04.10.1979 - 25.06.1984
Hv. Plt. Bnb. Bedrettin AYIK	23.06.1984 - 04.09.1986
Hv. Plt. Bnb. Ali TEZİŞ	29.11.1989 - 22.01.1992
Hv. Plt. Bnb. Bülent MANAV	12.02.1992 - 15.02.1994
Hv. Plt. Bnb. Erman BOLATLI	08.03.1994 - 06.02.1995
Hv. Yer Yb. F. Salih OLUÇ	13.02.1995 - 01.02.1999
Hv. Svn. Kd. Yzb. A. Güngör YAĞLICAN	26.01.1999 - 28.07.1999
Hv. Plt.Bnb. Cem KAFTAN	06.09.1999 - 14.04.2005
Hv. Plt. Yzb. Volkan ÖZEL	14.04.2005 - Sürüyor

GÖREV DÖNEMLERİNE JANDARMA YAVERLERİ

ADI VE SOYADI	GÖREV SÜRESİ
J. Yzb. İsmet ERGENE	08.04.1958 - 20.06.1960
J. Yzb. Ömer ÖZİSKENDER	11.08.1960 - 25.05.1962
J. Bnb. Ethem BOZDAĞ	05.06.1962 - 15.10.1963
J. Yzb. Dünder KONYA	31.10.1965 - 26.09.1965
J. Bnb. Remzi GÖKSEVEN	20.09.1965 - 26.09.1969
J. Yb. İsmail SİNAN	26.09.1969 - 22.09.1980
J. Bnb. Erdoğan AKSOY	22.09.1980 - 25.06.1984
J. Bnb. Sedat ÖZDEMİR	25.06.1984 - 10.03.1992
J. Yb. Ferit SUCUKA	10.03.1992 - 17.07.1998
J. Alb. Salih AÇIKEL	17.07.1998 - 15.07.2005
J. Yb. Semih OKYAR	15.07.2005 – Sürüyor

EK-III

2007 YILI İTİBARI İLE BAZI ÜLKELERDE BAŞYAVERLİK
GÖREVLERİNİ YÜRÜTEN PERSONELİN KARTVİZİTLERİ

İtalya Cumhurbaşkanı Başyaveri
Albay Salvatore Camporeale

Col. o. (cr.) t. S. G. Salvatore Camporeale
Assistente Militare ed Aiutante di Campo
per l' Esercito del Presidente della Repubblica

Ufficio Affari Militari
Palazzo del Quirinale
00187 Roma

Tel. 0646991

Çek Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı Başyaveri
Tuğgeneral Vlastimil Picek

CZECH REPUBLIC
OFFICE OF THE PRESIDENT

Major General
VLASTIMIL PICEK
Chief of the Military Office

119 08 Praha 1 - Hrad
Tel.: +420/224372213
+420/973209101

Mobil: +420/602440459
Fax: +420/257535077
E-mail: vlastimil.picek@hrad.cz

Makedon Cumhuriyeti
Başyaveri
Albay Pero Malkovski

 Republic of Macedonia
Ministry of Defence
General Staff of the Army of the RM

Aid/Military adviser
of the president of the RM

tel:02 3282 831
mob:070 276 467
E-mail: pmalkovski@yahoo.com

colonel
Pero Malkovski

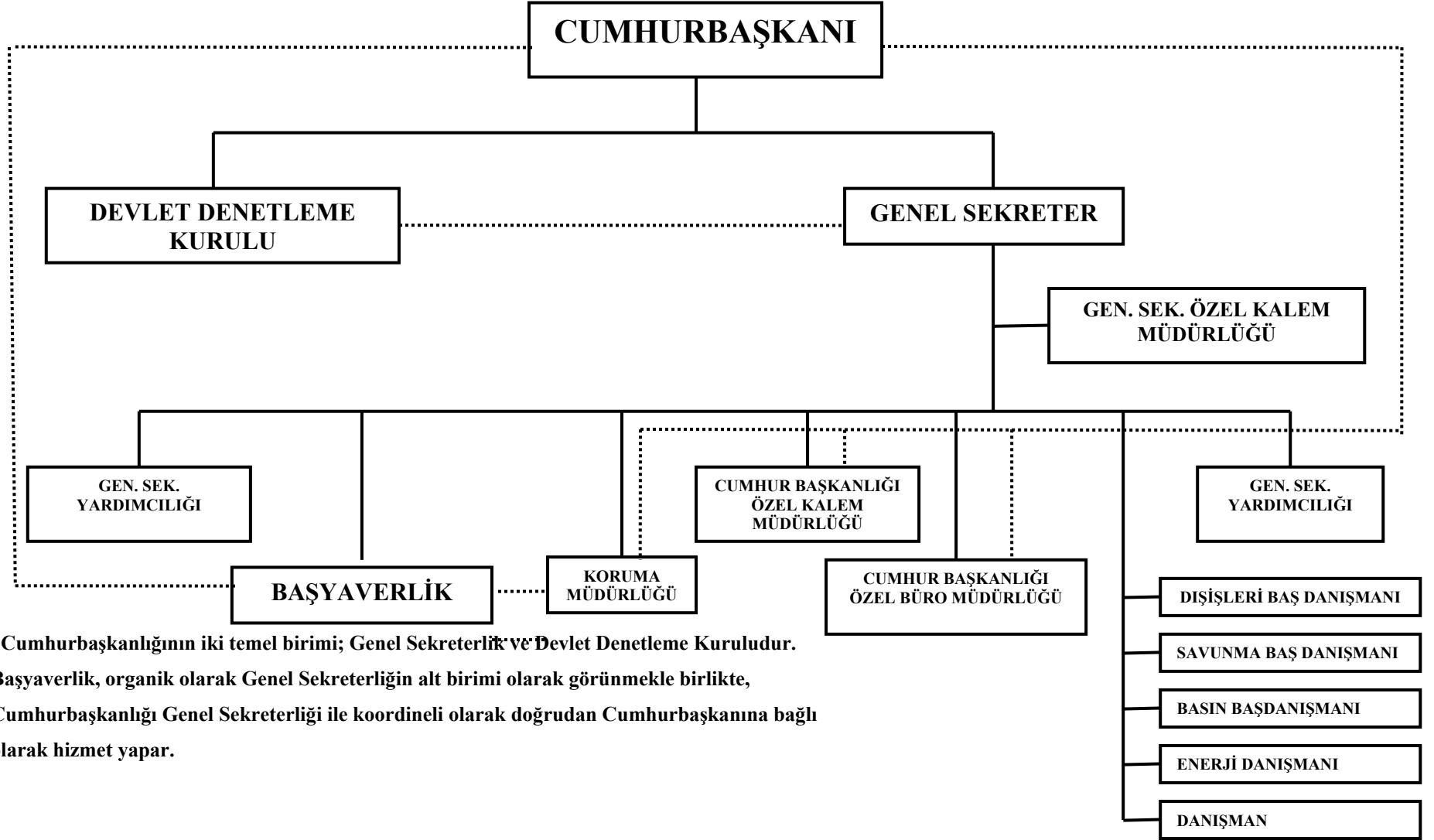
Gürcistan Cumhuriyeti
Başyaveri
George Makishvili

 Special State Protection
Service of Georgia

George Makishvili
deputy chief of the Department

2, 9 April st. Tbilisi Tel. office. + 995 32 28-44-50
mobil. + 995 99 43-07-00
E-mail: makishvili@wanex.ge

CUMHURBAŞKANLIĞI TEŞKİLAT ŞEMASI

*Cumhurbaşkanlığının iki temel birimi; Genel Sekreterlik ve Devlet Denetleme Kuruludur.

Başyaverlik, organik olarak Genel Sekreterliğin alt birimi olarak görünmekle birlikte, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ile koordineli olarak doğrudan Cumhurbaşkanına bağlı olarak hizmet yapar.

EK-V

2007 Yılı itibariyle halen görevde olan başyaver ve yaverler

Başyaver: Topçu Kur.Alb. Metin ÖZBEK

Kara Yaveri :
Tank.Yb.Rafet HİMA

Deniz Yaveri :
Dz.Yb. Adnan ERDEM

Hava Yaveri:
Hv.Pl. Yzb. Volkan ÖZEL

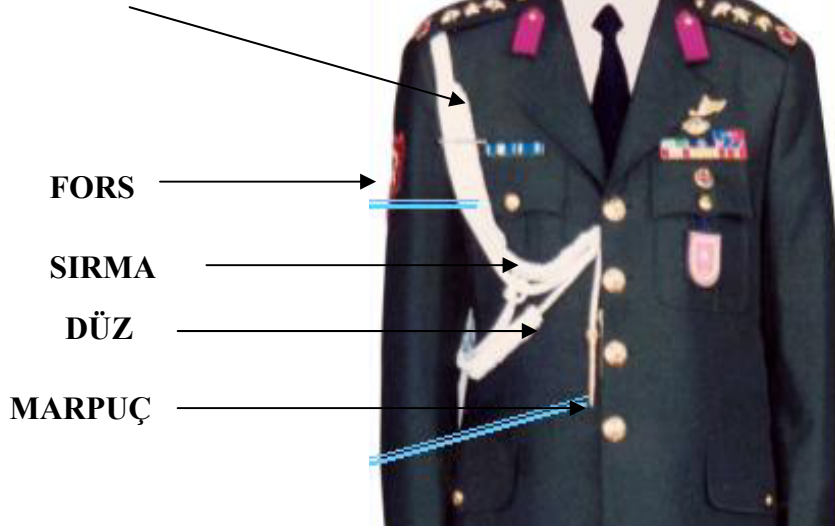

Jandarma Yaveri:
J.Yb.Semih OKYAR

EK-VI

CUMHURBAŞKANLIĞI FORSU VE KORDONLARIN ANLAMI

KORDONLAR

SIRMA KORDON : Sadakat ve bağlılığı,

MARPUÇ : Kalem,

DÜZ KORDON : Düzgün yazı yazmak için kola takılarak elin yorulmasını önleyen destek ile ip olarak kullanılmayı ifade eder.

(Örneğin at üstünde, ayakta, vb.)

FORS : Cumhurbaşkanlığında görevi gösterir; ve her kıyafette ceketin sağ koluna takılır. Kırmızı bir zemin üzerinde daire şeklinde her biri bir Türk devletini simgeleyen 16 adet simli sarı yıldız ile, ortada Türkiye Cumhuriyetini simgeleyen bir adet sarı simli güneş bulunur.

* Bu kordon sadece Cumhurbaşkanlığında kullanılmaktadır.

** Kordonun rengi beyazdır. 29 Ekim ve 30 Ağustos'ta sarı simli kordon, Tören kıyafetiyle beraber kullanılır.

*** Messdres (Gece kıyafeti) giyildiğinde kordon takılmaz.

EK - VII

**SAYIN CUMHURBAŞKANIMIZIN
GÜNLÜK PROGRAMLARI
(9 KASIM 2006, PERŞEMBE)**

09.30 – 11.55 Günlük alışma

12.00 – 12.15 Afyonkarahisar Valisi (Danıştay yesi) Sayın Muzaffer
DİLEK

14.00 – 14.25 Günlük alışma

* 14.30 – 15.30 Genelkurmay Başkanı Sayın Org. Yaşar BÜYÜKANIT

* 15.30 – 16.30 Başbakan Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN

16.35 – 18.00 Günlük alışma

19.45 – 19.55 Köşk'ten CSO Konser Salonu'na hareket ve varış

20.00 – 21.30 Cumhurbaşkanlığı zel Galası

(CSO Konser Salonu)

21.30 – 21.40 CSO Konser Salonu'ndan Köşk'e hareket ve varış

Özel Kalem Müdürlüğü

(*) **Basına bilgi olarak verilecek.**

(**) **Basın izleyebilecek**

**SAYIN CUMHURBAŞKANIMIZIN
GÜNLÜK PROGRAMLARI
(28 KASIM 2006, SALI)**

**Vatikan Devlet Başkanı Papa 16. BENEDİKT'in
ülkemizi ziyaretleri**

09.30 – 12.30 Günlük Çalışma

14.00 – 14.55 Günlük Çalışma

** 15.00 – 15.05 Karşılama

* 15.05 – 15.55 Sayın Cumhurbaşkanımızın Vatikan Devlet Başkanı
Papa 16. BENEDİKT ile görüşmeleri

16.00 – 18.00 Günlük Çalışma

Özel Kalem Müdürlüğü

(*) **Basına bilgi olarak verilecek.**

(**) **Basın izleyebilecek**

SAYIN CUMHURBAŞKANIMIZIN
VATİKAN DEVLET BAŞKANI PAPA 16. BENEDİKT
İLE YAPACAKLARI GÖRÜŞMEYE KATILACAKLAR

(28 KASIM 2006 SALI, SAAT: 15.05 – 15.55)

Türk Heyeti

Bakan

Beşir ATALAY

Devlet Bakanı (Mihmandar Bakan)

Cumhurbaşkanlığı

B.E. Sermet ATACANLI

Cumhurbaşkanı Özel Kalem Müdürü
ve Dışişleri Başdanışmanı

Dışişleri Bakanlığı

B.E. Osman DURAK

T.C. Vatikan Büyükelçisi

Serap ERSOY

Balkanlar ve Batı Avrupa Genel Müdür
Yardımcılığı, Şube Müdürü
(Not tutucu)

+

Serra YILMAZ

Çevirmen

Vatikan Heyeti

Kardinal Tarcisio BERTONE

Devlet Sekreteri (Başkanı)

Monsenyör Leonardo SANDRI

Devlet Sekreteri Vekili
(Başbakanlık Müsteşarı seviyesinde)

Monsenyör Antonino LUCIBELLO

Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi

+

Monsenyör Julio MURAT

Devlet Sekreterliği Görevlisi
(Çevirmen)

Gazi Mustafa Kemal'in Eski Yaveri Bolu Milletvekili Cevat Abbas'a Verilecek İstiklal Madalyası Kurdelasının Yarısının Kırmızı Olması

۲۹.۱.۱۹۴۴

قاری

BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

بدره منجه - باشکلب

۲۳۲/۷۰
۲
مجلس

بدره منجه یوزدهمی جواد عباسی بکله حرکات بونفک بابتیه بیجهلرینجه
کونفرانسغاری باشکلب بادی دارنه حرکات بر ابراشکلی بیجهلرین اولدورده
۱۹۶۱ نه سنده بونفرانس حیاتیه قشقه قشقه همد فنده هر فندی بود
معدارینو استقلا بادی خورده لاند فقط فروزه خوی بیجهلرین
بدره منجه سنده انرا قشقه قشقه انباشه رفته باشا هدی عسک

۸۵۷

ابیم انتم

باشکلب

030 10 194 328 11

EK-VIII (Transkript)

(Gazi Mustafa Kemal'in Eski Yaveri Bolu Milletvekili Cevat Abbas'a Verilecek İstiklal Madalyası Kurdelasının Yarısının Kırmızı Olması)

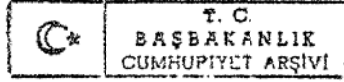
Başvekalet Celileye

Bolu Mebusu Yüzbaşı Abbas Beyin hareketi milliyenin bidayetinden mebus olduğu güne kadar Gazi Paşa Hazretlerinin yaveri olarak hareketi milliye ile iştiğal ve mebus olduktan sonra dahi 336 senesinde Yozgat isyanının teskininde mahalinde ve fiilen hüsnü hizmeti mesbuk olduğundan hamil olmadığı İstiklal madalyasının kurdelasının nısfının kırmızıya tahvili Reisi Cumhur Gazi Paşa Hazretlerinden emir ve işar buyurulmuş olmakla mumaileyhde olvechle taltifi hususunun meclise arzına müsaade celileleri maruzdur

Müdafaa-i Milliye Vekili

Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine Topçu Yüzbaşı Muzaffer'in Tayini

آفره
۱۳۴۹ - ۱۱ - ۴

2
4
5.
باسمه وکالتہ جانبہ ساینس

تورکینہ جمہوریتی ریاستی

قلم مخصوص مدیریتی

عدد

7
۱۳۴۹

- ۱- ۴۴۶ - ۷ - ۲۷ تاریخچه مدافعہ ملیہ وکالتہ جدیدہ یازیلوق ۱۷ نوبرو تکرہ روہ تورکیا بولبول مقنہ مجلس ریاستی یاورککہ تیسرہ ایرلیکی لجزوقو ایوم طوجین یوز تاسیس نظرہ
- ۱- ۱۱ - ۱۳۴۹ تاریخچه اعیانہ جمہوریتہ - یاس یاورککہ نقلو تیسرہ مقنہ یوم مذکورہ ایضای و طبعیہ یاسلا یقیندہ معالہ قیدہ سفلی ایضای جا ایوم
- ۲- تورکیا بولبول مقنہ مجلس ریاستہ جدیدہ - باسمه وکالتہ جانبہ ساینس مدافعہ ملیہ وکالتہ جدیدہ تورکیا بولبول مقنہ مجلس اولہ وکالتہ عینہ یازیلوق

تورکیا ایس جمہوری
عازی

۱۳۴۹

000	10			1	6	4
-----	----	--	--	---	---	---

جوانا تاریخق اوراقہ ۱ جواب اولدوقی محرکک تاریخ ۵ نومبرستک درس رجا اولوقور

۱۳۴۹

EK-IX (Transkript)

(Cumhurbaşkanlığı Yaverliğine Topçu Yüzbaşı Muzaffer'in Tayini)

Başvekalet Canibi Samisine

1. 27/7/1336 tarihiyle Müdafa-i Milliye Vekâleti Celilesine yazılan 1/67 numrolu tezkerede Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Yaverliğine tayin edildiği bildirilen elyevm Topçu Yüzbaşısı Muzaffer Bey, 1/11/1339 tarihinden itibaren Cumhuriyet Riyaseti Yaverliğine naklen tayin kılındığından ve yevmi mezkure ifayı vazifeye başladığından muameleyi kaydiyesinin ifasını rica ederim.

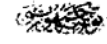
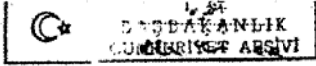
2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset Celilesine, Başvekâlet Canibi Samisine, Müdafa-i Milliye Vekâleti Celilesine, Türkiye Büyük Millet Meclisi İdare Heyet-i Aliyesine yazılmıştır.

Türkiye Reis-i Cumhuru

Gazi M.K.

EK-X

Silah ve Cephane Ticaretinin Kontrolü İçin Cenevre’de Açılacak Konferansa
Cumhurbaşkanlığı Başkatibi Yb. Tefvik ile Yaver Yzb. Muzaffer’in Katılması

Ma. ve Kalk.

Şifreli Mektuplar

Şifreli

Qarışma

1814
1819

1814-1819 tarihleri arasında...
Silah ve cephane ticaretinin kontrolü için Cenevre’de açılacak konferansa
Cumhurbaşkanlığı Başkatibi Yb. Tefvik ile Yaver Yzb. Muzaffer’in katılması
konusunda...
Tefvik’in...
Muzaffer’in...

Handwritten signatures and stamps of various officials, including the Ministry of National Defense and the State Archives.

جواباً یازیلدیق اوراقه ا جواب اولدیق محرراتک تاریخ ۱۹۰۶-۱۸۱۹ درجی رجا اولور.

000 013 26 13

EK-X (Transkript)

(Silah ve Cephane Ticaretinin Kontrolü İçin Cenevre’de Açılacak Konferansa Cumhurbaşkanlığı Başkâtibi Yb. Tefvik ile Yaver Yzb. Muzaffer’in Katılması)

Kararname

24/4/341 tarih ve 1804 numaralı kararnameye zeyildir:

Silah ve cepbane ticaretinin murakabesi için Cenevre’de inikad edilmiş olan beynelmilel konferansında hükümetimizi temsil etmesi takarrür eden Riyaset-i Cumhuriyet Başkâtibi Kaymakam Tefvik Bey’e Riyaset-i Cumhuriyet Yaveranından Yüzbaşı Muzaffer Bey’in de terfiki ve mumaileyhe yevmiyye dört İngiliz lirası itası ve harcırahının diğerleri gibi Ankara’dan itibaren hesap edilerek harcırah yevmiyesinin Hariciye Vekâleti bütçesinin tertibi mahsusundan tesviyesi İcra Vekilleri Heyetinin 22 Nisan 341 tarihli içtimandan tensip edilmiştir.

Reis-i Cumhuriyet
Gazi

Hariciye Vekili
(İmza)

Dahiliye Vekili
(İmza)

Bahriye Vekili
(İmza)

Müdafa-i Milliye Vekili
(İmza)

Adliye Vekili
(İmza)

Başvekil
(İmza)

Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiyye Vekili
(İmza)

Ticaret Vekili
(İmza)

Ziraat Vekâleti Vekili
(İmza)

Nafia Vekili
(İmza)

Maarif Vekili
(İmza)

Maliye Vekili
(İmza)

EK-XI
KURTULUŞ SAVAŞI VE ÖNCESİNDE ATATÜRK'ÜN YAVERLERİ

SAVAŞ DÖNEMİ	ATATÜRK'ÜN RÜTBESİ VE GÖREVİ	YAVERLER
ÇANAKKALE SAVAŞI	Yarbay – Albay - Anafartalar Grup K. - 19 ncu Tüm.K.	- Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver)
EDİRNE	Albay - 16 ncı Kor. K. (Kor.Kh.nın teşkili)	- Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver) - Atğm. Şükrü TEZER (İkinci Yaver)
DOĞU CEPHESİ (DİYARBAKIR – SİİRT – BİTLİS)	Mirliva (Tuğgeneral) - 16 ncı Kor.K. - 2 nci Or.K.	- Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver) - Tğm. Şükrü TEZER (İkinci Yaver)
SURİYE CEPHESİ	Tuğgeneral - 7 nci Or.K. - Yıldırım Ordu K. - Yıldırım Ordular Gr.K.	- Yzb. Salih BOZOK (Başyaver) - Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver) - Tğm. Şükrü TEZER (Yaver) - Tğm. Muzaffer KILIÇ (Yaver)
SAMSUNA ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)	Tuğgeneral - 9 ncu Ordu Müfettişi (Bilahare 3 ncü Ordu adını almıştır)	-Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver) - Ütğm. Muzaffer KILIÇ (İkinci Yaver)
ERZURUM VE SİVAS KONGRELERİ	Tuğgeneral - 3 ncü Ordu Müfettişi (Erzurum Kongresi'inde askerlikten istifa)	- Yzb. Cevat Abbas GÜRER (Yaver) (Sivas Kongresinde askerlikten istifa) - Ütğm. Muzaffer KILIÇ (İkinci Yaver) (Sivas Kongresinde askerlikten istifa)

EK-XI'in DEVAMI

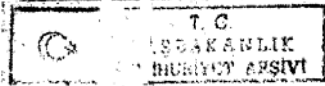
TBMM KURULUŞU	Rütbesiz TBMM Başkanı	- Cevat Abbas GÜNER (Yaver) - Muzaffer KILIÇ (İkinci Yaver)
İSTİKLAL SAVAŞI	Sakarya Savaşı'ndan sonra Mareşal ve Başkomutan	- Bnb. – Yb. Salih BOZOK (Başyaver) - Yzb. Cevat Abbas GÜNER (Yaver) - Ütğm. – Yzb. Muzaffer KILIÇ (Yaver) (Barış Döneminde de bir süre yaverlik yapmıştır)

EK-XII
KURTULUŞ SAVAŞI VE ÖNCESİNDE ATATÜRK'ÜN YAVERLERİNİN
YÜKSELME TARİHLERİ VE HİZMET SÜRELERİ ÇİZELGESİ

ADI SOYADI	TERFİ TARİHLERİ	ATATÜRK'ÜN YAVERLİK / BAŞYAVERLİĞİNİ YAPTIKLARI SÜRELER
Cevat Abbas GÜRER	Tğm. : 1 Eylül 1908 Ütğm. : 19 Ekim 1912 Yzb. : 17 Ekim 1916 Bnb. : 1 Eylül 1923	Ağustos 1915–11 Ağustos 1923 yılları arasında 8 yıl yaverlik, 2 nci Dönem milletvekilliğine seçildikten sonra ATATÜRK'ün vefatına kadar O'nun adeta sivil yaveri gibi, hizmete devam etmiş ve yanından ayrılmamıştır.
Şükrü TEZER	Atğm. : 15 Eylül 1912 Ütğm. : 15 Mart 1913	28 Şubat 1916 – 13 Ekim 1918 tarihleri arasında 2 yıl, 7 ay, 15 gün yaverlik, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra terhisini müteakip yaverlikten ayrılmıştır.
Salih BOZOK	Tğm. : 1903 Ütğm. : Tespit edilememiştir. Yzb. : 1914 Bnb. : Tespit edilememiştir. Yb. : Tespit edilememiştir.	Mayıs 1916 – Kasım 1918 1 yıl 7 ay başyaverlik re'sen emekli, Ocak 1920 – Ağustos 1923 3 yıl 8 ay ikinci defa başyaverlik olmak üzere toplam 5 yıl 3 ay başyaverlik yapmış ve 2 nci Dönem milletvekili seçilmesi üzerine resmen başyaverlikten ayrılmakla beraber ATATÜRK'ün vefatına kadar O'nun adeta sivil başyaveri gibi hizmete devam etmiş ve yanından ayrılmamıştır.
Muzaffer KILIÇ*	Atğm. : 14 Temmuz 1915 Tğm. : 5 Ocak 1916 Ütğm. : Tespit Edilememiştir. Yzb. : 31 Ağustos 1922	7 Ağustos – 13 Kasım 1918 4 ay yaverlik, 16 Mayıs 1919 – 01 Temmuz 1927 8 yıl ikinci defa yaverlik olmak üzere toplam 8 yıl 4 ay yaverlik yapmıştır.

(*) Muzaffer KILIÇ hem Savaş hem de Cumhuriyet döneminde yaverlik yapmış olup, yaverlik süresinin tamamı Savaş dönemine yazılmıştır. Barış Dönemine yazılmamıştır.

Ankara-Çankaya Yolunda, Aşağı Ayrancı'daki Nafia Eski Vekili Süleyman Sırrı ile Cumhurbaşkanlığı Yaveri Rüsuhi Beyler'e Ait Arazinin, Hükümetçe Satın Alınıp Mısır Elçiliği'ne Temliki

قلم مخصوص مدیرین
شماره
۱۹۱۱

5341

قرارات

لایحه ۱۹۱۱ تاریخ ۸-۱۱-۱۹۰۸ موروروزنامه ردیدر
 فایده واکتند بانه بدو ۱۹۱۱ تاریخ ۱۹۸/۱۹۱۱ موروروزنامه ردیدر
 حاکم قایما بر لوند و اشاعی آیرانجه کله و سابقانف وکیل مرحوم سلیمان سیری بلک و رت سیه - یاسته لهر و سیرادی
 رسومی بکات قسطنطنیه و لوند و اشاعی آیرانجه کله و سابقانف وکیل مرحوم سلیمان سیری بلک ، امثال کی ، مرصفا - نه تملیکی مناسب
 کور واکتند اولدیغنده برقصود و برقرار اتمادی تطبیق ایلمیش
 لایحه ۱۹۱۱ تاریخ ۱۹۸/۱۹۱۱ موروروزنامه ردیدر
 سندسی آیر برقصود ایلمک اولوند ، حکومت نامه بیایه ایلمه مرصفا - نه تملیکی مقوب و قبول اولوند

غازی

فایده وکیل
 راجله وکیل
 جوبه وکیل
 راجله وکیل
 جوبه وکیل
 راجله وکیل
 جوبه وکیل
 راجله وکیل
 جوبه وکیل

630 18 01 | 01 | 018 | 19 | 19

EK-XIII (Transkript)

(Ankara-Çankaya Yolunda, Aşağı Ayrancı'daki Nafia Eski Vekili Süleyman Sırrı ile Cumhurbaşkanlığı Yaveri Rüsuhi Beyler'e Ait Arazinin,Hükümetçe Satın Alınıp Mısır Elçiliği'ne Temliki)

Kararname

21 nisan 926 tarih ve 3208 numaralı kararnameye zeyildir.
Hariciye vekaletinden yazılan 14 mart 926 tarih ve 138/56437 umuru siyyasiye müdiriyetini Umumiyesi numaralı tezkerede, Çankaya yolunda Aşağıayrancı'da kain ve sabık Nafia Vekil merhum Süleyman Sırrı Bey veresesıyla Riyaseti Cumhur Seryaveri Rusuhi Beyin müştereken uhdelerinde bulunan arazi dahilindeki binanın emsali gibi Mısır Sefaretine temliki münasib görülmekte olduğundan bu hususda bir karar ittihazı teklif edilmiştir.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 21 mart 926 tarihli ictimanda tezkere edilmiş ve mevzubahs arazinin bina meselesi ayrıca tetkik edilmek üzere, hükümet namına mübayaası ile Mısır Sefaretine temliki tasvip ve kabul olunmuştur.

21 mart 1926
Reis i Cumhur
Gazi M.K.

Hariciye Vekili	Dahiliye Vekili	Bahriye Vekili	Müdafai Milliye Vekaleti Vekili	
Adliye Vekaleti Vekili	Başvekalet Vekili	Sıhhiyye ve Muaveneti Vekaleti Vekili		
Ticaret Vekili	Zraat Vekili	Nafia Vekili	Maarif Vekili	Maliye Vekili

EK-XIV
BARIŞ DÖNEMİ YAVERLERİNİN YÜKSELME TARİHLERİ VE HİZMET
SÜRELERİ ÇİZELGESİ

ADI SOYADI VE TERFİ TARİHLERİ	YAVERLİK VE BAŞYAVERLİK SÜRELERİ		
	ATATÜRK DÖNEMİ	İNÖNÜ DÖNEMİ	CELAL BAYAR DÖNEMİ
RÜSUHİ SAVAŞCI Tğm. : 13.08.1909 Ütğm. : 06.10.1912 Yzb. : 17.11.1915 Bnb. : 01.09.1922 Yb. : 30.08.1931	1 Kasım 1923 - 22 Ağustos 1926 (2 yıl 8 ay, Bnb.)	-	-
	3 Mart 1927 - 28 Aralık 1927 (9 ay 15 gün, Bnb)		
	19 Ocak 1928 - 2 Kasım 1930 (2 yıl 9 ay, Bnb)		
	20 Haziran 1931 - 27 Şubat 1932 (1 yıl 7 ay, Bnb.-Yb.)		
Sami YANARDAĞ Sb.A. : 05.08.1914 Atğm. : 25.08.1914 Tğm. : 01.05.1915 Ütğm. : 01.06.1916 Yzb. : 15.10.1921 Bnb. : 30.08.1932	2 Temmuz 1927 - 17 Haziran 1929 (1 yıl, 11 ay yaverlik, Yzb.)	-	-
Celalettin ÜNER Tğm. : 01.06.1905 Ütğm. : 29.03.1910 Yzb. : 12.10.1920 Bnb. : 30.08.1931	20 Temmuz 1929 – 12 Ekim 1932 (3 yıl 3 ay yaverlik, Yzb.-Bnb)	10 Kasım 1938 – 31 Ocak 1941 (2 yıl 2 ay başyaverlik, Bnb)	
	12 Ekim 1932 – 10 Kasım 1938 (6 yıl 1 ay başyaverlik, Bnb)		

EK-XIV'ün DEVAMI

ADI SOYADI VE TERFİ TARİHLERİ	YAVERLİK VE BAŞYAVERLİK SÜRELERİ		
	ATATÜRK DÖNEMİ	İNÖNÜ DÖNEMİ	CELAL BAYAR DÖNEMİ
<p align="center">CEVDAT TOLGAY</p> <p>Atğm. : 18.10.1921 Tğm. : 28.03.1922 Ütğm. : 30.08.1928 Yzb. : 30.08.1932 Bnb. : 30.08.1941 Yb. : 30.08.1947</p>	<p align="center">5 Aralık 1932 – 10 Kasım 1938 (6 yıl yaverlik, Yzb)</p>	<p>10 Kasım 1938 – 20 Haziran 1940 (1 yıl 7 ay yaverlik Yzb)</p> <p>11 Eylül 1942 – 21 Şubat 1945 (2 yıl 6 ay yaverlik, Bnb)</p> <p>24 Şubat 1949 – 22 Mayıs 1950 (1 yıl 4 ay başyaverlik, Yb.)</p>	<p align="center">22 Mayıs 1950 – 3 Temmuz 1951 (1 yıl 2 ay başyaverlik, Yb)</p>
<p align="center">A.NAŞİT MENGÜ</p> <p>Atğm. : 01.11.1920 Tğm. : 01.03.1921 Ütğm. : 30.08.1922 Yzb. : 30.08.1929</p>	<p align="center">30 Ağustos 1930 – 10 Kasım 1938 (8 yıl 2,5 ay yaverlik, Yzb)</p>	<p>10 Kasım 1938 - 27 Şubat 1939 (4 ay yaverlik, Yzb.)</p>	-
<p align="center">ŞÜKRÜ ÖZER</p> <p>Atğm. : 19.06.1924 Tğm. : 29.01.1925 Ütğm. : 30.08.1929 Yzb. : 30.08.1934</p>	<p align="center">3 Kasım 1931 - 10 Kasım 1938 (7 yıl yaverlik, Yzb)</p>	<p>10 Kasım 1938 - 9 Mart 1940 (1 yıl 4 ay yaverlik, Yzb.)</p>	-

EK-XV
DEFTER-İ MAHSUSA

Defter-i Mahsusa 1924 – 1938

91
 Altmış Beşinci, Leipzig
 Z. M. Faruk, Emine & Mustafa
 1. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 2. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 3. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 4. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 5. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 6. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم
 7. تعقیبات قصه ایله بیات الیازون اویم ک حالیه سیدنه بیگات
 عاچانه می تقسیم ایله کیشیف ایلم افتم ایوالده لاجوره و لوت اهلده
 قاسم

Defter-i Mahsusa'nın 19.11.1924 tarihli 1 inci Cilt 1 nci Sayfası

1. Tazimat-ı mahsusa ile mübarek ellerinizden öperek hak-i pay-i samilerine tebrikat-ı acizanemi takdim ile kesb-i şeref eylerim efendim.

(Saygılarımla mübarek ellerinizden öperek yüce ayağınız toprağına acizane tebriklerimi takdim etmekten şeref duyarım efendim.)

Ayvalık Muhacirin ve Türk Ocağı Murahhası Kaymam-ı sabık Ahmet AZMÎ
(Ayvalık göçmenleri ve Türk ocağı delegesı Eski Kaymakamı)

2. Tazimat-ı mahsusa ile muhterem ellerinizi öper hak-i pay-ı samilerine mübarek bayramınızı tebrik eylerim efendim.

(Saygılarımla muhterem ellerinizi öper, yüce ayağına mübarek bayramınızı kutlarım efendim.)

Fırka İhtiyat Taifesinden Mülazım (İhtiyat Bölüğünden Teğmen)

3. Tazimat-ı mahsusa ile mübarek ellerinizden öperek hak-i pay-ı samilerine tebrikat-ı acizanemi takdim ile kesb-i şeref eğlerim efendim hazretleri.

(Saygılarımla mübarek ellerinizden öperek yüce ayanızın toprağına acizane tebriklerimi takdimden şeref duyarım efendim.)

Fırka Oniki Topçu Alay Oniki Bölük Bir Sahra Bataryası Takım Zabiti Mülazım

4. Birinci Ordu Müfettişliğı Topçu Mütéhassısı

Miralay

5. Birinci Ordu Müfettişliğı İstihkam Mütéhassısı

Miralay

(Albay)

Defter-i Mahsusa 1. Cilt 2. Sayfa

۱۹۲۴
 ۱۹۲۴
 ۱۹۲۴
 ۱۹۲۴

George Livingston R. B. E.
 Director & Chief Comptroller
 Dickson St. London

Direktor des Kaiser
 Hofes

J. Howland Shand
 American Delegate
 November 19, 1924.

Rudolf Muthny
 Botschafter des Deutschen Reichs

Lyell
 General

Sefton Brauer
 Air Vice Marshal
 Director of Civil Aviation
 British Air Ministry.

Defter-i Mahsusa'nın 19.11.1924 tarihli 1 inci Cilt 2 nci Sayfası

6. Birinci Ordu Mufettişliği Erkan-1 harbiyyesine memür

Kaymakam

(Yarbay)

7. Arz-1 Tebrikat-1 bi-gayat eylerim.

(Sonsuz tebriklerimi sunarım.)

Maliye Vekaleti Heyet-i Fenniye Reisi

(Fen Heyeti Reisi)

8. Merkez hastanesi emraz-1 turuk-1 bevleviyye Mütihazsası

Doktor Lutfi Orhan

(Ürolog)

9. Erkan-1 bahriyyeden mütekaid

(Erkan-1 Bahriyyeden emekli)

10. Arz Doktor Şekip Habib

ÖZGEÇMİŞ

- 1962 Adana'da doğdu.
- 1973 Adana Necati Bey İlkokulunu bitirdi.
- 1976 Adana 5 Ocak Ortaokulundan mezun olarak Kuleli As. Lisesine girdi.
- 1980 Kuleli Askeri Lisesinden mezun oldu ve aynı yıl Kara Harp Okulunda eğitim öğretimine başladı.
- 1984 Ankara Kara Harp Okulundan Topçu Teğmen olarak mezun oldu.
- 1985 Ankara Polatlı Topçu ve Füze Okulunda Subay Temel Kursu aldı. Aynı yıl Erzurum 28 nci Tümen Topçu A. Nükleer Batarya Em. Tk. K.lığına atandı.
- 1989 Kırklareli 33 ncü Tümen Top. A. Nükleer Batarya Subaylığına atandı
- 1992 Edirne'de 65nci Mknz. Tug. 1 nci Batarya Komutanlığına atandı
- 1994 Kıbrıs'ta 28 nci Tüm. Top. A. 2 nci Tabur 1 nci Batarya K.lığı görevini yürüttü
- 1996 Ağrı Doğubeyazıt 1 nci Mkz. Tüm. 3 ncü Bt. K.lığında göreve başladı
- 1998 Ağrı 12 nci Mkz. Tug. Kh. Plan Eğt. Sb.lığına atandı.
- 1999 Burdur 58 nci Topçu Tugayında sırasıyla Personel Subaylığı, Hrk. Eğt. Sb.lığı, Loj. Ks. Amirliği ve Tabur K.lığı görevlerinde bulundu.
- 2001 Bosna Hersek Ordusunda Kıdemli Eğitim Subayı olarak görev aldı.
- 2005 Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü İdari Müdür Yardımcılığına atandı ve aynı yıl Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans eğitimi sınavını kazanarak öğretimine başladı. .
- 2007 KHO. Savunma Bilimleri Enstitüsünde İdari Müdür Yardımcılığı görevini sürdürmektedir